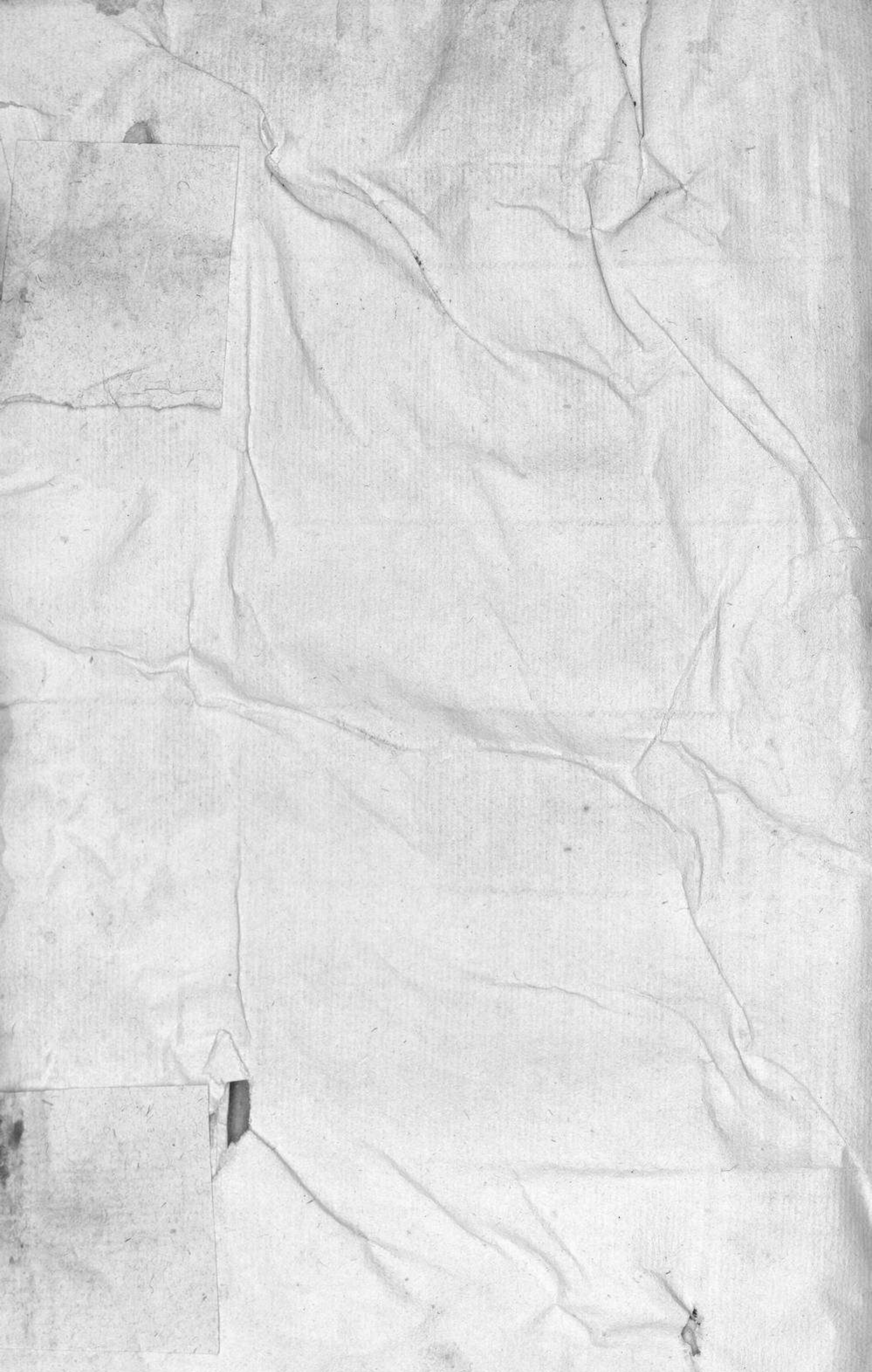

6/164

COMMENTARIJ

IN LIBROS DE PRIORI RESO-

lutione autore Gasparo Cardillo Villalpandeo

Segobiensi eloquentiæ, Et liberalium Ar-

tium compluti professore, atque ibi-

dem collega diui

Illephonsi.

Ad illustrem admodum, atque admodum reue-
rendum dominum, dominum Andream Cues-
tam episcopum legionensem.

Iesus est spes mea.

Siquid mirabere, pones inuitus

reddituro. Satis.

Compluti ex officina Ioannis Brocarij.

1557.

Mense Augusti.

Epistola.

Ad illustrem admodum,
ATQVE ADMODVM REVEREN-
dum dominum dominum Andream Cuestam,
Designatum episcopum Legionensem,
Gasparus Cardillus Villalpandeus.

Idebor fortasse parum prudēter facere,
quòd opus non omnino absolutum, com-
mentarios inquam in septem tantū prio-
ra capita prioris libri de priori resolutio-
ne, episcopo numeris omnibus absoluto
inscripserim. verūm qui mei consilij rationem probe intel-
lexerit, mirari sanè desinet, & me imprudentiæ nota li-
berabit. Ego enim grauissimè præsul non alio animo exi-
guum hunc laborem meum tui nominis immortalitati di-
care & consecrare studeo, quàm vt tu vnus ex amplissi-
ma tuarum literarū supellectile ad iicias quod meis scrip-
tis deesse, non ignoro. obscurum opus illustres splendo-
re virtutum. atque authoritate tua repugnātes etiam &
inuitos, vt ita dicam, ad lectionem prouoces atque tra-
has. nam quis est obsecro nisi summæ tuæ gloriæ inuideat
qui non libenter fateatur te his annis quibus cōpluti ad-
fuiſti, partim audiendo summos viros partim publicè do-
cendo, disciplinarum omnis generis cognitione, humani-
tate, prudentia virtute denique tantum profecisse: vt te
non modo

non modo complutenses tui magno opere sint admirati ac
que coluerint, verum etiam qui in remotissimis hispaniæ
partibus aderant? Testis est locupletissimus omnium quæ
narro: Phylippus Rex noster, Caroli quinti inuictissimi
atque sanctissimi imperatoris filius: qui cum multa de in-
signi tua virtute, scientia rerum, prudētia denique & dex-
teritate ad negocia maxima conficienda constanti fama
accepisset, magno omnium doctorum hominum & bono-
rum virorum consensu atque acclamatione te ecclesiæ le-
gionensi episcopum dedit. Vt rara ista atque ingenti libe-
ralitate non modo te ad strenue laborandum (vt cæpisti)
hortaretur: sed cæteris quoque doctis hominibus atq; pro-
bis, spem maximam faceret fore vt aliquādo premia vir-
tuti atque optimis studijs debita cōsequantur. Quæ vna
res te vehementer hortari debet, dignissimè præsul, vt ma-
gnis conatibus virtuti, literis, atque in summa, muneri suc-
cepto incumbas: ne quam opinionem de te Cæsar conce-
pit vlla ratione fallas. ne uè culpa tua sapiētibus atque exi-
mia virtute præditis hominibus viam ad similem dignita-
tem præcludas. Istos ergo commentarios (quos inchoatos
tantum emittimus, vt quàm ocissime possimus opem audi-
toribus Dialecticæ feramus, & quid in cæteris nostra di-
ligentia possit efficere ex te intelligamus) hilari animo suc-
cipe. atque illos episcopi dignitate & tui nominis ampli-
tudine ita defende ne paucorum hominum male de opti-

Epistola.

*mis studijs sentientium culpa præclara hæc academia illis
instrumentis atque præsijs destituatur quæ sunt quidẽ
necessaria ad instituenda recta studia, & bonas li-
teras capeffendas. Vale ex collegio & bi-
bliotheca nostra . 14 . calendas
Augusti.*

Ad lectorem.

A Mice lector, vsque à deo vehemèter tibi pro-
desse cupimus, vt neq; labori, neque sumptibus parcamus. Ecce emittimus in tuam gratiã commentarios in septem capita libri primi de priori resolutione. illos tracta atque euolue diligenter, confer præterea cum aliorum commentarijs qui de eadem re hæctenus scripti sunt, aperte intelliges nullam esse causam, cur non scripta nostra probari & magna cum voluptate legi atque fructu debeant. Hoc si nouerimus dabimus operam vt non post multos hos dies, incepti commentarij ad vmbilicum perducantur. Vale.

Eruditissimo magistro Gas-
PARO CARDILLO VILLALPAN-
 deo. Licenciatus. Soto. Collega trilinguis.

Non potero breui oratione comprehen-
 dere doctissime Villalpande, quanti-
 ego fecerim quòd tuos commentarios
 in prima septem capita Aristotelicorum libro-
 rum, quibus titulus est de priori resolutione, mi-
 hi legēdos tradideris, cum iam iam typographo
 essent committendi, vt in publicam eorum pro-
 dirent vtilitatem qui bonis & liberalibus studijs
 delectantur. Intelligo non eo animo id a te effec-
 tum esse vt iudicium meum de tuis commenta-
 tarijs requireres, cùm hoc solo nomine intellexe-
 ris mihi probandos fore quod à te sint composi-
 ti, cumque eodem nomine credideris me cense-
 re probandos fore ab illis omnibus, quorū men-
 tem truculentus inuidiæ furor ad male de bonis
 rebus iudicandum non concitauerit. At verò ob
 hanc causam facile crediderim hos commen-
 tarios a te mihi esse traditos, quod perspexeris
 me vehementer desiderare vt bonæ litteræ tan-
 dem reflorescant, vt optima vigeant studia, vt
 ad barbaros Garamantas loquaces & indocti

A 3 sopheræ

Exhortatoria.

sophistę relegentur , vt dialecticam & philosophiam, quę multis ab hinc annis apud nos ignota atq; incultę tanquã in sordido sterquilinio iacuerunt, hispani nostri edoceãtur. vt per has disciplinas quę sunt veluti gradus quidam cõscendere possint ad intelligentiam diuinorum librorum , in quibus non secus atque in supremo sacroque folio, perfecta absolutaque rerum cognitio continetur. equo igitur iure antequam in eorum manus deuenirent ad quos tanta ex ipsorum lectione est vtilitas dimanatura ame per legi debuerunt hij commẽtarij. Per hos enim, & per ceteros omnes qui in omnem Aristotelis dialecticam & philosophiam indefesso studio, improbis laboribus, a te quotidie componuntur, felicissimẽ id conficiendum spero quod ardẽtissimis votis semper optaui. Parua sunt hæc fateor, exigua sunt omnigenę eruditionis tuę monumẽta si ea considerentur quę à tam docto atque erudito philosopho à tã eximio Theologo respública literaria veluti suo iure possit exigere. cùm variam eruditionem inmensam rerum cognitionẽ cum natura & arte bene dicendi cõiunxeris. cum perpetuis studijs nocturna diurnaque opera rem literariam illustrare atque amplificare contẽdas.

sed

sed cum huiusmodi hæc sint, vt sine illorum cognitione vberiores fructus prouenire tibi non possint in grauioribus disciplinis, probe atque sapienter mihi facere videris, cum hæc quæ minima sunt tractare ipse non dedignaris, qui posses ingenti cum laude, & doctorum virorum aplausu & gratulatione, in sublimioribus argumentis & ad dicendum amplioribus versari. Perlectis his commentarijs intellexi quantum emolumentum decerpturi sint ex ipsorum lectione hij, qui dialecticæ & philosophiæ studia aggrediuntur. Quàm ob causam te demum admonere, te hortari, te per publicam eorum, qui bonas amant literas, vtilitatem obsecrare volo, id quod publicis studijs consulens, in priuatis familiaribusq; colloquijs facere semper soleo, vt quod felicibus auspicijs cœpisti quamuis Codri illia rumpantur, fœlicissimè absolvas hoc quadriennium quod ex munere publico professioni dialecticæ & philosophiæ debes impendere. Quod si, vt inquit ille, victurus genium debet habere liber, victurus est hic annos plusquam Nestoreos. habet enim optimum, habet fœlicissimum genium. Is autem genius est & quod tuus sit, & quod in lu-

Epistola.

cem prodeat dicatus nomini præfulis amplissi-
mi præceptoris nostri: per cuius laudes libentissi-
me diuagarer nisi id onus meis humeris impar
omnino esse intelligerẽ: & nisi cognoscerem ad
tanti præfulis laudes pro dignitate celebrandas
non modo breuem epistolam sed neque in-
gentem librum posse sufficere. Tempo-
ris angustia longiorem epistolam
non patitur. Vale ex tri-
lingui collegio.

Commentarij in libros Aris- TOTELIS DE PRIORI Resolutione.

*V*tplanior sit interpretatio istorum librorum, at-
que etiam expeditior, operæ precium erit, antea
quam enarrare incipiamus, nostro more quæ-
dam præfari, quæ aditum patefaciant ad ea in-
telligenda, quæ in his libris continentur. Hæc nos præabu-
præambula nominamus: illa autem sunt, sententiæ quas
Aristotelis in his libris, deinde inscriptio, tertio utilitas librorum, tiones.
postremo ordo,

Primo quidem, pro comperto habendum est, autorem istorum
librorum non fuisse alium quam Aristotelem. Hoc enim omnium *Autore est*
antiquorum interpretum opinione primum constat. Deinde quia *Aristote-*
nihil est ab Aristotele scriptum, quod usque adeo eius ingenij mag- *les istorum*
nitudinem referat. concissam brevitatem ostendat, tanto philoso- *librorum.*
pho familiarem, & methodo, hoc est via & ratione magis cõstet. *i. nō legitimis.*
& quidem tametsi multi olim libri resolutorij reperti sint, hi qua- *Quæ sit*
tuor quos interpretari cupimus (reiectis cæteris tanquam *Aristot.*
que adulterinis) Aristoteli cõcessi sunt. Si quærat ergo aliquis, quæ *sententia*
sit in his libris sententia Aristotelis, facile satisficiemus quæstio- *in his li-*
ni, si illud admonuerimus prius, duo volumina de priori resolutione *bris.*
atque etiam duo alia de posteriori, vnum corpus efficere, quod re- *Vnum opus*
solutorium opus vocatur. hoc aperte conuincitur Aristotelis ver- *libri*
bis. facit enim mentionem vtriusque partis tanquam vnus, initio *resoluto-*
horum librorum, & præterea ad calcem librorum de posteriori re- *ri.*
solutione, cum inquit.

De Syllogismo igitur & demonstratione, quid vnum quodq;
sit & quomodo sit manifestum est.

Quàm obrem, cum vnum tantum opus conficiatur ex libris de

B priori

Commentarij

Propositum Aristoteles in his libris. priori & posteriori resolutione, vna Aristotelis in vniuerso isto opere intentio est atque propositum, quò cætera referantur. est autem propositum agere de demonstratione, & docere qua ratione illa conficienda sit a nobis. Sed quoniam duabus partibus constat istud propositum, vnum est materia, ex qua conficitur demonstratio. aliud vero forma, hoc est ipse syllogismus. in libris de priori resolutione

Subiectum libro de priori resolutione. Aristoteles differit de forma demonstrationis, in libris de posteriori resolutione: de materia eiusdem. Hinc sequitur subiectum librorum de priori resolutione: esse syllogismum, quoniam in his libris docemur syllogismum efficere & passionem syllogismi explicantur. hoc significat ipse Aristoteles. cap. quarto cum inquit. Prius est dicendum de syllogismo quam de demonstratione.

Obiectio prima. Sed obijciat aliquis, quo pacto subiectum librorum de priori resolutione est syllogismus, & propositum Aristot. in his libris est syllogismi naturam atque eius affectiones explicare, si verum est quod idem scribit Arist. initio horum librorum, propositum ipsius esse agere de demonstratione & de disciplina demonstratiua?

Deinde quo pacto dicat isto loco primum agendum esse de demonstratione si verum est quod. cap. quarto testatur prius de syllogismo differendum esse quam de demonstratione? non ne ista magno opere inter se pugnant?

Diluuntur obiectio prima. Dicendum tamen est quod Arist. in ipso statim principio horum librorum. explicat propositum vniuersi operis, & quasi finem in quem omnia referantur. sed quoniam quod est primum contemplatione & ultimum in executione est postremum à gentibus, postremo loco de demonstratione disputat. quod ergo ait Aristoteles initio primum dicendum est, circa quid sit intentio, quoniam circa demonstrationem, ad contemplationem pertinet. at verò quod cap. quarto dicit. priorem esse syllogismum demonstratione ad actionem est referendum. quam ob rem nulla repugnantia est in sententia aut verbis Aristotelis.

Secunda questio Secundo loco constituendum est quæ sit istorum librorum inscriptio aut titulus. inscriptio enim ad rem de qua agitur intelligendam multum

multum conducit. Inscribuntur ergo isti libri priora analitica, aut de priori resolutione. nam $\alpha\upsilon\alpha\lambda\upsilon\epsilon\upsilon\upsilon$. est idem quod resolvere. qui titulus duabus sanè partibus constat. Appellantur enim de resolutione, at non de quavis, sed de priori. quare utriusque partis ratio reddenda nobis est, incipientibus à priori parte, hanc ut explicemus, dicendum est prius, quid sit resolutio.

Quæ sit
inscrip-
tio horum
librorum.

Resolutio, ut Aristoteles inquit, lib. tertio de cælo, est progressus à re composita, ad principia ex quibus primum constituta res est. Hæc descriptio accommodari apte potest omni generi resolutionis, nam grammatica, physica, & geometrica resolutio est. Physica est, quæ corpora naturalia in quatuor redeunt elementa, atque etiam in ipsorum elementorum materiam, atque formam, quæ prima sunt.

Resolutio. i. progressus ab
partibus

Resolutio
physica.

Grammatica cum oratio diducitur in prima elementa. Geometrica verò, aut logica, de qua in præsentia loquimur resolutio est, ut Themistius scribit, cum vera conclusione posita, propositiones (ex quibus confecta sit) exquirimus. Analyticus enim eo usque retexit compositum quo ad inueniat τὰς προτάσεις. hoc est propositiones quibus conclusio confecta est.

Grammatica.

Geometrica.

Analytici officium.

Resolutioni opponitur compositio, quæ exordiens à primis rei principijs desinit in questionem.

Compositio

Isti ergo libri resolutorij, aut de resolutione inscribuntur, quoniam in illis docet Aristoteles rationem inueniendi principia, ex quibus colligitur uniuersum genus propositionum. & quoniam tamen in duobus istis libris quam in duobus alijs qui sequuntur hoc nos docet Aristoteles, omnes quatuor libri resolutorij appellantur aut de resolutione.

Ratio in
scriptio-
nis.

quæret aliquis quam obrem Aristoteles non appellet istos libros compositorios. cum in eisdem multa differat de compositione syllogismorum in prima secunda & tertia figura Sed ratio non difficile reddi potest, ea est quia tamen si in his libris de compositione & resolutione syllogismorum agatur, quia resolutio est præstantior compositione & dignior, et appellatio capi debet à præstantiori iure optimo resolutorij

B ij Vocantur

Commentarij

vocantur libri, nō compositorij. Nam qui scit resolvere scit etiā cōponere. hoc enim est hominis sapientis, componere verò cuiusvis est ingenij: qui nanque novit componere Syllogismum non oportet vt norit eundem resolvere. Proprium est enim resolutorie artis docere qua ratione possimus reperire propositiones quibus colligantur cōclusiones quæ in libris philosophorum à nobis inveniuntur, quod vbi fit, manifeste agnoscitur vtrum ille Syllogismus quo colliguntur in prima ne, an secunda, an tertia figura componatur. Alia ratio est, vt vno verbo vtrumque complecteretur resolutionem videlicet & compositionem. nam quod resoluitur necesse est prius fuisse cōpositum. non est autē necesse vt quod cōpositū est resoluatur.

principia duplicia,
Vt autem expediamus alterā partem quæstionis propositæ, cur inquam de priori resolutione vocentur hi libri, considerandum est. quod principia rei sunt in duplici differentia, quædam sunt materialia principia, alia formalia. hoc est, quædam pertinet ad materiam rei, alia verò, ad formam. quare cum resolvere sit inquirere principia ex quibus res constituta est, interdum inquirimus principia materialia, interdum formalia. & quoniā forma est prior atque præstātor materia, resolutio in principia formalia vocatur prior, in materialia verò posterior. eodem modo in demonstratiuo Syllogismo duo sunt forma inquam & materia. forma est Syllogismus, hoc est, modus atque figura quæ efficiuntur ex dispositione duarū propositionum, maioris videlicet & minoris. item trium terminorū, mediij, maioris extremi, & minoris, secundum quantitatem & qualitatem.

Forma.
Materia demonstrætionis.
Materia verò demonstrationis sunt propositiones illæ quarum prædicatum necessariam habitudinem habet ad subiectum. Isti ergo libri de priori resolutione inscribuntur. quoniam in illis nos docet Aristoteles resolvere conclusionem in principia formalia. docet enim quantas & quales oporteat esse eas propositiones: ex quibus colligenda sunt vniversa problematum genera. vniversale affirmans. particulare affirmans. vniversale negans. particulare negans. nihil enim hoc loco curat materiam propositionis quod facit
in duobus

in duobus sequētibz libris, quos ob eam causam appellat de post. re-
solut. Hæc enim ratio est inter cæteras quas reddemus commenta-
rijs in cap. quartū, cur Aristotelis in libris de priori resolutione. ele-
mentis utatur, cum Syllogismos componit. Ut intelligamus inquam
ratione formæ, hoc est, figuræ & modi, colligi conclusionem, non ra-
tione materiæ. Lea etiam huius inscriptionis ratio assignari potest,
quod in his libris de genere agitur, hoc est, de Syllogismo. in duobus
sequentibus de specie. prius est autem genus quàm species. hoc Aris-
toteles quarto ca. significat his verbis, prius de Syllogismo quàm de
demonstratione dicendum est, quod vniuersalior sit Syllogismus.
nam demonstratio: Syllogismus quidam est. Syllogismus verò non
omnis demonstratio.

Ratio in
scriptio-
nis.

Sed obijciat aliquis hos libros potius inscribi debere de resolutio-
ne posteriori quàm de priori. nam forma prior est quam materia,
sed in his libris docemur facere resolutionē in formā ergo sūt inscri-
bēdi de resolutione posteriori nō de priori. Dissolvitur ambiguitas, si
intelligamus resolutionem, non appellari priorē, aut posteriorē, prop-
ter ordinem sed propter dignitatem & præstātiā, ut sit sensus de
præstantiori resolutione inscribi hos libros. nam prius & posterius
multis modis dicitur autore Aristot. in post præd. cap. de priori. &
quidem in his libris Arist. sepæ numero eo sensu accipit prius & pri-
mum, ut cum ait initio. primum oportet determinare. &c. Nam
primum idem est quod potissimum.

Obiectio

Prius &
primum
quo sensu
capiatur

Tertia quæstio initio à nobis proposita est, utrum utilis sit hic li-
ber. Hæc verò facile dissolvitur proposita ante oculos istorum libro-
rum materia. quid enim magis utile putari potest quàm scire ratio-
nem conficiendi Syllogismum & habere perspectum quo pacto in-
venire possimus medium terminum aptum ad colligendum quoduis
genus problematum? at qui hoc docemur his libris. ut intelligat lec-
tor totis viribus in eorum lectiōnem incumbendum sibi esse.

Verū uti-
lis sit hic
liber.

Hæc verò de priori resolutione disputatio in duo volumina divi-
ditur. in posteriori quidem libro Arist. persequitur syllogismorum
accidentia & vitia eorundem, prior verò in tres partes distribuitur

Divisio
operis.

que Arist. *τμήματα* appellat, latini segmenta aut sectiones vocat, hac enim ratione multi Aristotelici libri diuiduntur. in prima sectione docet modum conficiendi syllogismum, in secunda ostendit quo pacto comparanda sit copia propositionum ad conficiendum syllogismum, in tertia docet facere syllogismorum resolutionem.

Qua ratione disserendi vatur.

Cum sint autem quatuor docendi modi, Arist. in presentia duos maximè usurpat definitionem videlicet, & diuisionem. nam propositionem multis modis distribuit atque etiam syllogismum. frequenter etiam definitione eorundem vtitur. prætermittit verò demonstrandi atque resoluendi modum tametsi hæc disputatio ad comparandam vtriusque modi docendi cognitionem, multum cōducatur. Hæc sit satis iecisse fundamenta, iam ad cætera nostra vertatur oratio.

Argumentum primi cap.

ARIST. Cum de syllogismi natura, atque eiusdem accidentibus dicturus esset, illa iecit fundamēta, quæ necessaria quidem esse intellexit ad finem consequendum, ne cogeretur in medio cursu orationis disputationem ab rumpere, vt hac explanaret. que sane hæc est eius cōsuetudo in omni negotio, quod vel de dialectica vel philosophia tractat. Illam repetit vt multa alia amathematicis. Hæc ipsa præambula & velut fundamēta reliquorum explicuit Arist. tribus primis capitibus. Verum in primo isto capite potissimū explanat quid sit syllogismus, & quotuplex præterea quæ sint ea quibus efficitur syllogismus, terminus inquam & propositio. Et quot sint propositionis partes.

Caput primum.

PRIMUM dicendum est circa quid, & de quo est intentio. quoniam circa demonstrationem, & de disciplina demonstratiua.

Propositi =
tum.
Arist.

HIS verbis Arist. inuit. quod sit eius propositum, non solum in his duobus libris de priori resolutione, sed etiam in duobus sequentibus

de posteriori resol. Quoniam ut admonui Paulo superius eodē per-
tinent quatuor isti libri. Quibus verbis finis explanatur cuius gra-
tia labor suscipitur. Est igitur potissimus scopus vniuersi negotij re-
solutorij, agere de demonstratione, & de disciplina demonstratiua.
Aiunt quidam illud interesse inter demonstrationem, & discipli-
nam demonstratiuam: quod demonstratio actum significat demon-
strandī, id est, excursum animi à principijs ad conclusionem. disci-
plina verò demonstratiua dicit habitum demonstrandi vsu compa-
ratum atque exercitatione. me a tamen sententia hoc loco demon-
stratio & scientia demonstratiua pro eadem re vsurpatur ab Aris-
totele, quemadmodū duo illa circa quid & de quo. hoc inuit. Arist.
ad calcem penultimi cap. lib. secūdi de post. resol. his verbis. de syl-
logismo demonstratione ve, quid vtrumque sit, & quo fit modo, sa-
tis iam patet, & simul demonstratiua scientia. est enim idē. si quod
autem inest discrimen illud dumtaxat inest, quod demonstratio est
velut postremus finis huius negotij, disciplina verò demonstratiua
veluti medium quoddam necessarium ad demonstrationem efficiē-
dam. significat enim apparatus omnem & rationē quæ docet quo
pacto conficienda sit demonstratio.

Discrimē
demonstra-
tionis &
discipli-
nae demon-
stratiuae.

Hæc vbi dixit, statim cætera de quibus tanquam de medijs ne-
cessarijs ad demonstrationem acturus est, in medium adducit in-
quiens.

Deinde determinandū, quid propositio, quid terminus, quid
syllogismus, quis perfectus, quis imperfectus.

Idest, definitione explicare etiam oportet quid hæc ipsa sint. tra-
dit enim finitionem propositionis, termini, syllogismi perfecti, at-
que imperfecti. ratio est quoniam hæc explanare conducit ad intel-
ligendam naturam syllogismi, quem explicare cupit in his duobus li-
bris. Fit enim ille ex propositionibus, & propositiones ex terminis.
perfectum verò atque imperfectum accidentia sunt syllogismi,
quæ Aristoteles libro primo de anima magno opere inquit con-
ducere ad cognoscendum naturam & substantiam rei. & vtrius-
que sæpe numero Arist. facit mentionem, cum de syllogismorum
gigni.

Determi-
nare.

Acciden-
tia syllo-
gismi.

expressit. Aut si credimus Magentino, eadem ista voce utraq; propositio significatur. nam cum dicimus esse orationem alicuius: predicatum significamus, cum vero de aliquo subiectum. sensus igitur est. propositionem orationem esse, quæ constat subiecto & predicato. cuius duæ sunt partes, affirmatio videlicet & negatio.

Siquis querat, quam obrem cum impropositione insit verum & falsum, quemadmodum affirmatio & negatio, Arist. definierit propositionem affirmatione & negatione, non vero aut falso. dicendum est eam esse huius rei causam quod ad constitutionem syllogismi plurimum refert affirmatio & negatio, verum autem & falsum nihil omnino. quia & ex veris & falsis fit syllogismus. At qui hoc loco de propositione disserit, quæ ad efficiendum syllogismum pertinet. Considerandum præterea hanc ipsam non esse veram definitionem propositionis, sed descriptionem potius, nam affirmatio & negatio accidentia propositionis sunt. nam pertinent ad substantiam atque essentiam propositionis. Item etiam disiunctione constat qua

nulla definitio constare debet, cum una definitio rei unius naturam explanet, disiunctio separat naturam lib. sexto topic. Ex ista definitione capi potest divisio propositionis, ut dicamus propositionem esse duplicem, unam asserentem, aliam negantem. asserens est oratio alicuius de aliquo, ut homo currit. negans vero est oratio alicuius ab aliquo, ut pigmeus non est homo. & quidem istam divisionem in-
uit Aristoteles presenti definitione propositionis ut apparet.

Sed quaestio est, cur propositionem proposuerit Aristoteles termino. nam aut a simplicioribus exorsus est, & tunc terminum debuit prius explanare, qui est primus omnium. aut à magis compositis, & incipiendum fuit à syllogismo. dicendum est, quod neque simpliciora primum neque magis composita explicare voluit, sed ordinem doctrinae sequutus à notioribus nobis incipit. propositio enim notior est termino & syllogismo, quia ea explanata iam est in libro perihermenias. termini vero & syllogismi nulla facta mentio fuerat. Item etiam quia propositio ponitur in definitione termini, cum dicimus, terminus est in quem resolvitur propositio, & in defini-

Quaestio.

Hæc est descriptio propositionis non

definitio

eadem rō dices etiam
no eā verā definitionē
illam, qua definit Arist.
Duplex propositio significatur
propositio ficitur vere
Asserens l. false et
sic nusquam
Negans vera definitio
propositionis tradita
c. ab Arist. qd absurdū
quidem. c. & s. Tho 1. 6.

Cur præponit terminum propositioni.
Solvitur

Commentarij

tione syllogismi ubi inquit in qua quibusdam positis. propositio-
nem ergo prius definire oportet. oportet enim partes fini-
tionis, prius esse cognitae definitio.

Proposita definitione propositionis illa Arist. diuidit his verbis.

Hæc autem aut vniuersalis aut particularis aut indefinita.

Tres par-
tes propo-
sitionis.

Qui nam
insint pro-
positioni.

Tres itaque partes facit propositionis, vniuersalem, particularem
indefinitam. quæ sanè diuisio pertinet ad quantitatem propositionis
quemadmodum affirmatio & negatio ad qualitatem. qualitas siqui-
dem propositionis est affirmatio & negatio. unde rogati qualis pro-
positio sit, asserentem aut negantem dicemus. Quantitas vero est
vniuersale aut particulare. Ista enim sunt que terminum imponunt
propositioni. quod est quantitatis peculiare. Quare roganti, quanta
propositio sit, vniuersalem particularem aut indefinitam dicemus.

Cur hanc
diuisionem
attulerit

Si roget aliquis, cur propositam diuisionem tradiderit Arist. dice-
mus eam esse rationem, quod vniuersale & particulare ad consti-
tutionem syllogismi, maximam vim habent. vniuersa enim disposi-
tio syllogistica, constat affirmatione & negatione vniuersali & par-
ticulari. atque ideo hæc diuisio à veteribus dicitur secundum formam,
quia si varies vniuersale & particulare variatur forma syllogismi.

Cur præ-
termisit
singularem
vniuer-
salis.

Secundo si roges, cur prætermiserit Aristoteles propositionem
singularem, duas huic rationes reddemus. Vna est quod si singularis
propositio non pertinet ad scientiam comparandam, quæ per demõ-
strationem efficitur. ad quæ refertur syllogismus, de quo in præsen-
tia disputamus. singularia enim non comprehenduntur scientia,
quia corrumpi possunt. & infinita sunt vt exposui comētarijs in ca-
put de specie. altera ratio est quod in syllogismo singularis propo-
sio ad particularem pertinet, & vice particularis propositionis in syl-
logismo collocatur. Definit statim tres commemoratas partes pro-
positionis, incipiens ab vniuersali atque ita inquit.

Dico autem vniuersalem quæ aliquid omni aut nulli inesse.

Hoc est, vniuersalis propositio est illa in qua prædicatum tribui-
tur subiecto, affecto signo vniuersali neganti, vt nullus homo est
equus. aut asserenti, vt omnis homo est animal.

Particu-

Particularem verò, quæ alicui aut non alicui aut non omni in esse.

Idest propositio particularis est illa quæ significat prædicatum in esse subiecto affecto isto signo, aliquis, aut aliquis non, aut non omnis, denique signo particulari. Vt aliqua voluptas non est bonum. aliqua voluptas est bonum. non omnis voluptas est bonum.

Particularis.

Animaduertendum tamen est, quod non alicui, positum est, loco huius alicui non. solet enim istud frequenter accidere apud Aristotelem. si verò equipolentiarum rationem habeamus. non aliquis. idem est quod nullus. secund. lib. summæ summularum.

Non alicui.

Inde finita quæ significat inesse aut non inesse, sine vniuersali aut particulari.

Hoc est, cuius prædicatum significatur inesse subiecto vel non inesse, nullo signo affecto. Vt voluptas est bonum, voluptas non est bonum. indefinita vocatur propositio, quasi vacans sine. finitur enim propositio signo vniuersali aut particulari. quod ob eam rem græci τὸς ὀνόματι μὴ. Hoc est præfinitionem appellant. At vero indefinita propositio nullo signo afficitur. Potest etiam indefinita vocari propositio vacans signo, id est, incertæ significationis. quoniam modo vim obtinet vniuersalis. modo particularis. Cum enim propositio existit in materia naturali: indefinita equipollet vniuersali. Cum vero prædicatū non convenit subiecto secundum naturam sed aliqua alia ratione equipollet particulari, Vt homo iustus est.

Indefinita.

Cur indefinita vocetur.

Sed quæret aliquis quamobrem Aristoteles indefinitæ tantum propositionis exemplum præstiterit. dicens contrariorum eadem est disciplina. voluptas non est bonum. dicendum est hoc fecisse Aristotelem studio breuitatis. nam cum indefinita propositio materia sit vniuersalis & particularis propositionis, adiecto enim signo vniuersali efficitur vniuersalis. adiecto particulari, fit particularis, satis est exemplum indefinitæ tradere, ex qua nullo negotio vniuersalis & particularis propositio efficitur.

Cur Aristoteles solum adhibuit exemplum propositionis indefinitæ.

C ij

In exem-

Quo sensu verum sit exemplorum non requiritur veritas. In exemplis vero adhibitis atque etiam in multis alijs quibus Aristoteles frequenter utitur (ut hoc obiter admoneam) non tam ratio veritatis habenda est, quam constitutionis propositionis. nihil enim vetat falsam esse propositionem, exemplum autem verum esse. Et proposito negotio accommodatum. Hinc ortum habuit vulgaris illa sententia dialecticorum, exemplorum non requiritur veritas. proponit deinde quandam aliam divisionem propositionis cum ait.

Differt autem demonstratiua proposito à dialectica, quoniam demonstratiua quidem: sumptio alterius partis contradictionis est. non enim interrogat sed lumbit qui demonstrat. Dialectica vero est interrogatio contradictionis.

Alia diuisio ex materia. Secunda ergo diuisio propositionum quam Aristoteles tradit, ea est. alia est demonstratiua, alia dialectica. hæc autem diuisio ex materia sumpta est, ut prior ex forma. quoniam dialectica & demonstratiua propositio non variant formam syllogismi, sed materiam dumtaxat. nam syllogismus demonstratiuus & dialecticus formam seruant syllogismi, & sola materia distinguuntur. Sed dicet aliquis, quorsum Aristoteles tradit nobis hanc diuisionem propositionis. Huic dicemus primum ea causa factum esse, quod acturus sit de syllogismo demonstratiuo & dialectico, quorum alter demonstratiuis propositionibus constat, alter dialecticis, & necesse est intelligere prius quid sit dialectica propositio, quid demonstratiua. Altera ratio est, ut admoneat nihil impedire materiam, quo minus syllogismus quem querimus in libris de priori resolutione efficiatur. nam ille tam efficitur ex propositionibus dialecticis quam demonstratiuis, modo forma obseruetur, quæ affirmatione & negatione vniuersali & particulari potissimum constat. Quam obrem tam propositionem dialecticam quam demonstratiuam Aristoteles Syllogisticam appellat, quia ex vtraque confici potest syllogismus. Differt ergo inter propositionem dialecticam & demonstratiuam, quod propositio demonstratiua, est sumptio alterius partis contradictionis. hoc probat quoniam qui demonstrat: sumit propositiones ex quibus conficit demonstratiuam. non interrogat illas. v.g. qui vult monstrare, omnem hominem

nem

nem esse aptum ad ridendum, non rogat, utrum animal rationale sit aptum ad ridendum, sed sumit illud, & conficit demonstrationem hoc pacto.

Omne animal rationale est risibile,
 Omnis homo est animal rationale,
 Ergo omnis homo est risibilis.

Ratio est quia ea quibus fit demonstratio ita vera sunt atque certa ut rogare non oporteat. Dialectica vero propositio interrogatio contradictionis est. ut utrum animal sit genus hominis nec ne? Ratio est quia dialectica propositio probabilis est, & non certa, quare ut ex eadem quidpiam conficiamus oportet illam prius rogare quam efficiamus syllogismum. atque ideo iure optimo interrogatio contradictionis vocatur.

Sed obijciat aliquis male appellari hoc loco ab Arist. propositio- Obiectio
 nem dialecticam, interrogationem utriusque partis contradic-
 tionis, si vere ab eodem finita est, in lib. perihermenias, interrogatio al-
 terius partis contradictionis. at qui si recte rem ipsam contem- Solvitur
 non pugnant haec secum. siquidem utrumque verum esse nihil pro-
 hibet. nam dialectica propositio actu interrogat unam partem, alte-
 ram potestate. quod inde manifeste colligitur. quod interdum respo-
 demus interrogationi non propositae. ut nunquid pigmeus sit homo?
 Respondemus non.

Nihil autem refert ut fiat ex utraque syllogismus, nam & qui demonstrat, & qui interrogat, syllogizat, sumens aliquid de aliquo esse vel non esse.

His verbis docet quo pacto inuicem conueniant propositio demō- Cōueniūt
 stratiua & dialectica. conueniunt enim quod ex utraque potest dialecti-
 fieri ratiocinatio vel syllogismus. Quandoquidem tam qui demon- ca proposi-
 strat quam qui interrogat facit syllogismum. alter ex his propositio tio & de
 nibus quas sumit tanquam certas, alter vero ex illis quas dedit, is monstra-
 qui interrogatus est, siue propositio asserat siue neget. nam interdū tiua.
 syllogismus asserens fit, interdum negatiuus. Ex his infert Aristot.
 quid sit propositio syllogistica, hoc est, apta ut ex eadem efficiatur

Syllogismus dicens.

Syllogistica propositio est simpliciter affirmatio aut negatio alicuius de aliquo secundum dictum modum.

Tribus rebus opus est ut propositio sit syllogistica.

Ex qua finitione colligitur tria esse necessaria ut propositio sit syllogistica. id est, accommodata syllogismo conficiendo. vnum est ut sit asserens aut negans, nam affirmatio & negatio pertinent magno opere ad formam syllogismi. alterum est, ut sit alicuius de aliquo, hoc est, sit categorica aut simplex in qua prædicatum de subiecto dicitur. nam Aristotelis mens est maxime disputare de syllogismo simplici. tertio oportet ut sit vniuersalis aut particularis aut indefinita. cum hæc ipsa ratio propositionum ad formam syllogismi magno opere spectet. & hoc est quod Aristot. inquit secundum dictum modum nam huiusmodi diuisionis meminerat Paulo superioribus.

Quoniam verò (ut dixi.) Syllogismus alius demonstratiuus est, alius dialecticus. est etiam propositio syllogistica duplex, vna demonstratiua quæ pertinet ad syllogismum demonstratiuum efficiendum, alia dialectica qua constat syllogismus dialecticus. vtraque vero Aristot. in præsentia definit, quam definit exactius cap. II. lib. I. de post. resolut. demonstratiuam definit prius his verbis.

Demonstratiua verò si vera sit, & per suppositiones quæ à principio sunt accepta.

Propositio demonstratiua.

Duo habere debet propositio demonstratiua, vnum est ut sit vera. quoniam nulla propositio falsa putari potest demonstratiua. Nam demonstratio facit scire, at qui scientia falsi nulla est, ergo neque propositio demonstratiua falsa esse potest. Non est autem satis veram esse propositionem, ut sit demonstratiua, quoniam contingit interdum veram esse etiam propositionem dialecticam, & differt à demonstratiua. sed necessarium præterea est, ut illa propositio sit communis notio & sententia, vel sumatur ex principijs cuiuspiam scientiæ. Hoc enim est quod significat Arist. per suppositiones acceptas ex principio.

Deinde dialecticam propositionem explicat dicens.

Sed

Sed dialectica percontanti quidem, interrogatio contradictionis, ratiocinanti autem sumptio apparentis & probabilis. quem admodum in topicis dictum est.

Quibus verbis non solum explanat naturam propositionis dialecticæ, sed illam quoque diuidit in duas partes. Duplex igitur est propositio dialectica, una est eius qui interrogat, & hæc sane neque enuntiatio est neque affirmatio neque negatio. nam qui rogat utrum mundus regatur providentia. v. g. neque enunciat quidpiam, neque affirmat aut negat. hæc autem rogat dialecticus ut syllogismum cõficiat, postquã illam acceperit a respondente. Alia pars propositionis dialecticæ pertinet ad eum qui ratiocinatur, & illa est, sumptio eius quod apparet atque ei videtur, cum quo fit disputatio nam qui dialecticè ratiocinatur colligit conclusionem ex propositionibus, quæ apparent illi cum quo fit disputatio. eam rem Arist. cap. VIII. & IX. lib. I. top. tractat. Deinde Arist. epilogo recenset ea de quibus hæctenus mentionem fecerat dicens.

Quid itaque propositio, & quomodo differant syllogistica & demonstratiua. & dialectica, à curatè in sequentibus dicitur. ad presentem verò vsum sufficiant, quæ nunc à nobis determinata sunt.

In sequentibus inquit Arist. accuratè de his dicitur. cap. secund. libri primi de post. resolut. & cap. primo lib. primi top. De his rebus pauca quædam attingit rursum cap. quarto & nono. Quo autè alio loco, non satis intelligo.

Sed dicet aliquis, cur Aristotelis nullam fecit mentionem pro positionis sophisticæ, quæ præter duo genera superiora reperitur, & est (ut apparet) syllogistica, siquidem syllogismus autore Aristotele libro primo elenchorum triplex est, demonstratiuus dialecticus sophisticus. Dicendum est, Sophisticam propositionem tacuisse philosophum, quoniam ad artem ratiocinandi parum conducit.

Illam enim potius euertit syllogismum quàm illum efficiat. qui enim Sophisticus est Syllogismus verè Syllogismus censendus non est. & quæ propositio sophisticæ est, non est sanè.

apta, ut ex eadem aliquid conficiatur syllogismo.

Explanata propositionis natura, Arist. tradit nobis termini finitionem ratione superius à nobis assignata, atque ita inquit.

Terminum voco in quem reloluitur propositio, ut prædicatum, & de quo prædicatur, appposito vel separato, esse, vel non esse.

Quæ quidem finitio termini aliqua ratione obscura est, hanc vero ut explanemus pauca dicenda sunt.

Primum est, quod apud Aristotelem reperiuntur omnes istæ voces, Terminus, Dicitio, Nomen, Verbum, vox simplex. istæ vero licet aliquo modo re differant, (fit enim interdum ut sint res diuersæ) maxime distinguuntur ratione, Terminus enim vocatur, quatenus est pars syllogismi, & ultimo in eum fit syllogismi resolutio. Dicitio vero ut est pars propositionis. Nomen ut subiectum. Verbum ut prædicatum, simplex vox est, quæ significat. Unde cum diuerso modo ista considerentur non pertinent omnia ad eandem partem dialecticæ sed potius ad diuersam. Verum de ea re plura diximus commentarijs in librum perihermenias.

Ex his constat non omnem dictionem esse terminum, nam quæuis pars propositionis, ex octo illis quas grammatici tradunt dicitio est. terminus tamen nulla ratione esse potest. ut ex termini finitione constare possit.

Memnisse etiam oportet. quod Arist. primus excogitauit hoc vocabulum terminus. Hoc colligitur ex ratione loquendi ait enim, terminum voco. sed de ea re dicturi sumus in libello nostro de ratione philosophandi Aristotelis. Accepit autem hanc vocem à geometris, illi enim extremum magnitudinis: terminum magnitudinis vocant. quoniam exitus est atque finis. interuallum appellant lineam, quæ terminis vndiquaque cingitur. Figuram vero quod linea aut lineis constat. Unde Arist. subiectum & prædicatum (in quæ præpositio desinit) terminos vocat. ipsam propositionem quæ subiecto constat & prædicato: appellat interdum interuallum. cap. in quâ quarto huius lib. at figuram syllogismi nominat, dispositionem ipsarum propositionum.

Termin⁹
Dicitio.
Nomen.
Verbum.
Vox simplex.

Vnde ista
vocalula
caperit
Aristot.

Tertio considerare necesse est quod ista finitione termini, solum comprehenditur subiectum & prædicatū. ratio est quia solum hæc duo efficiunt necessario propositionem, atque idio solum dicitur propositio resolui in subiectum & prædicatum, ut in animaduersionibus explicui. ceteræ vero partes orationis non sunt termini, quia nõ sunt necessariae ad conficiendam propositionem. quare neque in easdem resolui dicitur. potius enim pertinet ad ornatum orationis quàm ad substantiam, atque essentiam eiusdem. verbum etiam, præsertim substantiuum, non censetur terminus, quia neque prædicatum est neque subiectum. sed potius vinculum quoddam subiecti & prædicati. Aristoteles vero solum vocat terminum subiectum & prædicatum. Quod autem non pertineat ad substantiam propositionis: inde colligitur. primum quidem quia Arabes propositiones sine verbo efficiunt. & cum volunt significare hominẽ esse sapientẽ aiunt homo sapiens, idem aiunt multi antiqui philosophi. Cicero præterea prima Thusc. idem ait esse dicere, miser Marcus crasus, ac si dicere mus, miser est Marcus crasus. quod intelligat a citione non oportere collocari verba in oratione, ut illa perfecta sit. Quare verbum non est necessaria pars propositionis, ergo neque in illud propositio resoluitur, cum vnum quodque in ea resoluitur quibus constat. nõ est ergo terminus. nam terminus est in quem resoluitur propositio.

Verbum substantiuum est terminus

Sed iam ad definitionem termini contendamus. Terminus itaque definitur, in quem resoluitur propositio. Non est autem legendum resoluitur, sed dissoluitur ita enim inquit Arist. ὁ ἄριστος καὶ ὁ εὐδαίμων ἢ διαλύεται ἢ πρότασις.

Multum enim interest, resolui in terminos. an dissolui propositionem dicamus. siquidem resolutio fit in partes formales, hoc est, quæ ad formam rei pertinent, Dissolutio vero in partes materiales, id est, quæ pertinent ad materiam. atqui (ut aperte constat) terminus non est pars formalis propositionis, sed materialis tantum. Illis autem verbis quæ exempli gratia posita esse videntur (ut prædicatum & de quo prædicatur) Arist. inuit. termini diuisionem. Est igitur terminus duplex. Vnus est subiectum. alter prædicatum. Prædicatur

Propositio dissoluitur in terminos non resoluitur.

D carum

Commentarij

*Termin⁹
duplex.* catum est, terminus qui de altero dicitur, subiectum de quo dicitur alterum, nempe praedicatum. Ut cum ita loquimur, homo est animal. homo subiectum est, animal praedicatum.

Quaestio. Sed dubium est, quid illud sit, quod Arist. inquit appposito vel separato esse, vel non esse. videtur enim redundare altera huius sententiae pars. satis enim est dicere, appposito esse vel non esse. separato esse vel non esse.

Soluitur verumtamen facile est propositum dubium tollere explanata Aristotelis sententia. His ergo verbis significat Aristoteles, quo pacto terminus subiectum sit, aut praedicatum, in propositione. & quoniam verbum est, vinculum est utriusque partis, quare ratione collocari in prepositione debeat. Id vero hoc pacto explicandum est: propositionum quaedam habent potestatem verbum est, ut Socrates legit. Plato audit. aliae actu, ut homo est animal. earum quae habent potestatem verbum, quaedam negant. aliae asserunt: quae asserunt ut homo currit, homo disputat: habent separatum verbum est, quae vero negant ut homo non differit, habent separatum verbum non est. Rursum earum propositionum quae habent actu verbum est, quaedam sunt simplices ut homo est animal, aliae sunt de praedicato infinito, ut lapis est non homo. simplicium deinde propositionum quaedam afficiuntur modo, aliae modo vacant. simplices asserentes, & vacantes modo appositum habent verbum, est, negativae vero, diuisum vel separatum. Simples affectae modo & asserentes habent compositum verbum est, ut possibile est Socratem disputare. negantes habent compositum verbum non est, ut non possibile est Socratem esse philosophum. si vero sint de praedicato infinito, cum modo, sed asserentes, habent compositionem ipsius non esse, ut possibile est Socratem non disputare. at negantes habent diuisionem ipsius non esse, ut non est possibile Socratem non disputare.

Cum ergo tot genera sint propositionum cupiens philosophus significare, paucis verbis, illa omnia in quorum quibusdam apponitur esse, in quibusdam non esse, in alijs auferuntur esse & non esse, in quibusdam componuntur, in alijs diuiduntur. dixit appposito vel separato

parato

parato esse vel non esse. nam in simplicibus quæ vacant modo: apponitur vel aufertur esse vel non esse. at in modalibus componitur vel diuiditur. Ipse verò modus, componitur & diuiditur.

Hæc tenus tradidit nobis Arist. terminum & propositionem, quæ duo necessaria sunt ad efficiendum syllogismum, pergit iam exhibere nobis syllogismum, exorsus ab eius finitione, quem hac ratione definit Boëtius ex Aristotele.

Syllogismus est, oratio in qua quibusdam positis, aliud ab his quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt. dico autem eò quòd hæc sunt, propter hæc accidere, propter hæc verò accidere est, nullius extrinsecus termini indigere ad hoc quod appareat necessarium.

Hæc finitio syllogismi non est admodum aperta, sed obscura potius atque impedita, quam obrem diligenter à nobis explananda est.

Primum verò animaduertendum est, hanc esse legitimam syllogismi finitionem, quoniam omni, & soli syllogismo conuenit, quod oportet inesse omni veræ definitioni. vt saepe à nobis dictum est ex sententia Aristotelis. Rursum genere constat & differentiis. & quoniam vna exacta differentia non facile suppetit: ex multis vnâ efficiamus. Pro genere in hac finitione collocari putant vulgo orationem, quòd omnis syllogismus oratio sit, non tamen omnis oratio syllogismus. verum tamen (mea sententia) non potest pro genere poni oratio, & si ponatur, hæc non erit vera definitio syllogismi. Nam vt Arist. scribit quarto libro topicorum omnis definitio constare debet proximo genere, & quæ illo non constat reprehenditur. Sed oratio non est proximum genus syllogismi. est enim propius genus propositio, quæ orationis species est, & propositio: argumentatione quæ in syllogismum, enthymema, inductionem, atq; exemplum diuiditur (vt in compendio dialecticæ à nobis scriptum est. ergo non potest in hac definitione ab Aristotele pro genere collocari oratio. Quare loco eius vocis addi debet argumentatio, aut ratiocinatio. nomen enim λόγος. quo vtitur Arist. inter cætera ratiocinationem quoque significat vel argumentationem. & συλλογισμοί

Vera syllogismi finitio.

Gen^o syllogismi.

λόγος.

D ij

Vnde

Commentarij

Vnde dicatur syllogismus (Vnde vox ista syllogismus, ducta est) ratiocinari & computare significat. ut syllogizare sit veluti calculus subductis summam argumentorum colligere. quod nos alibi etiam diximus. ergo pro genere indefinite syllogismi non oratio, sed ratiocinatio, aut argumentatio poni debet. cetera ponuntur loco differentiae.

Quibusdam.

Quibusdam inquit Arist. quia in omni syllogismo duae ut minimum propositiones collocandae sunt, maior inquam & minor. quoniam nomine differt syllogismus ab enthymemate: in quo una tantum propositio exprimitur, altera reticetur, interdum maior interdum minor, tamen si frequenter maior reticeatur. cuius rei rationem reddimus in compendio dialecticae. eadem etiam voce distinguitur syllogismus ab exemplo, in quo non ex pluribus sed ex uno tantum singulari aliud colligimus propter similitudinem. sed eam rem longius persequuti sumus loco citato.

Positis.

Positis inquit, hoc est collocatis & dispositis ut inueniat modum & figuram syllogismi. non autem admissis aut concessis, ut ineptè vulgo putatur. Non enim dubium est syllogismum optime posse colligere conclusionem, tamen si maior & minor propositio non concedantur. una enim potestas syllogismi est ex falsis verum colligere, atque etiam falsum, ut quinto lib. summae summularum exposuimus.

Hac etiam particula distinguit Arist. simplicem syllogismum ab hypothetico, nam quae collocantur in syllogismo hypothetico: non poni, sed supponi dicuntur, & suppositiones ea causa vocantur. quae vero collocantur in syllogismo poni dicuntur & ipsae simplices propositiones positiones vocantur. hac eadem voce distinguitur syllogismus ab inductione. quoniam in ea licet sumantur plura singularia, non ponuntur, hoc est, non disponuntur secundum modum & figuram.

Aliud sequitur.

Addit Arist. aliud sequitur. nempe conclusio quae diuersa est à maiori & minori propositione. diuersa quidem non ratione materiae, cum ex terminis efficiatur, qui in maiori & minori propositione collocantur, sed ratione formae. v. g.

Omnis homo est animal,
Socrates est homo,

Ergo

Ergo Socrates est animal.

Ratio verò cur conclusio debet esse alia à propositione maiori, et minori ea est, quia causa diuersa est ab effectu, maior autem, & minor causa conclusionis sunt. differunt ergo à conclusione. Ista autem voce reijciuntur à ratione syllogismi, illi in quibus idem colligitur. Vt si quis dicat.

Si nox est, nox est,

Sed nox est,

Ergo nox est.

Ex necessitate etiam inquit, hoc est, necessaria consequentia inferitur conclusio. non sequitur autem conclusio necessaria, hoc est quæ non possit falsa esse. & ut istam ambiguitatem tolleret Arist. adiecit accidit, hoc est, consequitur aut colligitur. ista etiam voce differt syllogismus ab inductione & exemplo, in quibus non colligitur conclusio ex necessitate, sed veri similiter tantum. quod etiam admonuit Arist. lib. primo top. & est à nobis explicatum in compendio dialecticæ. Rursum addit, eo quod hæc sunt, quam vocem interpretatur idem Arist. dicens, eo quod hæc sunt, id est, propter hæc accidere, propter hæc verò accidere, inquit est, nullius extrinsecus termini indigere vt appareat necessarium. hoc est, non esse opus vt extrinsecus sumatur aliquis terminus, qui sit necessarius vt conclusio necessario videatur colligi ex propositionibus acceptis. his autem verbis exclusit quædam genera syllogismorum. in quibus desideratur aliqua propositio, quoniam nisi illa addatur non omnino exprimitur causa conclusionis. huiusmodi est hic syllogismus quo Plato in Phædone colligit animam hominis esse immortalem.

Ex necessitate.

Eò quod hæc sunt

Quod per se mouetur semper mouetur,

Anima per se mouetur,

Ergo anima est in mortalis.

Oportet enim perficere hoc pacto syllogismum, alioqui fallacia est, quia non causam accipimus vt causam.

Quod per se mouetur semper mouetur,

Anima per se mouetur,

D iij

Ergo.

Commentarij

Ergo semper mouetur.

Quod semper mouetur est immortale

Anima igitur est immortalis.

Cur ista
ratione di-
uidat syl-
logismū.

Explanata syllogismi finitione, diuidit Arist. syllogismum quem in presentia vno dumtaxat modo diuidit, cum possit multis distribuere. Ratio vero est, quonia hęc vna diuisio necessaria est in presentia. cetera vero adducuntur ab eo alijs locis. vel non difficile accipi possunt ex verbis atq; doctrina Aristotelis. Illas nos syllogismi diuisiones possemus adducere, atque referre hoc loco: sed quoniam omnes illas sumus persequuti, in compendio dialecticę, superuacancum putamus easdem nunc recensere, sed tantum trademus illam quam nos Arist. in presenti loco docet.

Perfectum itaque voco syllogismum nullo alio indigentē præter assumpta ad hoc vt appareat necessarium. imperfectum vero indigentē aut vnius aut pluriū. quę sunt quidē necessaria per subiectos terminos, non tamen assumpta sunt per propositiones.

Itaque duplex est syllogismus vt inquit Arist. vnus perfectus alius imperfectus. quę quidem diuisio & præterea vtriusque membri definitio primum ab Aristotele excogitata est, quod planē constat ex ratione loquendi. ait enim ille perfectum itaque voco syllogismum.

Perfectus
syllogismus.

Et quoniam cognitio perfecti syllogismi multum conducit ad intelligendum naturā imperfecti syllogismi, primū omnium explanat perfectum syllogismū finitione, quę ita explicatur. syllogismus perfectus est, qui per se & suapte natura tam est evidens: vt nullius alterius rei indigeat, præter ea quę assumpta sunt in eodem syllogismo vt videatur necessario colligere conclusionem. Huiusmodi sunt syllogismi qui conficiuntur in prima figura, de qua inferius dicturi sumus. imperfectus vero syllogismus est qui vt appareat necessario colligere conclusionem indiget vnius aut plurium. hoc est conuersio-

Imperfectus.

ne vnius propositionis. aut plurium propositionum, aut transmutatione propositionum quibus constat. Quo autem pacto perfici debeat imperfectus syllogismus, docet Aristoteles dicens. hoc fieri de-

bere

bere per assumptos terminos, & collocatos in syllogismo imperfecto (siquidem illi mutari non debent) non tamen per assumptas propositiones, quinimo oportet mutare propositiones, & diuersas ex eisdem terminis efficere, quod fit, cum illas conuertimus. Hoc quomodo fieri debeat dictum est a nobis longius lib. quinto summae summarum, & dicturi sumus inferius. Efficiuntur imperfecti syllogismi potissimum in secunda & tertia figura.

Hæc vero syllogismorum diuisio non est secundum naturam, nã tam succipit syllogismi rationem imperfectus syllogismus quam perfectus. Sed secundum euidenciam. nam syllogismus imperfectus nõ tam planè atque euidenter videtur colligere conclusionem quam illam colligit perfectus. Et cum possit perijctior atque absolutior reddi facta conuersione non dubium est: quim iure optimo imperfectus hoc est, non omnibus numeris absolutus dici debeat. cum perfectum sit cui nihil addi potest. quod perfecto inest syllogismo. quamobre non potest non reprehendi Ramus atque eius frater, hoc est, qui in eandem doctrinam iurauit, Abdumarus Taleus, qui Aristotelis diuisionem istam vehementer nulla tamen causa increpant.

Qualis sit ista diuisio.

Ramus carpitur.

Aduersus utramque finitionem syllogismi obijci aliqua possunt, primum quidem videtur falsum esse quod Arist. scribit, perfectum syllogismum nullius rei indigere, vt appareat necessarius, siquidem expenditur atque examinatur vt dicemus inferius ad illa duo principia, dici de omni, & dici de nullo. Sed dicendum ad id est, verum esse quod obijcitur (examinari inquam syllogismum ad duo illa principia, neque ideo imperfectus censerì debet, quoniam neque terminum ullum, neque ullam propositionem accipit, ad hoc quod appareat necessarius. sed ipse per se videtur euidenter colligere conclusionem. dici autem de omni vel de nullo non efficit euidentem illam formam colligendi, sed docet vnde vim summat ratiocinatio, & pertinaci animo contendentem negare syllogismum, alio argumento aut ratione, ex istis principijs sumpta conuincit.

Obiectio

Soluitur

Secundo obijcitur, quod syllogismus imperfectus syllogismus nõ sit. nam illi nõ conuenit finitio syllogismi, quia cum vnus aut plurius

Obiectio

¶ iij digeat non

Commentarij

Soluitur non per assumptas propositiones alicuius extrinsecus indiget ut appareat necessarius. quod est contra finitionem syllogismi, ut plane constat. sed hæc obiectio facile ea ratione diluitur, quod cum perficimus imperfectum syllogismum conversionem, non capimus extrinsecus terminum ullum ut ex eius finitione apertum est. At vero tunc inquit Aristoteles conclusionem non propter hæc accidere, cum extrinsecus termini indiget syllogismus, ut necessarius videatur.

In toto autem esse alterum in altero, & de omni prædicari alterum de altero idem significat. Dicimus autem de omni prædicari quando nihil est sumere subiecti de quo alterum non dicatur, & de nullo consimiliter.

Principia perfectorum syllogismorum. His verbis explanat Arist. duo principia ad quæ referuntur omnes syllogismi, & per quæ tandem examinantur. Nam qui syllogismi sunt in secunda & tertia figura: perficiuntur per primam qui vero existunt in prima: stabiles & firmi sunt hijs duobus principijs. Alterum principium est, dici de omni, alterum vero, dici de nullo. prius pertinet ad syllogismos asserentes, posterius vero ad negates. Sed dicet aliquis,

Questio prima. quamobrem Arist. solùm exponit, dici de omni? Huius rei causa est, quia cum contrariorum contraria ratio sit. Si explanemus quod dicitur de omni, explanatum erit quod de nullo dicitur. Nam dici de omni, & dici de nullo opposita sunt. Aristoteles autem magno opere

Secunda questio. studuit breuitati. Rursum si roges, quamobrem meminuit in toto esse vel non esse, si idem est. in toto esse quod de omni dici, & in nullo esse quod dici de nullo, ut idem scribit Arist? Ratio est, quia sepe numero facit in figuris mentionem eius quod est in toto esse & non esse. Quare oportuit prius dicere quid sit utrumque. & licet re & subiecto esse in toto: sit idem quod de omni dici, non esse in toto: dici de nullo, profecto ratione distinguuntur. nam cum in propositione duæ habitudines adsint, una prædicati ad subiectum, altera subiecti ad prædicatum, prior explicatur cum dicimus de omni dici aut de nullo. quia prædicatum de subiecto dicitur. posterior vero cum dicimus in toto esse vel non esse, quia subiectum est in prædicato. Dici autem de omni est, ut inquit Arist. quando nihil est sumere subiecti de quo non dicatur prædicatum.

Dici de omni.

tum.

tum. Hoc verò principium hac ratione accommodatur syllogismo asserenti primæ figuræ, si neget quispiam illum esse legitimū: in hoc syllogismo de omni dicitur, ergo hic est optimus syllogismus. antecedens est verum, quia maior propositio est de omni, hoc est, vniuersalis asserens in quouis syllogismo affirmatiuo primæ figuræ. consequentia verò probatur, quia si prædicatum maioris propositionis dicitur de omni subiecto, ergo de quolibet contento sub illo. Sed subiectum minoris propositionis, accipitur sub subiecto maioris, & tanquam pars subiecti minoris in prima figuræ, ergo dicitur prædicatum maioris in conclusione de subiecto minoris propositionis. probo consequentiam. quia dici de omni est, cum nihil est sumere subiecti de quo non dicatur prædicatum. Est igitur optima atque exactissima ratiocinatio syllogismus affirmatiuus primæ figuræ. Hæc est etiam illa regula cuius Arist. meminit in ante prædic. illis verbis. quando alterū de altero dicitur vt de subiecto, quacumque dicuntur de prædicato necesse est dici de subiecto, sed in minori propositione medium dicitur de minori extremo, & in maiori propositione maius extremum dicitur de medio, ergo & in conclusione prædicabitur de subiecto minoris, de quo medium prædicabatur. sed hoc tantum efficio in syllogismis asserentibus primæ figuræ. quare illi sunt perfecti.

Usus huius principij.

Alterum principium vnde accipit firmitatem & robur, & quo nititur syllogismus negans primæ figuræ est, dici de nullo. Quod ita fini potest. Dici de nullo est, quando nihil est sumere subiecti de quo non remoueatur prædicatum. Accommodatur syllogismo neganti hoc modo, in hoc syllogismo dicitur de nullo, ergo est evidens syllogismus. antec. patet quia maior syllogismi perfecti negatis in prima figuræ est vniuersalis negans. consequentia verò probatur. quia quod remouetur ab aliquo omnino, remouetur à quolibet contento sub illo, sed prædicatum maioris remouetur ab omni subiecto, ergo & à subiecto minoris, quod accipitur veluti contentum sub maioris subiecto. atqui in conclusione solum remoueo à subiecto minoris prædicatum maioris, ergo syllogismus negatiuus primæ figuræ est præ-

Dici de nullo.

E tantissi-

Commentarij

tantissimus. Sed de hac re, multa diximus lib. quinto summae summarum. Qua vero ratione dici de omni cuius in praesentia facimus mentionem differat à propositione de omni cuius meminit Aristot. cap. quarto lib. primi de poster. resolut. dicemus commentarijs in eum locum. nunc vero satis sint quae à nobis dicta sunt, & ad secundum caput vertamus orationem.

¶ Argumentum capitis.

IN presenti capite Aristot. tradit rationem conuertendi propositiones vacantes modo, quae vulgo de inesse vocantur, & quoniam illae sunt in quibus duplici differentia quatuor praecepta tradit quibus earum conuersio continetur, addit insuper rationem qua praecepta confirmet.

¶ Cap. secundum.

Quoniam autem omnis propositio est aut de inesse, aut ex necessitate inesse, aut contingere inesse.

Cur agat de conuersione Aristot.
Cur non finiat conuersionem.
Principio quaestio est, quam obrem hoc loco Aristot. de conuersione differat. Verum ea facile dilui potest. Ratio enim cur de conuersione Aristot. agat ea est, quod conuersio sit necessaria ad perficiendum syllogismos imperfectos. Illi enim ostensae aut per conuersionem absoluuntur (vt docebit Aristot.) necessarium autem fuit explicari prius quae pertinerent ad reducendum imperfectos syllogismos ad perfectos.

Si autem quis roget, quae causa sit cur Aristoteles acturus. de conuersione, non dixerit quid illa sit, ea causa assignari poterit, quod satis fuerit explicuisse singulas partes conuersionis vt vniuersa constaret & praeterea hoc quod est ab Aristotele traditum. satis esse ad reliqua intelligenda. Si enim ad omnia explicanda essent quae incidunt in hanc disputationem nullum exitum haberet oratio.

Sed quoniam scio plerosque rogaturos quid sit conuersio, & quot eius partes, paucis de his rebus in praesentia agam. plura enim in hac
sententiam

sententiam lib. secundo summæ summularum à nobis scripta sunt.

Conuersio igitur apud Arist. quadruplex est. quædam est conuer- Conuersio
quadru-
plex.
sio denominationis, alia terminorum, propositionum alia, alia syl-
logismorum. Conuersionis secundum denominationem mentionem Conuer-
sio de no-
minatio-
nis.
facit Arist. lib. secundo top. illa est cum denominatio conuertitur,
vt si inest homini animal, verum est conuertentem dicere, homo est
animal. Habet autem hæc conuersio locum tantum in his quæ sim-
pliciter insunt alijs, non secundum partem. vt si inest homini albū,
verum est conuertentem dicere, homo est albus. At verò licet ethio-
pi insit albor secundum dentes, non est necessarium conuerti atque
dicere, ethiops est albus, quia album ethiopi non simpliciter inest.
sed secundum partem. Secunda conuersio est terminorum, cum in- Conuer-
sio termi-
norum.
quam de eadem re dicuntur, vt homo est susceptiuus disciplinæ. aut
inuicem referuntur, vt pater & filius dicuntur conuerti, de qua dis-
serit Arist. in predicam. cap. de his quæ sunt ad aliquid.

Tertia est syllogismorum, cum ex opposito conclusionis & alte- Conuer-
sio syllo-
gismorū.
ra parte antecedentis alteram interrimimus. de qua disserit Arist. lib.
secundo de priori resol. & à nobis de ea disputatum est lib. quinto
summæ summularum cap. XVIII. Vltima est conuersio. propositio-
num, cum inquam inuertimus eius partes. subiectū videlicet & præ-
dicatum, de qua nobis in præsentia est disputandum, & disputatur
ab Aristotele præsentis & proximo capite.

Conuersio igitur propositionis, quantum ex Philopono & Ma- Conuer-
sio propo-
sitionis.
gentino licet intelligere, est conuenientia duarum propositionum se-
cundum utrosque terminos, variato tamen ordine, & seruata eadē Explana-
tur defi-
nitio.
qualitate & veritate. In hac descriptione: pro genere ponitur con-
uenientia, quoniam omnis conuersio conuenientia est, non tamen
omnis conuenientia conuersio. duarum propositionum dicimus.
Quo verbo differt propositionum conuersio à tribus superioribus.
secundum utrosque terminos. hoc est, subiectum & prædica-
tum, ordine tamen mutato. Nam quod vnius propositionis sub-
iectum est oportet vt sit in altera prædicatum, & vice versa (Ser-
uata qualitate,) adicimus quoniam hoc est in primis necessariū in

Commentarij

omni conuersione. ut si propositio quæ conuertitur est asserens: ea in quam conuertitur, asserat. si negans: neget altera. Quantitatē uero non semper oportet eandem manere. Postremo adiectum est, serua ta ueritate, ut distingueremus conuersionem ab euerfione quæ græ-

Anastoyhe, cē d'vaxpophā, dicitur. ut omnis homo est animal. omne animal est

homo. Hæc conuersio, triplex uulgo traditur. vna simplex, quam

Triplex
conuersio

Arist. in se ipsam uocat, altera per accidens, quam appellat in par- tem. tertia est conuersio cum oppositione, quæ appellatur passim per contra positionem. De quibus plura diximus lib. secundo summæ summularum. Duarum priorum conuersionum *Arist.* mentionem

Cur *Aris*

toteles.

nō memi

nerit con

uersionis

cum oppo

sitione.

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

si

facit præsentī cap. atque etiam sequenti. tertiæ nunquam meminit.

Si quærat aliquis, cur conuersionis cum oppositione nullam men

tionem *Arist.* fecerit? Illam oportet rationem reddere. *Arist.* ut ad

monui, de conuersione differit quod sit necessaria ad perficiendum

sylogismos imperfectos, atque conuersio cum oppositione ad istam

rem efficiendam nihil prodest, cum in ea mutantur termini, atque

ex finitis efficiantur infiniti, ergo non oportuit eius meminisse. pro-

bo consequentiam, quia reductio sylogismi imperfecti debet fieri

seruatis eisdem terminis (ut ex finitione imperfecti sylogismi aper-

te constat, sed iam tempus est ut ad *Aristot.* reuertamur atque eius

sententiam hoc loco interpretemur. Ergo ut rationem conuertendi

propositionem doceat, tres reperit *Aristoteles* propositionum diui-

siones, quarum prima hæc est. propositionum alia est de inesse, alia

de necessario inesse. alia de contingenter inesse.

Vnde su-

matur

hæc diui

sio.

Sed quæres, utrum hæc ipsa diuisio ex materia propositionū su-

menda sit an potius ex enuntiatione aut forma. Nihil opus est mul-

ta dicere de hac re. aperta est sententia. *Arist.* diuidit ille quidem in

præsentia propositionem secundum rationem formæ, aut secundum

modum enunciandi, quod exemplis quibus utitur aperte constat. pro-

positionem de inesse uocat uacantem omnino modo, siue sit in ma-

teria contingenti, ut est homo iustus. siue naturali, ut homo est ani-

mal. Siue remota, ut est homo lapis. propositio de contingenter ines-

se est illa quæ afficitur modo contingenter, in quacumque materia

existat

existat. ut homo contingenter iustus est. At vero propositio de necessario inesse ea est, quæ modo isto necessario afficitur, ut homo necessario est animal. in quacumque materia existat. Deinde dubium est, cum præter contingens & necessarium duo alij modi existant possibile & in possibile Aristotele autore in libro perihermenias: cur duorum tantum modorum meminit. Diluitur quæstio, quod duo alij modi ad istos referuntur. Nam impossibile refertur ad necesse. possibile ad contingens. Nam quod necesse est esse: impossibile est non esse (& quod impossibile est esse: necesse est non esse. Idem etiã de possibili & contingenti iudicium est. Solum vero differunt dicendi figura & caractere.

Cur duorum tantum modorum mentionem fecit.

Tertio, cur non meminit aliorum etiam modorum, ut bene male velociter tarde, & similia? Ratio est, quia isti modi adiecti propositionibus non efficiunt ut alia ratione conuertantur quam si admerentur. proponit autem ille eos tantum modos qui in causa sunt, cur diuerso modo conuertatur propositio.

Cur prætermisserit modos alios.

Quarto, quam obrem non fecit mentionem propositionum de præterito & futuro vacantium modo sed dumtaxat propositionum de presenti? Dicendum est, illas contineri sub propositionibus de inesse quia vacant modo. vel si sub illis non existunt: non oportuit earundem mentionem fecisse, quoniã non alio modo conuertuntur quam propositiones de inesse, aut de presenti.

Cur non meminit propositionum de præterito, & futuro.

Harum autem, hæc quidem affirmatiuæ, illæ vero negatiuæ secundum vnam quamque appellationem.

Hæc est secunda diuisio huic rei accommodata maximè. Propositionum: alia est asserens, alia negans. siue sit illa de inesse, siue de contingere inesse, siue de necessario inesse. hoc enim est, quod Aristoteles inquit secundum vnamquamque appellationem. Non definit autem in præsentia asserentem aut negantem propositionem, quoniam id fecerat lib. perihermenias. Sed solum diuisionem reuocat in memoriam.

Secunda diuisio.

Rursum autem affirmatiuarum & negatiuarum: aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ.

E iij Hæc

Commentarij

Secunda diuisio. *Cur non meminit propositio- nis sin-* *gularis.* *Cur me- minit in- finita.* *Cur tres tantū di- uisiones recensuit* *negatiuam* *affirmatiuam*
Hæc est tertia diuisio, quam ut proposito negocio consentaneam repetit ex cap. proximo & lib. perihermenias. Quæres, cur una cū vniuersali & particulari Arist. non recensuit propositionem singularem? Ratio est, quia illa, non alio modo quàm particularis conuertitur, vel ad syllogismos communes de quibus in his libris disputamus, non spectat.

Sed cur indefinitæ meminit. quæ perinde ut particularis vertitur? Ob eam rem, ut diuisionem propositionum integram hoc loco traderet, quemadmodum fecerat proximo capite. Quæ quoniam non alio modo cōuertitur quàm particularis, cōtentus fuit Arist. dicere quo pacto propositio particularis cōuertatur, missamq; fecit indefinitæ.

Postremò, quamobrem tres tantum diuisiones recensuit, cū præter has multæ sint aliæ? Ratio est, quia triplex istud genus propositionum diuersa ratione conuertitur, cetera eodem modo. Aristote. verò consuevit ea tantum repetere atque deducere ex alijs locis quæ sunt admodum necessaria proposito.

Vniuersalem quidem priuatiuam, de eo quod est inesse necesse est in terminis conuerti, ut si nulla voluptas est bonum, neque bonum nullum erit voluptas. Prædicatiuam autem conuerti quidem necessarium est, non tamen vniuersaliter, sed in parte. ut, si omnis voluptas est bonum & bonum aliquod voluptas. Particularem autem affirmatiuam quidem conuerti necesse est particulariter. nam si voluptas aliqua bonum & bonum aliquod erit voluptas. Priuatiuam verò non est necessarium. nō enim si homo non inest alicui animali & animal non inest alicui homini.

Propositis tribus superioribus diuisionibus tradit Arist. quatuor documenta quibus docet qua ratione singula genera propositionum conuertantur. Sumit autem initium à propositione vniuersali negante atque illam dicit conuerti in terminis, hoc est, simpliciter atque in seipsam. optime enim sequitur, nulla voluptas est bonum ergo nullum bonum est voluptas.

Secundum præceptum accommodatur vniuersali asserenti, quæ dicit cōuerti in parte, vulgo per accidens cōuerti dicitur, ut omnis voluptas

luptas bonum est ergo aliquod bonum est voluptas.

Particularis asserens in se conuertitur, aut simpliciter. Vt aliqua voluptas bonum est, ergo aliquod bonum est voluptas. Particularis negans non conuertitur. non enim rectè colligas aliquod animal nō est homo, ergo aliquis homo non est animal. Sed hoc loco, primum à quibusdam reprehenditur Arist. quòd exemplis falsis vtatur, nam falsum est omnem voluptatem bonum esse, atque etiam nullam voluptatem esse bonum. Verum facile Arist. defendi potest duplici ratione. Vna ratio est, quòd tamen si propositiones quibus vtitur falsæ sint, exempla vera sunt. quia Aristoteles ad conuersionem efficiendam solum habet hoc loco rationem formæ. hoc est. affirmationis & negationis, vniuersalis, & particularis. non autem materia. Altera ratio est quòd etiam si rationē materiae habere velimus Arist. nullo modo falsas accipit propositiones. quoniã illæ omnes hyppoteticæ sunt. hoc est conditionales, quæ nihil prorsus statuunt asserunt verita enim inquit. Si nulla voluptas bonum est. & si omnis voluptas bonum est.

Qualib⁹
exemplis
vtatur
Aristote
les.

Deinde quaestio est, cur primo loco Arist. collocauerit propositio nem vniuersalem negantem? Is enim locus videtur deberi vniuersali asserenti, quæ præstantior est atque melior. Diluenda ambiguitas est, eo nomine quòd vniuersali negati debetur in præsentia princeps locus. nam cum sit vniuersalis priori loco reponi debuit quam particularis. nam vniuersale præstabilius est particulari, vt totum singulis partibus, nam vniuersale totum est, particulare vniuersalis pars. & quoniã cōuertitur in seipsã, aut in terminos, præstantius conuertitur quàm vniuersalis asserens, vtroque ergo nomine antecedit cætera genera propositionum. Accedit ad hoc, quòd cōuersio vniuersalis negantis (vt ostendemus Paulo inferius) est veluti fundamentum reliquarum conuersionum. Sed obijciat aliquis, non videri perpetuum quòd ait Aristot. nam interdum altera propositio falsa est, altera vera. non enim sequitur omnis homo est in domo ergo aliqua domus est in homine. Nullus paries est in palo nullus palus est in pariete. Hæc obiectio dissoluitur si rectè efficiamus

Cur pri-
mo loco
posuit pro
positionē
vniuersa
lem negā
tem.

Obiectio

E iij conuersio

conuersionem, atque ex integro predicato integrū conficiamus subiectum, hoc modo, omnis homo est in domo, aliquis qui existit in domo homo est. nullus paries est in palo, nihil quod existit in palo paries est. sed de ea re plura diximus lib. secundo summæ summularū.

Primum ergo sit priuatiua vniuersalis, a, b, propositio si ergo nulli, b, inest, a, neq; a, nulli, b, in erit. Nam si alicui inest, vt, c, nō verū erit, nullum, b, esse, a; nam, c, eorū quæ sunt, b, aliquid est.

nulli. b. a inest

Non est contentus Arist. exemplis monstrasse qua ratione singula genera propositionum conuertantur, hoc ipsum ratione atque illa efficacissima demonstrat discurrens per singulas partes, exorsus ab vniuersali negante. quam probat in terminos conuerti.

Vt tamen sciamus quem terminū accipiat vt subiectum & quē vt prædicatū, oportet reuocare in memoriā quod dixit Arist. ad calcē primi capitis. Illud est, quod inest alteri, aut quod est in altero id esse subiectum. cui verò aliud inest hoc esse prædicatum. Deinde Aristot. cum elementis vtitur exempli gratia. prius elementum accipit vt prædicatum: postèrius vt subiectum. quoniam prædicatum qua ratione prædicatum est nobilius est subiecto. cum habeat rationem formæ. subiectum materiæ rationem. sed de ea re plura diximus in libello de ratione philosophandi Aristotelis.

Hoc si verum est, Arist. hanc accipit propositionem, nullum, b, est, a, quam probat in terminis conuerti hoc pacto, nullum, b, est, a. ergo nullum, a, est, b. Nam si non bene colligitur, antecedens verū est & consequens falsum, consequens falsum est, ergo eius contradictorium est verū. aliquid, a, est, b, ponamus illud, a, quod est, b, esse. c. bene sequitur. c. est, b. & c. est, a. ergo aliquid, b, est, a. consequentia bona est, & vtraque pars antecedentis vera (vt apparet,) ergo & consequens. Sed contradicit huic nullum, b, est, a. quod est ex hypotesi verū, ergo duo contradictoria vera existunt si vniuersalis priuans non conuertatur simpliciter, aut in seipsam. Deductione igitur ad absurdum rem probat Arist. Sed dicet aliquis Arist. totalem in explicanda ratione perperam progressum fuisse, nā aut fidem facit propositi per conuersionem particularis propositionis asserentis,

Obiectio.

ferentis, cuius haec tenus nullam mentionem fecerat, & quam deinde per vniuersalem negantem probat, aut per syllogismum ex proprijs in tertia figura, qui maxime ignotus est. quorum vtrumq; absurdum est. Verum ad id respondendum est neutrum vitium admisisse Aristotelem. quia neque particulari asserente vtitur, neque syllogismo in tertia figura, vt obijciebatur. Vtitur enim Arist. sensibili demonstratione, quæ licet in tertia figura confici possit, non ea quidem vtitur vt syllogistica ratione, sed tanquam expositione & sensibili cognitione.

Obiectio

Si verò omni. b. inest. a. Et b. alicui. a. inest. nam si nulli, neque a. vlli b. inerit. sed positum erat omni inesse.

His verbis Arist. probat propositionem vniuersalem asserentem verti in partem. hoc est, in particularem propositionem. quia bene sequitur, omne. b. est. a. ergo aliquod. a. est. b. nam si non sequatur, aut verum est & consequens falsum, nempe nullum a. est. b. ergo nullum, b. est. a. in quam conuertitur simpliciter vniuersalis priuās, sed positum erat verum omne. b. esse. a. ergo duo cōtraria vera sunt omne, b. est, a. & nullum, b. est, a.

Vocatur autem hæc conuersio per accidens, quasi per aliud, quia vniuersalis asserens ratione alterius in partem conuertitur. Nam quia vniuersalis infert particularem: & particularis in partem conuertitur, vniuersalis in eandem conuertitur particularem. sed per medium aliquod, non per seipsam.

Similiter autem & si particularis est propositio. Nam si inest. a. alicui. b. & b. alicui eorū quæ sunt, a. necesse est inesse. Si enim nulli neque, a. vlli inerit. b.

Hoc loco probat particularem propositionem asserentem conuertere in partem, vt aliquod, b. est, a. ergo aliquod, a. est, b. nam da oppositum, aut erit verum & consequens falsum, illud videlicet, nullum, a. est, b. sed conuertitur in se vt nullum inquam, b. est, a. ergo hoc est verum, & ex hipotesi, verum est aliquod, b. est, a. ergo duo contradictoria sunt vera, nisi particularis asserens conuertatur in partem.

Si autem, a. alicui eorum quæ sunt, b. non inest. Non necesse

F est &

est & b. alicui, a. non inesse, ut si, b. quidem sit animal, a. verò homo homo. n. nō omni animali animal verò omni homini inest.

Iam ostendit particularem priuatiuam non conuerti, & hoc exemplo. non enim rectè sequitur, aliquod, b. non est, a. ergo aliquod, a. nō est, b. quod planè constat, si accipiamus loco elemētorum voces quæ significant. Non est enim necesse si aliquod animal non sit homo, aliquem hominem non esse animal, prior enim propositio vera est, posterior falsa.

Obiectio Si quando verò conuertitur, quod fit vbi propositio existit in materia contingenti, non oportet vt fateamur perpetuo conuerti. Illud enim euenit ratione materiae, nos formam inquirimus. Verum aduersus ea quæ de conuersione diximus sic obijcio, propositio particularis negans conuertitur, ergo falsum est quod diximus, antecedens probatur hac ratione, nullum, b. est, a. ergo aliquod, b. non est, a. nullum, a, est, b, ergo aliquod, a, non est, b. aliquod, a, non est, b, ergo aliquod, b, non est, a. Prima propositio dicatur, c. secunda, d. tertia, e. quarta, f. tunc sic nectitur argumentum. sicut se habet, c, ad, e, ita se habet, d, ad, f. sed, c. & e. conuertuntur vt constat, ergo, d, & f, probo consequētiam à commutata proportione, quod si verum est, propositio particularis negans conuertitur, atque id non modo ratione materiae, sed formæ potius.

Soluitur Dicendum ad hoc est, quod argumentum peccat fallacia accidentis, ratio est quia ratio mediij permutatur & non manet semper eadem. nam prima comparatio sumitur ex illatione. Secunda sumitur ex conuersione, oportebat autem eodem accipi modo. denique vt conuersio legitima fiat, necessarium est in

utraque propositione eundem sensum retineri,

nam si ille varietur, conuersio nulla erit.

qua verò ratione id fieri debeat

præcepimus lib. secundo

summæ sum.

Argumen-

¶ Argumentum.

Postquam Arist. docuit rationem conuertendi propositiones de inesse, transfert orationem ad propositiones quæ cum modo enuntiantur, & monstrat quo pacto propositiones conuertantur in quibus existit modus necessario, aut contingenter, quæcumq; illæ sint. de propositionibus autem vacatibus modo primū omnium egit, quoniā illæ sunt planiores, deinde de illis in quibus existit modus necessario, quia quod ad conuersionem attinet proximè accedunt ad propositiones de inesse. Postremò loco de his in quibus inest modus contingenter, quoniam aliquo pacto à conuersione priorū propositionum discrepant. quatuor verò præcepta assignat singulis, vt fecit sequenti capite.

Ratio tractandi de conuersione.

¶ Caput. 3.

Eodem autē modo se habebit in necessarijs propositionibus, nam vniuersalis quidem priuatiua: vniuersaliter cōuertitur. Affirmatiuarum verò vtraque particulariter.

Considerandum nobis initio est, quod Arist. in presentia non sumit affirmationem aut negationem ex modo, sed tātum ex verbo. atque ideo hanc propositionem vniuersalem priuatiuam vocat, necesse est nullum, b, esse, a. istam verò asserentem, necesse est omne, b, esse, a. aliter enim hoc loco differit de his propositionibus quam in lib. de interpretatione, quo loco affirmatiuam illam vocat & negationem cuius modus non aufertur negatione, negātem cuius modus aufertur.

Vnde sumat. Aristot. hoc loco affirmationem & negationem.

Præceptū igitur Arist. illud est, propositiones in quibus existit modus necesse, eodem pacto conuerti quo pacto conuertuntur propositiones de inesse, quare vniuersalis priuans: cōuertitur vniuersaliter, vel in seipsam. Asserens verò vniuersalis in partem, similiter particularis asserens.

Nam si necesse est, a. nulli, b, inesse, & necesse est, b, nulli, a, inesse. Si enim alicui contingit & a, alicui, b, continget.

Ratione probat propositionem vniuersalem negantem: simpliciter, aut in seipsam conuerti. illa verò ratio ducit ad absurdum, hoc

F ij modo,

modo, si non rectè sequatur necesse est nullum, b. esse, a. ergo necesse est nullum, a. esse, b. antecedens est verum & consequens falsum consequens falsum est, ergo contingit aliquod, a. esse, b. contingit aliquod a esse, b. ergo aliquod, b. esse, a. quare duo ista contradictoria vera sunt, necesse est nullum, b. esse, a. & contingit aliquod, b. esse, a.

Prima quaestio. Sed dubium est, si verum est tantum vnum vni opponi vt dixit Arist. ad calcem libri de interpretatione, qua ratione huic propositioni vniuersali neganti necesse est nullum, b. esse, a. istud assignet oppositum, necesse est aliquod, b. esse, a. & illud rursus contingit aliquod, b. esse, a. & rursus illud, aliquod, b. est, a. Dicendum est, quod nihil prohibet vni plura esse opposita quae licet sint verbis diuersa, re & significatione sunt eadē. cuiusmodi sunt quae diximus. diuersa verò & in equalia plura vni opponi posse negat Arist.

Secunda quaestio. Secundo videtur Arist. perperam monstrare, quod propositio vniuersalis negans, in se conuertatur. nam illud probat per conuersionē propositionis de contingenti, de qua nihil quidem dixerat. Sed dicendum ad id est, quod Aristoteles non id probat per conuersionē pro-

Soluitur positionis de contingenti, sed deductione ad absurdum. accipit enim Arist. propositionem de contingenti oppositam propositioni de necesse, & quoniam contingens in praesentia est quod non est necesse

Quare conuersio nem efficiat propositionis de necessario. vt fiat, sed si factum ponatur nihil absurdi consequitur accipit propositionem de inesse, & illam conuertit iuxta praecipuum quod tradidit proximo capite. deinde accipit propositionem de contingenti quae opponitur propositioni in qua existit modus necesse. hac via, contingit aliquod, a. esse, b. Demus ergo aliquod, a. esse, b. bene sequitur, aliquod, a. est, b. ergo aliquod, b. est, a. consequentia est bona quia particularis asserens in particularem conuertitur, antecedens est verum ex hypotesi, ergo & consequens. quod si aliquod, b. est, a. contingit aliquod, b. esse, a, quare duo contradictoria vera efficiuntur, nempe necesse est nullum, b. esse, a. & contingit aliquod, b. esse, a,

Tertia quaestio. nisi simpliciter conuertatur vniuersalis priuans de necesse. Eodem pacto existimandum est euenire, in confirmatione reliquarum propositionum. Si rursus obijciat aliquis, non vitari etiam hac ratione

quim Arist. per ignotius fidem notioris faciat, siquidem contingenti utitur in oppositione efficienda, cuius antea non meminerat. dice Solvitur
mus hoc falsum esse, nam de contingenti & modorum oppositione satis multa dixerat philosophus in libro, de interpretatione, quem (qui ad cognitionem contendit syllogismi) nouisse debet.

Si autem ex necessitate. a. omni vel alicui. b. inest, & b. alicui, a. necesse est inesse. nam si non ex necessitate inest neque, a. alicui, b. ex necessitate inerit.

His verbis simul complexus est Arist. utramque propositionem asserentem, vniuersalem inquam & particularem. Vniuersalis ergo asserens: in partem conuertitur hoc modo, necesse est omne, b, esse, a, ergo necesse est aliquod, a, esse, b, quia si non sequitur, consequens est falsum, contingit nullum, a, esse, b, & si contingit nullum, a, esse, b, contingit nullum, b, esse, a, quare duo illa vera erunt, necesse est ~~omne~~ ^{omne} b. esse, a, & contingit nullum, a, esse, b.

Eadem ratio accommodabitur particulari asserenti, & inexpli-
canda ratione utraque modum illum sequimur, quem sequuti sumus, cum vniuersalem priuatiuam conuerteremus.

Particularis vero priuatiua non conuertitur propter eandem causam propter quam & supra diximus.

Causa vero illa est quam reddidit monstrans. Particularem negantem de eo quod est inesse. non conuerti. Non enim sequitur, necesse est aliquod animal non esse hominem, ergo necesse est aliquem Obiectio
hominem non esse animal, antecedens. n. verum est, & consequens falsum.

Sed antea quam hinc abeam diluenda quedam ambiguitas est. Videtur enim falsum esse quod propositio vniuersalis negans in qua existit iste modus necessario simpliciter conuertatur. nam si ita fiat, quae conuertitur vera propositio erit, falsa vero ea inquam conuertitur. Hae enim vera est, nullus homo necessario est grammaticus, ista autem falsa, nullum grammaticum necessario est homo. quonia si quispiam grammaticus est, necessario homo est. sunt qui dicant Solvitur
veram esse conuersionem si modus efficiat sensum compositum, non si diuisum. Aristotelem vero in praesentia tantum locutum fuisse de

Commentarij

modalibus compositis, non de diuisis. quid autem intersit intermodales compositas & diuisas satis superque à nobis explicatū est lib. secundo summe sum.

Verum mihi ita videtur præcepta conuertendi (quæ Aristo. tradit,) omni generi modalium propositionum seruire, & nunquam fieri posse vt vna vera sit altera falsa. modo idem sensus in vtraq; propositione retineatur. Vnde quia hæc propositio nullus homo necessario est grammaticus: est vera, in sensu diuiso, (est enim huic æqualis, nulli homini necessario inest grammaticum) ista etiam in quã conuertitur, est vera, nullus grammaticus necessario est homo cuius sensus est, nullum quod est necessario grammaticum, homo est, nam nihil est quod sit necessario grammaticum.

Si verò vtraque efficiat compositum sensum, vtraque falsa est, hæc enim aperte falsa est. necesse est nullum hominem esse grammaticum, & illa similiter necesse est nullum grammaticum esse hominem.

Incontingentibus verò, quoniam multipliciter contingere dicitur. nam & necessarium & non necessarium, & possibile cōtingere dicimus.

Trifariã contingēs dicitur. Antequam Arist. tradat rationem conuertendi propositiones in quibus existit modus contingenter, ponit nobis ante oculos varios intellectus contingentis, vt disputatio suscepta planior atque apertior habeatur. inquit ergo contingens tribus modis dici solere. nam contingens vocatur interdum quod necessarium est. qua significatione dicere solemus, contingere hominem mori, quem scimus necessario moriturū. Interdum verò pro inexistenti, hoc est, pro eo quod existit sed non necessario. Interdum verò pro possibili, quo intellectu dicimus, contingere hominem lauari, quoniã & lauari potest & potest si velit non lauari. his ergo tribus modis contingens vsurpatur. Hoc autem postremum contingens: omnino opponitur necessario. nam necessarium illud est, quod inest subiecto & non potest

potest non inesse. contingens vero tertia significatione est, quod non inest subiecto, & si insit potest non inesse. Quod sanè contingens Paulo inferius Arist. definit & diuidit. quod etiam fecerat in lib. de interpretatione, quo loco agit de oppositione propositionum de futuro contingenti.

Appellat autem in presentia contingens: non necessarium illud quod nos tertia significatione accipi diximus quia prorsus (vt ostendi) aufert necessarium.

Proposita diuisione contingentis, incipit docere quomodo propositiones de contingenti conuertantur, exorditur autem à conuersione propositionum asserentium, quoniam quacumque significatione contingens vsurpetur, propositio asserens eodem modo conuertitur, quod non perinde accidit in propositionibus priuatiuis.

In affirmatiuis quidè similiter se habebit secundum conuersionem in omnibus. Nam si, a. omni aut alicui. b. contingit & b, alicui, a, contingit. Si enim nulli neque, a, vlli, b, ostensum est enim hoc prius.

Hoc præcepto vtrumque genus propositionum asserentium (quocumque intellectu contingens sumatur) Arist. complectitur. Atque ita inquit. quod propositiones asserentes in omnibus significationibus contingentis recipiuntur & conuertuntur modo eodem. nam vniuersalis asserens conuertitur in partem.

Particularis asserens in seipsam, hoc est, in particularem. Hoc ita persuadet Arist. quia bene sequitur, contingit omne, b, esse, a ergo contingit aliquod, a, esse, b. item contingit aliquod, b, esse, a, ergo contingit aliquod, a, esse, b. nam alias duo contraria vel contradictoria vera erunt. nam si non sequitur ergo antecedens verum est, & consequens falsum, ergo eius contradictoriū est verū, nēpe, cōtingit nullū, a, esse, b, sequitur hinc, ergo cōtingit nullū, b, esse, a. sed cōtingit omne, b, esse, a, & cōtingit nullū, b, esse, a, sunt cōtraria. Contingit aliquod, b, esse, a, contingit nullum, b, esse, a, contradictoria ergo nisi vniuersalis asserens & particularis conuertantur

F iij in par-

Contin =
gens non
necessa -
riū quod
nam sit.
Cur asse-
rentē pro-
positionē
de cōtin-
gēti pri-
mo cōuer-
tat.

in partem, contraria aut contradictoria vera erunt.

Questio

Dicet aliquis quo pacto valet illa consequentia, contingit nullum a, esse, b, ergo contingit nullum, b, esse, a, si nihil haecenus de negatiuis dictum est? respondet Arist. ostensum esse prius. Sed quo loco? Eo nempe in quo de conuersione propositionum vniuersalium priuatiuarum de inesse, & necessario, differuit. nam vel contingens est idem, quod existens, aut quod necessariū, de conuersione verò propositionis vniuersalis priuatiuæ, quæ existere significat, & quæ necessaria est, haecenus est disputatum.

In negatiuis verò non similiter. Sed quaecumque quidem contingere dicuntur, ex eo quod ex necessitate non insunt, vel in eo quod non ex necessitate insunt, similiter. Vt si quis dicat hominē contingere non esse equum. aut album nulli tunicæ inesse. Horū enim hoc quidem ex necessitate inest: illud verò non ex necessitate inest: & similiter cōuertitur propositio. nā si contingit nulli hominē equū & hominem cōtingit nulli equo inesse: & si album contingit nulli tunicæ, & tunicam contingit nulli albo: si enim alicui necessario, & album tunicæ alicui inerit ex necessitate: hoc enim ostensum est prius.

Tradit rationem conuertendi propositionem negantem, siue illa vniuersalis sit, siue particularis. Et quoniā vt admonuit Arist. Paulo superius, contingens tribus modis dicitur disputationem de conuersione negantium propositionum de contingēti in duas partes distribuit, & vtramque duplici præcepto exponit.

Primum quidem inquit quod propositiones negantes de contingenti non eodem modo omnes conuertuntur hoc est secundum omnem contingentis significationem. Sed si contingit accipiatur pro necesse, vel pro inexistenti, conuertitur vniuersalis priuans in terminis vel in seipsam, more propositionum negantium de inesse & necesse. Hoc probat exemplo partis vtriusque, bene enim sequitur, cōtingit nullum hominem esse equum, ergo contingit nullum equum esse hominem. quod est exemplum contingentis, accepti pro necessario. Ista enim propositio, necesse est nullum hominem esse equum in istam conuertitur, necesse est nullum equum esse hominem, vt prius ostensum est. Item si pro inexistenti accipiatur cōtingens vni

uersalis negans in seipsam conuertitur. Verbi gratia contingit nullā tunicam esse albam, ergo contingit nullum album esse tunicam. Ostensum est enim superius cū ageremus de conuersione propositionum vniuersalium negantium, de inesse.

Propositio verò particularis priuans (duabus his significationibus vsurpato contingenti) nulla ratione conuertitur. Nam si conuertatur: vna propositio vera erit, altera falsa. Exempla eadē accommodari possunt huic præcepto explicando, quibus, vsi sumus cū propositiones de necessario, & inesse verteremus.

Equus ex necessitate non inest homini. hæc enim propositio vera est, necesse est nullum hominem esse equum. Album vero inest tunice non ex necessitate. nam hæc propositio tunica est alba, non est necessaria.

Quæcumque verò vt in pluribus & in eo quod nata sunt contingere dicuntur secundum quem modum determinamus contingens non similitet se habebit in priuatiuis conuersionibus.

Tribus modis dixerat Paulo superius accipi contingens, pro necessario, & non necessario siue in existenti, & pro possibili. Qua ratione propositiones (in quibus duobus prioribus modis vsurpatur contingens) siue asserentes sint siue negantes conuertantur docuit hactenus Arist. Hoc loco rationem docet conuertendi priuatiuas propositiones de contingenti, quando accipitur pro possibili. sed quoniã hac significatione tribus ad huc modis contingens dicitur, neque omnes illi ad ratiocinationem conficiendam spectant, admonet prius, qua significatione sumatur cū pertinet ad syllogismum. contingens ergo (quando accipitur pro possibili) tribus modis dicitur. Quoddam enim est contingens magna ex parte, in quo ars ipsa & natura versantur. Aliud raro, quod casu fit, quod infinitum vocat Arist. cap. XII. Aliud verò ad vtrumuis contingens dicitur, quoniam fieri potest, & potest non fieri. huiusmodi sunt, ea quæ posita sunt in hominum potestate. de quibus cōtingentis significationibus Aristot. mentionem fecit in lib. perihermenias capite de futuris contingenti bus, & cap. XII. huius libri.

Tribus
modis ac-
cipitur cō-
tingens.

Commentarij

Quæ sig-
nificatio
cōtingen-
tis perti-
neat ad
syllogis-
mum.

Contin-
gens in
pluribus
& in eo
quod nat-
um est.

Istorum contingentium: quod æqualiter cōtingens dicitur, & quod raro, nullo modo ad syllogismum pertinet, ut ipse refert paulo inferius, illis verbis, disciplina autem vel syllogismus demonstratiuus ex indefinitis quidem non est, eo quod inordinatum est medium.

Illud verò quod primo modo cōtingens dicitur hoc est magna ex parte contingens, quod Arist. in presentia vocat contingens in pluribus, & in eo quod natum est. quia versatur in rebus naturalibus.

siquidem ab arte vel à natura, ut diximus pendet. proculdubio ad syllogismum conficiendum pertinet, ut idem Arist. refert loco citato, illis verbis, ex his verò quæ nata sunt esse penè orationes, & considerationes fiunt de sic e contingentibus.

Hac ergo significatione accipitur in presentia contingens, non (ut vulgo) existimatur, pro contingenti æqualiter aut ad vtrumuis, ut constat his Arist. verbis. quæcumq; verò ut in pluribus & in eo quod nata sunt dicuntur contingere, secundum quem modum determinamus contingens, hoc est, secundum quam significationem usurpamus hoc loco contingens.

Inquit ergo Arist. quod propositiones negantes de contingenti ut in pluribus, & quod natum est, non conuertuntur quemadmodum ceteræ vniuersales propositiones negantes, sed longe alio modo. quo autem modo ipse docet illis verbis.

Vniuersalis quidem priuatiua propositio non cōuertitur. particularis verò conuertitur.

Hæc enim propositio, contingit nullum, b. esse, a. non conuertitur in hanc, cōtingit nullum, a. esse, b. Hæc verò contingit aliquod, b. non esse, a. in istam recipitur, contingit aliquod, a. non esse, b. si roget aliquis rationē cur ita sit Arist. respondet.

Hoc autem erit manifestum quando de contingenti dicemus.

Reddit autem huius rei rationem Aristot. quo loco de mixtionibus differit, cap. videlicet. XII. lib. I.

Ne tamen omnino nullam videretur rationē reddidisse cur ita sit, subiungit quæ causa sit propter quam hoc ita accidat cum inquit.

Nunc autem nobis tantum sit cum his quæ dicta sunt manifestum, quoniam contingere nulli aut alicui non inesse affirmatiuam habet figuram: nam & contingit ipsi est similiter ordinatur, est autem quibuscumque adiacens prædicatur, affirmatione semper facit, & omnino. ut est non bonum: vel est non album: vel simpliciter est non hoc: ostenditur autem & hoc per sequentia secundum conuersiones autem similiter se habebunt in alijs.

Causa ergo cur non conuertatur vniuersalis negans in seipsam, ea est, quia quando contingens non afficitur negatione etiam si addatur verbo negatio, propositio est vniuersalis affirmatiua. Hæc enim propositio contingit nullum, b. esse, a. affirmatiua propositio est. quoniam ut refert Arist. contingit, est idem quod est. sed nisi verbo, est, addatur negatio non efficitur propositio negatiua. Semper enim verbum est omni tempore & omnino, id est, in quacumque materia facit affirmationem. Hæc enim propositio affirmatiua est, est non bonum, est non album, est non hoc, licet negatio addatur nomini, eam tantum ob causam, quod verbum est: vacat negatione ergo nisi verbo contingit aut eius participio vel aduerbio addatur negatio, affirmatiuam efficiet figuram propositionis. Propositio ergo vniuersalis negans in qua contingens non negatur affirmatiua est, ergo non conuertitur in seipsam. probo consequentiam, quoniam si hoc verum esset propositio vniuersalis asserens (cui illa est æqualis) in terminis conuerteretur, quod absurdum est sanè.

Cur propositio negans contingenti. In pluribus non conuertatur.

Propositio autem particularis negans: quia æqualis est particulari asserenti, quæ in seipsam conuertitur, conuertetur etiam in particularem.

Quod autem inquit, ostendetur autem & hoc per sequentia, ad illud referendum est, affirmationes inquam esse & non negationes, illas in quibus contingens non afficitur negatione. quam obrem conuersiones istarum propositionum similiter se habebunt, ut conuersiones vniuersalis & particularis asserentis. Ratione vero cur negatio contingens, id est, propositio illa in qua contingens vacat negatione, sed illa additur aduerbium, non cum negatur contingens, (quia

G ij hæc

Commentarij

hæc ab Aristotele vocatur contingens negatio, affirmatiuam figuram habeat, Arist. refert cap. XII. huius lib. his verbis quia enim contingens non est necessarium, inquit Arist. non necessarium verò contingit non inesse planum quod si cōtingit, a. inesse, b. contingit etiam non inesse. & si omni contingit inesse. omni contingit non inesse. Similiter autem & in affirmationibus in parte. namq; eadem demōstratio, verum tales propositiones affirmatiuæ sunt. nō negatiuæ. contingit, enim ad similitudinem ipsius esse ordinatur, quemadmodum dictum est prius.

¶ Argumentum.

In presenti capite Arist. mens est docere quæ nam sit forma syllogistica in prima figura, & quot, & qui modi efficiantur syllogistici, hoc est rectam formam seruantes, atque vtilis, id est, colligentes conclusionem aliquam in eadem figura.

¶ Capit. quartum.

His verò determinatis dicemus iam per quæ & quādo & quomodo fit omnis syllogismus.

Hætenus explicuit Arist. ea quæ necessaria esse videbantur ad intelligendum, atquæ explicandum alijs qua ratione conficiendus sit syllogismus. ea sunt terminus propositio syllogismus, perfectus et imperfectus, quibus sanè vocibus sæpe numero Arist. vtitur in syllogismorum expositione. Vtitur in presentia quadam trāsitione, vt quæ explanata sunt rectius cohæreant cum his quæ post Paulo est traditurus, hæc ab Aristotele connumerantur cum inquit.

Dicemus iam, in posterum inquàm, per quæ fiat omnis syllogismus. quibus verbis inuit materiam syllogismi. tres in quàm terminos & duas propositiones (quando) hoc est, in qua figura. & quomodo. Id est per quos modos cuiusque figuræ. hæc vbi dixit respōdet cui dam obiectioni, illis verbis.

Postea

Postea verò dicendum de demonstratione. Prius enim de syllogismo dicendum quàm de demonstratione, eo quòd vniuersa-
lior est syllogismus. nam demonstratio quidem syllogismus qui-
dam est, syllogismus verò non omnis demonstratio.

Posset enim quispiam dubitare & querere, quo pacto verum est
quod initio cap. primi dictum est, propositum inquam esse agere de
demonstratione & de disciplina demonstratiua: si vniuersis his duo-
bus libris ne vnum quidem verbum de demonstratiua scriptum est?
Respondet Arist. agendum quidem esse de demonstratione, sed nõ
in his duobus libris sed in duobus alijs qui consequuntur & appellã-
tur de posteriori resolutione. rationem illã reddit, quia oportet prius
agere de syllogismo quàm de demonstratione. Hoc probat, quoniam
syllogismus communior est quàm demonstratio. nam demonstratio
est quidam syllogismus. & syllogismus quodammodo genus demon-
strationis est. oportet autem prius explicare quæ communiora sunt,
ac proinde notiora, vt ab hijs ad minus communia & minus nota
expeditius cõtendamus. Vbi verò Arist. hæc præfatus est pergit ex-
plicare figuras syllogismorũ, & modos singularum figurarum, ex-
ordium sumens à prima figura.

Vt autem quæ dicturus est Arist. apertiora euadant, necesse est
pauca prius explicare, ne postea cogamur inceptam disputationẽ ab-
rumpere. Primum est, quòd cum omnis syllogismus de problemate
habeatur. & omne problema subiecto constet & prædicato. est. n.
propositio cuius prædicatum interrogamus vtrum insit subiecto (vt
cum inquirimus. vtrum pigmei sint homines? vtrum mundus prou-
dentia regatur? Necessarius est tertius terminus, qui duos illos qui-
bus problema efficitur, aut iungat inter se aut separet, huiusmodi
terminus/medius terminus vocatur.

Medium enim est terminus qui bis summitur ante conclusinẽ,
& cuius gratia in cõclusionẽ vel iunguntur extrema vel separãtur.

Extremorum aliud vocatur maius extremum, aliud minus.

Maius extremum, est terminus qui ponitur in maiori cum me-
dio, & est attributum aut prædicatum problematis.

Minus extremum est, terminus qui ponitur in maiori cum me-

Commentarij

dio, & est subiectum problematis. mediū alio nomine dignitas vocatur. Maius extremum quæ situm minus, extremū datum. quorum vocabulorum rationem reddidimus in compendio dialecticæ.

Ex tribus istis terminis, maiori, minori, & medio, figura efficitur quæ est altera pars formæ syllogismi.

Materia
syllogis-
mi forma
Figura.

Materia enim syllogismi sunt, termini & propositiones. forma vero est, legitima propositionum collocatio, & recta terminorum dimensio, cuius duæ sunt partes figura videlicet atque modus.

Figura vulgo ita definitur. Debita dispositio trium terminorum, habita ratione prædicati & subiecti. Sed quoniam figura potissimū medio termino efficitur satius erit illam hoc pacto explicare.

Figura est argumenti vel mediij collocatio.

Nomen si-
gura ter-
mini, &
interual-
li vnde
sumptum
sit.

Nomen verò figuræ, vt nomen termini à geometris translatum est ab Aristotele, vt enim illi puncta terminos vocant, quia sunt rerum extrema. Lineam vocant, interuallum, quia in ea aliqua distantia termini separantur. Figuram verò quæ lineis atque punctis constat. sic Arist. extrema propositionis subiectum in quam & prædicatum vocat terminos, quia finiunt propositionem. ipsam verò propositionem, interuallum nominat, quia eius termini aliquo spatio dirimuntur. postremo ordinem & collocationem trium terminorum & duarum propositionum, maioris inquam & minoris propositionis nuncupat Arist. figurā, à se primū vocabulis translatis ad dialecticam ex geometria. cuius rei index est, ipsa phrasid atque ratio loquendi. Nam cum determino loquitur terminum (inquit) voco.

Triplex
Figura.

Item cum primum figuræ mentionem facit: figuram ait huiusmodi voco primam. Ex collocatione verò atque ordine trium terminorū, triplex figura efficitur, prima videlicet secūda, & tertia. Aut enim medius terminus prædicatum est in maiori & minori propositione & est secūda figura. aut subiectum in vtraque & est tertia, aut in altera subiectum est, in altera prædicatum, & est prima.

Obiectio

Sed obijciat aliquis. Est præter tres istas quarta quoque figura, ergo falsum est quod diximus, tres dumtaxat figuras esse, cōsequētia manifesta

manifesta est. & antecedens probatur, primū quidem Galeni prestantissimi philosophi testimonio, qui quartam concedit figuram.

figura Galeni

Deinde ratione, nam aut medium est subiectum maioris et prædicatum minoris, & est prima, aut prædicatum maioris & subiectum minoris & est quarta.

Exemplo hoc etiam constat quoniam iste syllogismus: in nullam figurarum effectus est.

Omne rationis particeps est homo,

Omnis homo est aptus ad ridendum,

Ergo omne rationale est aptum ad ridendum.

Verū hanc obiectionem diluere nullum est negocium, nō enim negamus quatuor prædictis modis collocari posse medium terminū, licet autem quadruplex collocatio termini mediū sit: triplex à nobis statuitur figura, quoniam iuxta sententiam Aristotelis quarta illa dispositio mediū diuersam figuram non facit. Nam aut in illa figura oportet colligere problema aliquod determinatum & in quo seruetur recta ratio prædicati aut non oportet vt vlla recta & naturalis ratio prædicandi seruetur. si est seruanda recta prædicandi ratio: quarta figura, figura non est, quia semper in conclusione aut inferius de superiori, aut substantia de accidenti, aut accidens prædicatur de accidenti, vt exemplo proposito constat. Et constare potest in quibusuis alijs syllogismis, qui conficiuntur in eadem figura. Hoc autem est obliquè prædicari. Quod si id nihil vetat quo minus figura censeatur, proculdubio ad primam referetur figuram. non enim debet variari figura. quia maior & minor ordine tantum differunt, cum medium eundem situm teneat. Subiicitur enim in vna propositione & in altera prædicatur, nihil autem prohibet siue in maiori siue in minori prædicetur vel subiiciatur.

Soluitur

Cum sint autem tres tantum (vt ostendimus) syllogismorum figure, prima secunda atque tertia quæstio est quo ordine illæ sint collocandæ, & quæ ratio est, cur vna prima, altera secunda, alia tertia vocetur?

De ordine figurarum.

G iij Aristoteles

Commentarij

Aristoteles primam vocat illam figuram in qua medium subiectum est in maiori propositione & prædicatum in minori, quoniam illa omnium optima est atque etiam præstantissima, quod multis argumentis conuincitur.

Vnum est, quia medium vnde sumitur distinctio figurarum, in hac ipsa figura maxime habet rationem medij. Siquidem medium est, vi copulandi, atque etiam situ, quod non contingit in vlla aliarum duarum figurarum. deinde omnes qui perfecti sunt syllogismi in hac figura efficiuntur, in secunda verò & tertia figura: nullus est perfectus syllogismus, sed perficiuntur per primam vt alio loco monstrabimus.

Tertio ceteræ figuræ procreantur à prima figura. Secunda quidem per conuersionem maioris, tertia per conuersionem minoris propositionis.

Quarto in hac figura colligitur, omne genus problematis, vniuersale, particulare, asserens negans. hoc vero non contingit in secunda neque in tertia figura. Postremo ex vsu. nam cum syllogismi sint in triplici differentia. alij demonstratiui, alij dialectici, alij sophistici, hæc figura demonstrationibus efficiendis maxime accommodatur quia colligit vniuersale asserens, quod non euenit in vlla aliarum figurarum. secunda figura accommodatur dialectico cuius munus est destruere aliquam sententiam. tertia verò figura sophistico syllogismo conficiendo seruit. Nam sophistarum illud est peculiare particularibus interrogationibus decipere respondentem.

Illa verò figura in qua medium prædicatum est in vtraque propositione secunda vocatur, quoniam præstantior est altera, in qua medium subijcitur. Primum quia satius est prædicari medium quam subijci. atqui in secunda figura prædicatur in tertia minime.

Deinde ex ortu ipsarum figurarum, nam secunda fit maiori conuersa, secunda minori. nobilior autem est maior propositio quam minor.

Postremo, ex vsu, nam vt dixi secunda seruit dialectico, tertia maxime sophistæ vtuntur. Hæc de ordine dignitate atque præstantia figu-

tia figurarum. Iam ad cætera properemus. Ad formã syllogismi (ut diximus) non solum spectat figura, sed etiam modus, quem greci $\sigma\upsilon\lambda\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\mu\omicron\varsigma$, nos complicationem aut coniugationem vocamus, & vulgo propositionum combinatio appellatur, is autem sic finiri solet.

Modus est, debita dispositio maioris & minoris propositionis. hæc verò dispositio ex affirmatione & negatione, vniuersali & particulari, sumitur. nam ex his efficitur modus, & secundum hæc ipsa fit variatio atque distinctio modorum. singularum autem figurarum plures sunt modi, ut suo loco & tempore ostendemus. Modus.

Singularum autem figurarum quedam propria sunt, alia cõmunia omnium, quæ antequã alio properemus explanare necesse est. quamquam bonam istorum omnium partem nos persecuti sumus, quinto libro summæ, sed oportet hæc ipsa ad manus habere, & innumerato, quod dicitur, communia omnium trium figurarum.

Primum omnium illud oportet obseruare diligenter ne in ratiocinatione aut syllogismo plures quàm tres termini existant, maius inquam extremum, minus, atque medium. vbi cumque enim plures fuerint, vitiosus syllogismus est & argumētari dicimur in quatuor terminis. Tunc enim medium nõ habet mediõ rationem, quia semel tantum ponitur antequam conclusio colligatur, aut vnum extremũ de altero non dicitur, quod euertit prorsus, formam syllogismi.

Deinde cauendum est ne admittamus vllum nomen ambiguũ, ratio est quia ambigua significatio vnius termini quartum ingeret terminum verbi gratia.

Omnis canis latrat,

Sydus canis est,

Sydus ergo latrat.

Canis enim ambiguum nomen est.

Tertio in omni figura vitiosus est syllogismus cuius medium in vtraque propositione maiori inquam & minori non distribuitur, verbi gratia.

Poetae lasciuui sunt,

Prudentius poeta,

H

Ergo

Commentarij

Ergo la sciurus.

Hoc ubi accidit dicimur vulgo argumentari ex puris particularibus, quamquam ubi propositio utraque particularis est simpliciter ex puris particularibus colligimus, ubi vero utraque vel altera est singularis (sed medium commune est, at non distribuitur) argumentamur ex puris particularibus ratione mediij verbi gratia.

Philosophus aliquis est Plato,

Aristoteles philosophus est,

Ergo Aristoteles est Plato.

Quarto ubi utraq; propositio negat vitiosus est syllogismus. v. g.

Nullus lapis animal est,

Nullus homo lapis,

Ergo nullus homo est animal.

Quinto ubi maior aut minor propositio est particularis: conclusionem oportet esse particularem, alioqui vitiosus erit syllogismus. v. g.

Omne animal est corpus,

Aliqua substantia est animal,

Ergo omnis substantia corpus.

Sexto ubi maior aut minor est negans: conclusionem oportet esse negantem, nam si asserat vitiosus erit syllogismus verbi gratia.

Nullum animal est lapis,

Homo animal est.

Ergo homo est lapis.

Utriusque precepti illa ratio est quod effectus non debet prestantior esse quam eius causa, si vero precepta non seruentur, effectus prestantior quam causa erit, nam conclusionem efficit antecedens & uniuersale prestantius est particulari & affirmatio negatione.

Septimo medium non est collocandum in conclusione, quia si id fiat peruertetur ratio coficiendi syllogismum. Hec omnia facile deprehendi possunt & vitari si animum tantisper aduertamus.

In prima vero figura (de qua nobis in presentia sermo est) duo oportet obseruare, vnum est, ne minor propositio neget, nam si neget vitiosus est syllogismus verbi gratia.

Omne animal est substantia,

Nulla arbor est animal,
Ergo nulla arbor est substantia.

Illa verò cauebuntur, si medium in maiori aut minori propositione distribuatur, & nullus terminus distribuatur in conclusione, qui non fuerit distributus in maiori vel minori, propositione.

In prima verò figura de qua nobis in presentia sermo est, duo oportet obseruare: vnum est, ne minor propositio neget. nam si neget vitiosus est syllogismus verbi gratia.

Omne animal est substantia,
Nulla arbor est animal,
Ergo nulla arbor est substantia.

Distribuatur maius extremum in conclusione & non in maiori. Alterum est, ex maiori propositione particulari nihil colligitur in prima figura, si syllogismus rectè colligat, hoc est, in conclusione prædicetur maius extremum de maiori verbi gratia.

Aliquod animal est homo,
Omnis leo est animal,
Ergo aliquis leo est homo.

Ratio est quia medium nullibi distribuatur oblique autem vbi colligitur syllogismus (hoc est minus extremum prædicatur de maiori inconclutione) optimus est. His utcumque explanatis, quæ necessaria sunt ad cætera intelligenda: reuertamur eò vnde digressi sumus, & sententiam Aristotelis interpretemur, longe enim planior erit, hæc si consideremus.

Quando igitur tres termini sic se habent adinuicem vt postremus sit in toto medio medius in toto primo vel sit vel non sit, necesse est extremitatum perfectum fieri syllogismum.

Arist. his verbis tradit nobis descriptionem primæ figuræ in qua vt diximus mediū in maiori propositione subiectū est, & in minori est prædicatum, & quoniā modorū, aut cōiugationū quædā vniuersales sunt, cum inquam vtraque propositio vniuersalis est, aliæ particulares cum vel maior vel minor est particularis. prius tradit Aristotelis coniugationes vniuersales quàm particulares sunt enim præstantiores, vt diximus. præterea, quoniam earum quedam vti-

i. minor extremitas sit subiectū. qz quod minus est dicitur esse in maiori, vt hoc dicitur esse in domo, nō domus in hōie: ita qz subiectum est inferiori dicitur esse in prædicato.

Commentarij

quædam vtilis sunt, illæ videlicet ex quibus conclusio aliqua determinata colligitur, asserens in quâ aut negans, aliæ verò inutiles. sunt autem illæ ex quibus nihil determinatum colligitur. vtrumq; genus coniugationum refert Arist. in singulis tribus figuris.

Considerandum tamen est vt sensum obscurorum verborum quibus Arist. in explicandis figuris vsus est intelligamus, quod postremum terminum appellat minus extremum, primum, maius extremum.

Vnū terminū esse in alio vel non esse.

Deinde vnum terminum esse in toto alio, est subijci in propositione vniuersali asserente.

Non esse in toto alio subijci in propositione vniuersali negante.

Tertio postremum terminum esse in toto medio est, minus extremum esse subiectum in minori propositione vniuersali asserente, nam in prima figura medium predicatur in minori, de minori extremo.

Medium autem esse vel non esse in toto primo, est medium terminum in maiori propositione siue vniuersali asserente siue vniuersali negante: subiectum esse respectu maioris extremi. Nam in prima figura, maius extremum in maiori propositione de medio predicatur.

Hæc si intelligamus aperta erit sententia Arist. hoc loco, modo meminerimus duas dumtaxat coniugationes vniuersales vtilis, cōprehendi eisdem verbis. quando enim maior & minor propositio sunt vniuersales asserentes, aut maior vniuersalis negans, minor vniuersalis asserens, fit perfectus syllogismus in prima figura. quoniam in prima tantum figura efficitur perfectus syllogismus, vt alio loco dicemus.

Deinde de finit Arist. tres terminos, quibus constat syllogismus, & incipit à medio, quoniam in syllogismo principem locum medius terminus obtinet. ab eo enim robur accipit ratiocinatio.

Voco autem medium, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso, & positione medium est.

Potuit ille quidem medium vniuersum ea descriptione explicare, quod

quod bis ponitur ante conclusionem, hoc enim maximè propriū mediū est. sed ut oratio esset planior, & minus haberet obscuritatis his verbis solum complexus est medium terminum primæ figuræ. Huic duo insunt, primum ut sit in alio, & aliud in ipso, hoc est, in vna propositione subiectum sit, nempe in maiori, in altera (hoc est minori) sit prædicatum. Alterum est, ut sit medium positione, hoc est, situ & collocatione. Habet enim verā mediū rationē. vnde cum Arist. elementa accipit: quibus in prima figura syllogismum efficiat verbi gracia a. b. c. medio loco collocat, medium nempe. b. maius extremū primo loco, quod ideo primum vocat, nempe, a. minus extremum: postremò, quod ob eam sane rationem postremum appellat.

Extremum, quod & ipsum in alio, & in quo aliud est.

His verbis vtrumq; extremū cōplexus est, maius inquā & minus.

Sed obijciat aliquis fortasse: eandem esse mediū & extremorum, ut apparet, descriptionem. Atqui nō est eadem tametsi eadem esse videatur, nam esse in alio & aliud in ipso, simul inest medio. Altera extremorum finitio diuidenda est & singulis extremis singulæ eius partes aptadæ. Vnum enim extremum in alio est, minus inquā in medio, in minori propositione. in alio verò extremo, hoc est, in maiori. aliud est nempe medium.

Obiectio

Soluitur

Proponit statim Arist. exemplum vtriusque coniugationis vniuersalis atque vtilis in prima figura. exorsus ab asserente, cū inquit.

Si enim, a de omni, b. & b. de omni, c. necesse est, a. de omni, c. prædicari.

Hoc modo Omne, b. est, a.

Omne, c. est, b.

Ergo omne, c. est, a.

Probat autem istam ratiocinationem esse legitimam illis verbis.

Prius enim dictum est, quomodo de omni dicimus.

Capite siquidem primo admonuit, syllogismum perfectum asserentem inde vim atque robur accipere, quod in eo de omni dicatur. quo loco nos exposuimus qua ratione illud principium ratiocinationi accommodari debeat. exemplum syllogismi primæ figuræ vni-

H iij uersa-

Commentarij

versalis privatiui illis verbis tradit, Arist.

Similiter autem & si, a. de nullo, b. b, autem de omni, c. quoniã,
a. nulli, c. in erit, hoc modo.

Nullum, b. est, a.

Omne, c. est, b.

Ergo nullum, c. est, a.

Non indicat autem Arist. unde vim sumat huiusmodi privati-
ua ratiocinatio, quoniã facile erat illud intelligere, cū enim cōtra-
riorū principia cōtraria sint, si syllogismus asserens vim sumit quia
in eo dicitur de omni, syllogismus priuatiuus efficax erit, quia in eo
de nullo dicitur.

Verum anteaquam vltius procedamus inquirendum est quid
causæ sit cur Arist. inconficiendis syllogismis elementis vtatur, nō
sumat voces significantes? Hoc enim plerosque male torsit, atq; eo
nomine cū causam non satis intelligerent philosophum increpau-
erunt, inter quos ego refero Petrum Ramum virum quidem præci-
pitis iudicij & scurrilis malè dicentiæ, in lib. animaduersionum, in
Arist. præterea etiam Abdomarum Taleum ex eodem ouo proгна-
tum farinae eiusdem, & consecraneum, in prelectionibus quas fecit
institutionibus dialecticis Rami.

Hoc autem factum est ab Aristotele multis rationibus, vna est
breuitatis maioris causa.

Altera est vt laborem & molestiam detraheret exempla explo-
randi, si ab autoribus caperentur, his enim vtitur quæ omnibus nota
atque aperta sunt.

Tercia ratio est, quoniam cū de syllogismo in genere, atque ad
nullam materiam contracto ageret, illis exemplis vti debuit, ex qui-
bus syllogismi per se atque in genere sumpti natura perspiceretur,
quod est assequutus, vice exemplorum, elementis vtens.

Quarta ratio est vt planè constaret vim syllogismi non ex mate-
ria sed ex forma potius & dispositione propositionum pendere. Hæ
sunt rationes quæ Aristotelem mouere potuerunt, vt in explican-
da natu-

da natura syllogismi elementis vteretur.

Si autem primum omni medio consequens est, medium verò nulli postremo, non erit syllogismus extremitatum.

Vbi Arist. modos vniuersales vtilis qui in prima efficiuntur figura explicuit, tradit etiam modos vniuersales inutiles qui efficiuntur in eadem sunt illi duo. Primus est cum maior est vniuersalis asserens minor vniuersalis priuans, quod superioribus verbis Arist. significauit secundus est cum vtraque propositio est vniuersalis negas, quod dicet Paulo inferius.

Sed dicet quispiam qua ratione constare poterit inutile esse hanc coniugationem propositionum? Illud sane duobus modis probari potest, vna ratio est quia in simili dispositione aliquod vicium inest eorum quæ initio commentariorum in istud caput retulimus, Cum enim maior est asserens, minor propositio negat, maius extremum distribuitur in conclusione, non distribuitur in antecedenti, quare ex particulari colligimus vniuersale. quod nullo pacto licet vel vt dicitur vulgo argumentamur à non distributo ad distributum, quod idem omnino est, verum istam rationem non est Arist. sequutus.

Altera ratio probandi ineptam illam esse dispositionem ea est, vt sophistæ loquuntur, quia dantur termini, in quibus omni, & in quibus nulli, dare autem terminos vt omni inesse, est, dare vniuersalem aliquam propositionem asserentem quæ sit vera simul cum maiori & minori. dare terminos vt nulli inesse, est dare vniuersalem propositionem negantem quæ simul cum maiori & minori propositione vera sit.

Atqui dicet aliquis, nunquid hoc absurdum est? Est sanè maxime absurdum, quòd sit legitima dispositio duarum propositionum, & ex ea omne & nullum sequatur. Iam enim idem esset causa duorum contrariorum, & contradictoriorum, hoc autè est impossibile, quoniam contrariorum contrariæ sunt causæ. Omne enim & nullum contraria sunt quamobrem non est syllogismus ille, ex quo sequitur omne, & nullum, ratio est.

Commentarij

Quoniam nihil erit necessarium eò quod hæc sunt.

Hoc est, ex dispositione duarum propositionum vt Arist. refert.

Nam & omni & nulli contingit primum postremo inesse.

Hoc est, dantur termini vt omni & nulli. quare inquit.

Neque particulare neque vniuersale fit necessarium. Cum autem nihil est necessarium per hæc non erit syllogismus.

*Cur sit
modus a-
liquis in-
utilis.* Hoc est, neque sequitur conclusio particularis neque vniuersalis, nam si sequitur omne, sequitur aliquod, & si nullum, aliquod non, quare omnia sequuntur, & non aliquod determinatum genus propositionum, quod erat sanè necessarium. Imo verò nihil omnino colligitur, nam si sequitur nullum, neque omne neque aliquod sequitur

Obiectio nam nullum omne & aliquod interimit. et si sequitur omne neque aliquod non, neque nullum consequitur, quia vtrumque omni interimitur. Quare ille modus prorsus est inutilis, quia nihil omnino colligitur.

Soluitur sed dicet fortasse quispiam, non sequi duo contraria, siquidè omne & nullum non colliguntur ex eisdem terminis sed ex diuersis potius, vt constat ex Aristotelis verbis atque exemplis. Ad hoc tamè dicendum est in presentia de oppositorum forma loqui, non de materia, atqui forma contrariorum est omne & nullum quæ colligitur ex ea dispositione terminorum quæ diximus, atque id satis est.

Probat Arist. exemplo quod primo loco dixerat sic inquit.

Termini verò eius quod est omni inesse animal homo equus sic.

Omnis homo est animal

Nullus equus est homo,

Omnis equus est animal.

Eius verò quod est nulli.

Id est, termini in quibus nulli, animal homo lapis.

Omnis homo est animal,

Nullus lapis est homo,

Et nullus lapis est animal.

Quando verò neque primum medio, neque medium postremo vlli inest, nec sic erit syllogismus.

Id est, quando vtraque propositio est vniuersalis negans.

Termini vt inesse scientia, linea, medicina.

Nulla

Ut inesse scientia, linea, medicina.

*Nulla linea est scientia,
Nulla medicina est linea,
Et omnis medicina est scientia.*

Ut non inesse, scientia, linea, vnitas.

*Nulla linea est scientia,
Nulla vnitas est linea,
Et nulla vnitas est scientia.*

Hæc vbi dixit, colligit Arist. veluti correlarium.

Vniuersalibus igitur existentibus terminis: manifestum est, in hac figura, quando erit & quando non erit syllogismus.

Id est quando propositio vtraque vniuersalis est, subiungit.

Et quoniam cum est syllogismus, necessarium est terminos sic se habere, vt diximus.

Manifestum inquam est, adijcit.

Et si sic se habent, manifestum quoniam erit syllogismus.

Explicatis modis omnino vniuersalibus, siue vtilis illi sint, siue inutiles, & indicatis vtilibus, atque his separatis ab inutilibus, studet explicare modos particulares. Quoniam verò hij sunt in duplici differentia, quidam omnino speciales aut particulares, qui constant vtraque parte antecedentis particulari, alij qui partim vniuersales sunt, partim particulares. cōstāt. n. altera parte vniuersali, particulari altera, de posteriori isto genere prius differit quam de priori, quoniam magis accedit ad vniuersale, cui debetur princeps locus. Enumerat ergo cōiugationes vtilis quæ efficiuntur in prima figura, quæ do altera tantum pars antecedentis est vniuersalis, & illas ab inutilibus separat.

Cur pri^o explicet modos in parte vniuersales quàm particulares omnino.

Duæ verò tantum sunt combinationes vtilis, quæ fiunt in prima figura, cum altera propositio vniuersalis est, particularis altera. Prima est quando minor est particularis asserens, maior vniuersalis, siue asserens siue negans exemplum primi.

Omne, b. est, a.

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, c. est, a.

Valet consequentia quoniam ut vniuersalis ratiocinatio atque asse-
rens in prima figura exploratur, ad illud principium dici de omni: sic
particularis quæ sub illa vniuersali ponitur. exemplum secundi.

Nullum, b. est, a.

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, c. non est, a.

Nam in isto syllogismo sicut in vniuersali priuatiuo de nullo di-
citur.

Quoniam verò neque extrema neque mediū finierat, hoc ipsum
facit in præsentia dicens.

Dico maiorem extremitatem, in qua medium est.

Idest quæ prædicatur de medio.

Minorem verò quæ sub medio est.

Hoc est, de qua medium prædicatur. Hæc autem quæ diximus,
his verbis significat Arist.

Si autem hic quidē terminotum vniuersaliter, alius verò par-
ticulariter ad alium, quando vniuersale quidem ponitur ad ma-
iorem extremitatem vel prædicatiuum, particulare verò ad mi-
norem prædicatiuum: necesse est syllogismum esse perfectum.
Quando verò ad minorem vel quolibet modo aliter se habeant
termini impossibile est. dico autem maiorem extremitatem qui-
dem in qua medium est: minorem verò, quæ sub medio est. In sit
enim, a. quidem, b. b. autem alicui, c. ergo si est de omni predica-
ri quod in principio dictum est, necesse est, a. alicui, c. inesse & si,
a. quidem nulli, b. inest, b. verò alicui, c. necesse est à alicui, c. non
in esse. determinatū est enim & de nullo quomodo dicimus qua-
re erit syllogismus perfectus: similiter autem, & si indefinitū sit, b
c. prædicatiuum. nam idem erit syllogismus indefinito & particu-
lari sumpto.

Vnum tamen admonet, quod nihil vetat, c. b. prædicatiuū, idest,
minorem propositionem quæ ex illis constat, particularem aut inde-
finitam esse. quod enim ad syllogismum spectat eadē sane ratio est
particularis atque indefinitæ propositionis.

Si autem

Si autem ad minorem extremitatem vniuersale ponatur, vel prædicatiuum, vel priuatiuum, non erit syllogismus neque cum affirmatiua, neque negatiua, neque indefinita, neque particularis sit: vt si, a. quidem alicui, b. inest: vel non inest, b. autem omni c. inest: termini vt inesse, bonum, habitus, prudentia: vt non inesse, bonum, habitus, in disciplina. Rursum si, b. quidem, nulli, c. A. verò alicui, b. inest, vel non inest, vel non omni inest, nec sic erit. Syllogismus termini omni inesse, album, equus, cygnus, nulli inesse, album, equus, coruus. Idem autem & si, a. b. indefinitum sit.

His verbis explicat combinationes quæ efficiuntur quando minor propositio est vniuersalis, maior particularis, quatuor namque fiunt. omnes tamen sunt inutiles. aut enim minor est vniuersalis asserens, maior est particularis asserens vel negans. Dantur termini in quibus omni, bonum, habitus, prudentia, vel disciplina.

Si minor propositio sit vniuersalis.

Aliquis habitus est bonus. v.

Aliquis habitus non est bonus,

Omnis disciplina est habitus.

Et omnis disciplina est bonum.

Et in quibus nulli. bonum, habitus in disciplina.

Aliquis habitus est bonus. v.

Aliquis habitus non est bonus,

Nulla in disciplina est habitus,

Et nulla in disciplina est bonum.

Aut minor est vniuersalis negans, maior particularis asserens vel negans, & sunt etiam inutiles coniugationes. Termini omni inesse, album, equus, cygnus.

Minor vniuersalis negans.

Aliquis equus est albus. v.

Aliquis equus non est albus,

Nullus cygnus est equus,

Omnis cygnus est albus.

Nulli inesse, album, equus, coruus,

Aliquis equus est albus. v. non est albus,

Nullus coruus est equus,

I ij

Nullus

Commentarij

Nullus coruus est albus.

Nec quā ad maiore extrematē quidē vniuersale ponatur, vel prædicatiuū vel priuatiuū, ad minore verò particulare priuatiuū, nō erit syllogismus vel indefinito, vel particulari sumpto. Velut si, a, quidē omni, b. inest, b. autē alicui, c. non inest, vel non omni inest. Cui enim alicui non inest mediū, hoc omne & nullum sequatur primum. Ponantur enim termini animal, homo, album, deinde & de quibus albis non prædicatur homo sumantur, cygnus & nix: ergo animal de vno quidem omni prædicatur, de alterò verò nullo: quare non erit syllogismus: rursus, a. quidē nulli, b. inest, b. autem alicui, nō, inest: & sint termini inanimatum homo, album. deinde sumantur alba, de quibus non prædicatur homo, cygnus, & nix: nam inanimatum de hoc quidē omni prædicatur, de illo verò nullo: amplius: quoniam indefinitum est alicui eorum quæ sunt, c. non inesse, b. verū est autem & nulli inest, & si non omni, quoniam alicui non inest: sumptis autem his terminis velut nulli inesse, non fit syllogismus (hoc enim dictum est prius) manifestum ergo est, quoniam in eo quod sic se habent termini non erit syllogismus, esset enim & in his. similiter autem ostendetur, & si vniuersale ponatur priuatiuū. neque enim si ambo interualla particularia prædicatiuè, vel priuatiuè dicantur.

Minor particula ris priuās His verbis exponit duas alias coniugationes inutiles, cum inquā minor propositio est particularis priuans. aut enim maior est vniuersalis asserens aut negans & vtraque complicatio inutilis est. Termini omni inesse, cum maior est vniuersalis asserens, animal, homo, cygnus.

*Omnis homo est animal,
Aliquis cygnus non est homo,
Et omnis cygnus est animal.*

*Termini nulli inesse, Animal, homo, nix,
Omnis homo est animal,
Aligua nix non est homo,
Et nulla nix est animal.*

*Quando maior est vniuersalis, minor particularis negans.
Termini inesse. In animatum, homo, nix,
Nullus homo est in animatus,*

Aligua

Aliqua nix non est homo,

Et omnis nix est inanimatum.

Termini verò nulli inesse in animatum, homo, cygnus,

Nullus homo est in animatus,

Aliquis cygnus non est homo,

Et nullus cygnus est inanimatus.

Hæc est summa omnium quæ his verbis Arist. significat. sed quoniam verba aliquo modo obscura sunt, necesse est ea Paulo accuratius explicare. cum ergo Arist. ait cum alicui non inest medium hoc omne & nullum sequatur primum, eddit rationem eius quod dixerat coniugationes esse in vtilis vbi minor propositio est particularis priuans aut indefinita. ac si diceret de quocunque particulari de quo medium negative prædicatur maius extremum dicitur de omni & nullo. maius enim extremum de minori prædicatur inconclusionem. re exemplo vt doceat inquit ponantur enim termini animal homo album. Hoc est sumamus tres istos terminos, quoniam verò quædam alba sunt de quibus prædicatur homo. Alia de quibus non prædicatur sumamus inquit loco albi hoc est pro minori extremo ex illis albis de quibus non prædicatur homo duos istos terminos cygnus & nix. Iam tunc dabuntur termini in quibus omni. Animal homo cygnus. In quibus nulli animal homo nix. quod si verum est non erit syllogismus, quando maior est vniuersalis asserens minor vniuersalis negans vt exemplo à nobis monstratum est. subiungit.

Rursum, a. quidem nulli, b. in sit.

Quibus verbis monstrat inutilem esse complicationem, quando maior est vniuersalis negans, minor particularis etiam negans dantur termini omni inesse & nulli. illos vt accipiat sumit tres istos terminos inanimatum, homo, album, deinde ex illis albis de quibus non dicitur homo capit niuem & cygnum, & quia inanimatum quod est maius extremum de omni niue dicitur & de nullo cygno, dantur termini omni inesse inanimatum homo nix. nulli verò inanimatum homo cygnus. cum verò ait.

minor

Amplius quoniam indefinitum est.

Ratione probat si sit minor indefinita non fieri syllogismum siue maior sit vniuersalis asserens siue negans quia eadem est ratio particularis atque indefinita.

Neque enim si ambo interualla particularia prædicatiue, aut hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuum: vel hoc quidem indefinitum, illud verò definitum vel ambo indefinita non erit syllogismus vlllo modo. Termini verò communes omnium: animal, album, equus, animal, album, lapis.

Quando vtraque propositio est particularis
 His verbis recenset Arist. quatuor alias combinationes, atque omnes illas prorsus particulares atque inutiles. aut enim vtraq; est particularis asserens aut vtraque particularis negans aut minor particularis negans, maior particularis asserens. aut cōtra. termini omni inesse cōmunes omnium animal, album, equus.

Aliquod album est animal. v.

Aliquod album non est animal.

Aliquis equus est album. v.

Aliquis equus non est albus,

Et omnis equus est animal.

Termini communes omnium, in quibus nulli, animal, album lapis.

Aliquod album est animal. v. non est animal,

Aliquis lapis est albus. v. non est albus,

Et nullus lapis est animal.

Ex his colligit Arist. tria correlaria primum est.

Manifestum est igitur ex his quæ dicta sunt, quoniam si sit syllogismus in hac figura particularis, necesse est terminos sic se habere (vt diximus,) aliter enim se habentibus nullo modo fit.

Hoc autem planè constat ex his quæ dicta sunt à nobis Paulo superius. Secundum correlarium.

Palam autem quod omnes qui in hac sunt syllogismi perfecti sunt omnes enim perficiuntur per ea quæ ex principio sumuntur.

Hoc probat ista ratione, syllogismi perfecti sunt, qui nullius aliter indigent præter ea quæ à principio sunt posita, vt appareant necessarij, sed omnes isti syllogismi perficiuntur, vt inquit Aristot. per ea quæ à principio sumuntur, ergo omnes illi perfecti sunt consequentia est manifesta & maior constat ex syllogismi perfecti definitione cap. primo. minor etiam inductione constitit cum singulas for-

mas syllogismorum explicaremus. Tertium corollarium.

Omnia problemata ostenduntur per hanc figuram, etenim omni, & nulli: alicui, & non alicui inesse.

Hoc ita probatur, quodlibet problema aut est vniuersale asserens, aut vniuersale negans, aut particulare asserens aut negans sed in hac figura colligitur, omni, nulli, alicui, alicui non inesse, ergo colligitur omne genus problematis. vnde postremo infert.

Voco autem huiusmodi figuram primam.

Hoc est optimam & præstantissimam. rationibus quas Paulo superius reddidimus. Ex loquendi autem ratione constat nomen fuisse primum ab Aristotele excogitatum. nam inquit voco.

Item pro alicui non, non alicui dixit Arist. more suo.

Nos hinc accipimus, in hac figura quam Arist. primam facit, triginta duas effici combinationes. nã aut vtraque est vniuersalis propositio, maior videlicet atq; minor aut altera, aut neutra. si sit vtraque vniuersalis: aut vtraque asserit. aut negat vtraque. aut maior asserit minor negat. aut contra. atque ita quatuor efficiuntur.

In singulis figuris efficiuntur triginta duomodi.

Si altera est vniuersalis particularis altera, aut maior est vniuersalis minor particularis, & totidem fiunt. nam aut maior vniuersalis asserens aut negans. minor particularis asserens vel negans. totidem etiam efficiuntur si maior sit particularis minor vniuersalis. si vtraque particularis sit, aut vtraque asserit aut negat vtraque, aut maior asserit minor negat. aut contra. & efficiuntur etiã quatuor atque ex omnibus conficiuntur decem & sex.

Constituitur numerus modorum.

Totidem fiunt si indefinitum: cum particulari & vniuersali, affirmatione & negatione conferatur. sed quoniam indefiniti & particularis (quod attinet ad syllogismum) idem prorsus iudiciũ est vt Arist. testatur, tantum habenda ratio est decem & sex combinationum atque hoc in singulis contingit figuris, & numerus illarum complicationum similiratione sumendus est. Sed nos istam rem copiosius persequuti sumus, quinto lib. summæ summularum.

Indefiniti & particularis eadem ratio est.

Istarum combinationum quæ in prima figura efficiuntur quædam vtilis sunt, aliæ inutiles, vtilis sunt tantum quatuor, vt licet ex sententia Aristotelis colligere. prima est cum vtraque est vniuersalis

Diuisio modorum. Vtilis mododi.

Commentarij

salis asserens. secunda cum maior est vniuersalis negans, minor vniuersalis asserens. tertia cum maior est vniuersalis asserens minor particularis asserens. quarta cum maior est vniuersalis negans, minor particularis asserens. ceteræ omnes sunt inutiles ratione quam reddit Arist. loco citato. atque etiam altera, quam nos reddimus lib. quinto summa.

Quo sensu in prima figura tantum esse quatuor modos utiles, illos intelligimus, qui recte colligunt, hoc est maius extremum inconclusionone prædicant de minori. nam qui colligat oblique, hoc est prædicent minus extremum de maiori, plures adhuc sunt de quibus loco citato plura diximus.

Modi verò quos utiles & perfectos vocamus quibusdam dictionibus significantur: quæ vulgo artis vocabula appellantur. Hæc autem vocabula sunt, barbara, celarent, darij, ferio quorum singulæ vocales: singulas propositiones syllogismi significant. atque vt illæ tres tantum sunt, sic etiam tres vocales existunt in singulis vocabulis, quod si plures fuerint trium priorum ratio solum habenda est. Vocales sunt aliquæ ex his quatuor, a, e, i, o.

A. significat propositionem cui accommodatur vniuersalem esse asserentem.

E. vniuersalem negantem.

I. particularem asserentem.

O. particularem negantem.

Modi colligentes oblique. Præter istos qui perfecti sunt & recte colligunt, sunt etiã quinque alij, imperfecti sanè, atque oblique colligentes in prima figura. qui significantur quinque istis dictionibus, baralipton, celantes, dabitis, fapesmo frisesomorum. Sed de his omnibus longiori sermone diximus lib. quinto summa.

¶ Argumentum. Cap. 5.

IN presenti cap. propositum Arist. est explicare quid sit secunda figura syllogismorum, & quot in ea efficiantur modi constantes atque utiles, quos ille ab inconstantibus atque inutilibus ea ratione dirimit: quam

quam proximo cap. sequutus est. Quam obrem non erit difficile, caput istud interpretari, si proximi capitis rationem habeamus.

¶ Cap. quinto.

Q Vando verò idem huic omni, illi verò nulli inest, vel vtriq; omni vel nulli, figuram quidē huiusmodi voco secundā.

H Is verbis Arist. dispositionem syllogisticam in secunda figura exponit. ea est cum idem, hoc est medius terminus, de vtroq; extremo, maiori inquam & minori affecto signo vniuersali asserente aut negante dicitur. Diximus enim superius, in secunda figura medium in maiori & minori propositione predicari.

Dispositio secunda figura.

Sed quoniam in hac figura, quemadmodum in prima, quaedā coniugationes propositionum vtilis efficiuntur, quaedā inutiles, vtrumque genus his verbis completitur Arist. vtilis quidem, cum inquit. Quando idem huic omni, illi verò nulli inest. hoc est, quando mediū dicitur vniuersē & affirmative de vno extremo: de altero verò vniuersē & negatē: siue affirmatio addatur ad minorem propositionē, siue ad maiorem. hoc enim nihil prohibet, atque idem prorsus de negatione sentiendum est.

Inutiles autē, cum inquit, vel vtriq; vel vtriq; nulli, hoc est, quando mediū in vtraque propositione vniuersē, & affirmative predicatur, vel vniuersē & negatē. nam in secunda figura. quando vtraque pars antecedentis asserit, aut negat, inutilis est syllogismus.

Figuram inquit Arist. voco secundam, vt innuat se autorem fuisse primum huius nominis.

Definit statim medium atque extremum vtrumque, maius inquam & minus in hac figura, medium quidem his verbis.

Medium in hac dico, quod de vtraque predicatur.

De vtraque inquam extremitate.

Extremitates verò de quibus dicitur hoc.

Idest medium. nā in secunda figura medium predicatur. In maiori atque minori propositione.

Quoniam vero hæc descriptio vtriusque extremi communis est,

K ambi-

Commentarij

Medium ambiguitatis tollendæ causa, utriusque extremo addit peculiare quamdam descriptionem, qua à nobis cognosci possit. sed ut sententiam
Extrema Aristotelis facilius intelligamus, animadvertendum est, quod medium duobus modis dicitur. Primum quidem ratione copulandi, quia
Medium duplex. eius gratia iunguntur extrema in conclusione, quod sane pertinet ad medium cuiusvis figuræ. Deinde medium dicitur, quod mediam prædicandi rationem servat, quia partim subiectum est, partim prædicatum, hoc verò tantum inest medio primæ figuræ, ut ex superioribus constat.

Medium in secunda figura In secunda verò figura, medium vocatur, quod est primum positione atque situ. Et quoniam præstat prædicatum esse quam subiectum: cum prædicatum succipiat rationem formæ, subiectum materiæ rationem, in secunda figura medium dicitur primum positione aut situ quia principem locum tenet. Est enim utriusque propositionis, maioris videlicet atque minoris prædicatum. & foras extremitatum esse dicitur, quia nunquam subijcitur in propositione more maioris atque minoris extremi.

Sed quoniam maius extremum in secunda figura semel prædicatur in conclusione videlicet, dicitur poni iuxta medium, minus extremum nunquam in hac figura prædicatur. & ob eam rem longius à medio positum esse dicitur. His ita explanatis extremorum & medij finitiones constant, ita enim ait Arist.

Maiorem quidem extremitatem (voco inquam) quæ iuxta medium posita est. Minorem, quæ longius sita est à medio, Ponitur autem medium: foras quidem extremitatū, primū verò positione.

Quibus elementis conficiat secundam figuram. Arist. Sumit autem Aristoteles peculiaria elementa ad conficiendum syllogismum in secunda figura. ea sunt, m. n, x. x. quidem utitur pro extremo minori, n. pro maiori, m. pro medio. Et quidem si istum situm spectare velimus, reperiemus maius extremum esse prope medium minus procul a medio, medium foras extremitatum. admonet tamen philosophus priusquam recenseat modos qui in hac figura efficiuntur, siue illi utiles sint, siue inutiles, quòd in hac figura nullus fit perfectus syllogismus cum inquit.

Perfectus

Perfectus igitur non erit syllogismus vlllo modo in hac figura.

Hæc sententia Arist. ita probatur. perfectus syllogismus est qui nullius rei indiget, præter ea quæ sunt posita, vt appareat necessarius. Omnes syllogismi secundæ figuræ: vnius aut plurium indigent, vt necessarij appareant. ergo nulli in hac figura perfecti existunt syllogismi. consequentia, euidens est, & maior propositio est Aristotelis cap. primo huius libri. minorem inductione ostendet idem philosophus præsentis capite. omnes enim syllogismi secundæ figuræ aut ostensivæ, aut deductione ad impossibile, referuntur ad primam figuram, quod suo loco docebimus.

Omnes syllogismi in secundæ figuræ sunt imperfecti.

Sed quoniam sæpe numero & præsentis & proximo capite vtræque ratione vsuri sumus, opere precium fuerit antequam aliò procedamus, de hac re pauca vel leuiter attingere, cætera omnia persecuti sumus lib. quinto. summæ summularum.

Quid sit reducere imperfectum syllogismum ad perfectum.

In primis ergo animaduertendum est, quòd reducere syllogismum imperfectum ad perfectum nihil aliud est. quàm quibusdam acceptis, quæ necessario aduersarius debet concedere, ex syllogismo imperfecto perfectum facere. atque eo deducere aduersarium vt cõcedat, velit nolit, perfectum syllogismum non esse legitimum nisi syllogismus imperfectus necessario colligat conclusionem.

Duobus modis reducitur syllogismus.

Hoc duobus modis fit, ostensivæ inquam & per impossibile. vterque verò modus leuiter est nobis in præsentia attingendus. nã vberiore de vtroque sermonem habuimus lib. quinto summæ.

Ostensivæ quo pacto syllogismus reducat.

Ostensivæ ergo imperfectus syllogismus ad perfectum reducitur, quando cõuersa vna, pluribusve propositionibus, aut præmissis transpositis, ex imperfecto syllogismo perfectus efficitur.

Ista verò probandi ratio ostensivæ appellatur, quod admodum plana atque aperta sit, & veluti digito efficiat quod cupimus.

Cur ostensivæ dicatur.

Hac ratione deducuntur omnes modi imperfecti ad perfectos, vno excepto secundæ figuræ, cum maior est vniuersalis asserens minor particularis negans, qui baroco passim vocatur. Altero etiã tertiæ figuræ, cum maior est particularis negans, minor est propositio

Quibus accommodatur hæc ratio.

K ij

vniuersalis

Commentarij

Vsus hu-
ius reduc-
tionis.

asserens dicitur hoc modo. sed utriusque alio loco mentionem facie-
mus. Conuincitur autem reductio ista ostensiuam hoc modo. quod se-
quitur, ex consequenti bona consequentia sequitur ex eius antece-
denti dialecticorum opinione, sed premissa modi perfecti inferunt
suam conclusionem, & inferuntur ex premissis modi imperfecti, er-
go ex eisdem colligitur eadem conclusio, vel altera quae ex eadem in-
fertur. hinc itaque vim accipit ista forma reducendi imperfectum syl-
logismum ad perfectum ostensiuam. nam conclusio syllogismi imper-
fecti aut eadem omnino est cum conclusione perfecti modi ad quem
reducitur, aut ex eadem infertur. premissa etiam modi imperfecti
aut eadem prorsus sunt cum premissis modi perfecti, aut illas infe-
runt ut plane constare possit volenti rem experiri, atque abire per
singulos modos imperfectos & illos cum perfectis conferre.

Qui nam verò imperfecti syllogismi, ad quos perfectos referendi,
sint, explanatum à nobis est, & qua via rationeque cap. II. lib. V.
summa sum.

Deductio
ad impos-
sibile.

Alia forma reducendi imperfectum syllogismum, vocatur vul-
go reductio per impossibile. huius rei ratio est. quia qui negat syllogis-
mum imperfectum efficacem esse, in eas angustias conijcitur ut fateatur,
velit nolit, aliquid. quod sit impossibile nempe duo contradictoria vel
contraria vera esse. Quo pacto id fiat docet Arist. presenti & proxi-
mo capite.

Quibus
modis ac-
commoda-
ri possit.

Quamquam autem ista deductione ad impossibile tantum ut a-
tur Arist. in paucis modis imperfectis, proculdubio ea ipsa accom-
dari facile potest modis omnibus imperfectis, quod etiam Arist. ad-
monet presenti capite.

Sed quoniam cetera omnia abunde sumus persequuti loco citato
hac in presentia dixisse sit satis. Iam ad explanandam sententiam
Aristotelis sermonem referamus.

Vtilis syl-
logismus
in secun-
da figura

Possibile verò erit & vniuersalibus & non vniuersalibus exis-
tentibus terminis.

In comune docet his verbis Arist. in secunda figura quando fiat
syllogismus constans, aut utilis dispositio. atque ita inquit, quod fie-
ri potest modus utilis in hac secunda figura, aliquando terminis ex-

istentibus vniuersalibus. Hoc est, quando propositiones quæ assumuntur pro antecedenti, habent subiecta distributa. Vt constabit Paulo inferius. Præterea etiam, quando propositiones habent subiecta non vniuersalia. non quod ex vtrisque particularibus quidpiam possit colligi, sed quando altera tantum propositio non vtraque est vniuersalis, quoniam tunc temporis fit syllogismus terminis vtrisque non existentibus vniuersalibus, hoc quando fiat docebit inferius.

Particu-
lares syl-
logismi
qui sint.

Vniuersalibus igitur existentibus terminis erit syllogismus, quando medium huic quidem omni, illi verò nulli inerit & si ad vtrumuis sit priuatiuum, aliter verò nullo modo.

Iam docet quando fiat utilis cõiugatio in secunda figura ex vtraque vniuersali propositione hoc autem accidit.

Quando medium huic quidem omni, illi verò nulli.

Idest, quando medium de altero extremo distributo affirmatè, de altero verò distributo negatè, prædicatur in secunda figura optime fit syllogismus. siue maior propositio neget siue minor, aliter verò nullo pacto fit syllogismus. quando in quàm vel vtraque propositio asserit vel negat vtraque. Rationem huius rei reddet Aristot. Paulo inferius.

Predicetur enim, m. de, n. quidè nullo. de, x. verò, omni, quoniam igitur conuertitur priuatiua, nulli, m. inerit, n. at, m. omni. x. supponebatur, quare, n. nulli, x. inerit. Hoc enim ostensum est prius.

Adducit Arist. in præsentia exemplum eius modi in quo maior propositio est vniuersalis negans, minor vniuersalis asserens. hoc pacto.

Nullum, n. est, m.

Omne, x. est, m.

Ergo nullum, x. est, n.

Hic enim syllogismus rectè colligit quia conuersa maiori propositione vniuersali priuatiua simpliciter, efficitur modus vniuersalis priuatiuus, qui est secundus in prima figura hoc modo.

Nullum, n. est, m.

Omne, x. est, m.

K ij

Ergo

Commentarij

Ergo nullum, x. est, n.

Quod si iste syllogismus optimus est, erit quoque qui efficitur in secunda figura optimus, cum ab isto parum differat. conuersione inquam maioris propositionis. aut si prior vitiosus est, posterior vitiosus erit. ista ergo ratione ostensua probat Arist. syllogismum secunda figura esse legitimum.

Rursum si. m. omni quidem. n. in est. x. verò nulli neque. n. vlli x. in erit. nam si. m. nulli. x. neque. x. vlli. m. in erit. At verò. m. omni. n. in erit, quare. x. nulli. n. in erit. Facta est. n. rursum, prima figura. quoniam autem conuertitur priuatiuum, neque. n. vlli. x. in erit, quare erit idem syllogismus.

Hoc loco tradit secundum modum secunda figura, vbi ex maiori vniuersali afferente, minori vniuersali negante, conclusio vniuersalis negans colligitur, hac ratione.

Omne. n. est. m.

Nullum. x. est. m.

Ergo nullum. x. est. n.

Hic enim syllogismus refertur ad secundum modum prima figura, tantum conuersa minori propositione simpliciter, & transmutatis partibus antecedentis, vt vulgo putatur. errant tamè qui ita putant, nam ex ea dispositione non colligitur conclusio modi secunda figura secunda, sed propositio quaedam quae infert per conuersionem conclusionem prioris syllogismi, hoc modo.

Nullum. m. est. x.

Omne. n. est. m.

Ergo nullum. n. est. x.

Hoc enim Arist. significat illis verbis.

Quoniam autem conuertitur priuatiuum.

Diximus initio huius capituli duobus modis perfici posse imperfectos syllogismos, ostensue inquam & deductione ad impossibile, haec tenus docuit Arist. quo pacto priori ratione perfici duo modi assignati possint, nunc admonet posse etiam secundo modo absolui eos
dem

dem syllogismos cum inquit.

Est autem ostendere hæc & ad impossibile ducentes.

Quasi dicat, licet etiam ostendere syllogismos istos in secunda figura rectè colligere ducendo negantes ad impossibile. quoniam verò non admodum facile est istud præstare atque efficere, rationem hoc efficiendi tacet Arist. Hoc tamen loco ut aperiamus Aristotelis sententiam meminisse necesse est, primum quòd monstrare per impossibile est ex opposito conclusionis, contrario scilicet, aut contradictorio, & altera parte antecedentis colligere oppositum contrariae aut contradictoriae reliquæ partis, unde sequitur aliquid impossibile, duo inquam contraria aut contradictoria vera esse.

Cur non docet ratione hoc efficiendi. Quid sit deducere ad impossibile.

Deinde considerandum est, quòd modi imperfecti secunda figura per impossibile ducuntur ad primam servata maiori, & opposito conclusionis collocato pro minori. Hinc sequitur quòd primus modus secunda figurae cuius Paulo superius meminimus reducitur ad quartum modum primae figurae, secundus vero modus secunda figurae ad tertium primae figurae refertur. ut planè constare poterit volenti rem experiri.

Quo pacto modo secunda figurae reducatur ad primam per impossibile.

Colligit ex his quæ dixerat Aristoteles.

Quoniam ergo fit syllogismus sic se habentibus terminis manifestum.

Subiungit ut dubitationem adimat.

Sed non perfectus.

Hoc probat à definitione imperfecti syllogismi, his verbis.

Non enim solum ex his quæ ab initio sumpta sunt. sed ex alijs perficitur necessarium.

Vocat autem necessarium, ipsam formam syllogismi, unde necessario colligitur conclusio.

Necessarium.

Si autem. m. de omni. n. & x. prædicetur non erit syllogismus.

Hoc est, si utraque propositio maior inquam & minor sit universalis asserens. Hoc probat Arist. communi ratione, quia dantur termini ut omni, & ut nulli, atque ita inquit.

Termini inesse, substantia, animal, ratio.

K iij

Ita

Commentarij

Boethius
castiga-
tur.

Ita vertit Boethius repugnante Aristotele qui loco huius vocis ratio, utitur, nomine, homo, hoc pacto.

Omne animal est substantia,
Omnis homo est substantia,
Et omnis homo est animal.

Non inesse substantia, animal, lapis, medium substantia.

Secundo
castiga-
tur.

Legit Boethius etiam repugnante Aristotele qui pro lapide numerum usurpat. quamquam termini quibus utitur Boethius aperte efficiunt quod volumus, hac ratione.

Omne animal est substantia,
Omnis lapis est substantia,
Et nullus lapis est animal.

Cur sit in
utilis ista
coniuga-
tio.

Hoc tamen loco, primum quaestio existit, cur ista coniugatio in utilis sit? Arist. eam rationem reddit, quia datur termini in quibus omni, & in quibus nulli. quare syllogistica nullo pacto est. nihil. n. colligit definitum aut determinatum. Altera ratio est, quia huiusmodi coniugatio nulla ratione perfici potest. atqui necessarium erat, ut per primam figuram perficeretur. antecedens vero probatur. quia, ut diximus proximo capite, in prima figura ubi maior propositio est particularis nihil colligitur. atqui ut ista complicatio perficeretur oportebat ut ex secunda figura conuersa maiori per accidens prima figura efficeretur. Illa vero particularis relinqueretur si conuersio fieret. Sophistae vero illam adducunt rationem, cur inutilis sit huiusmodi coniugatio, quia medium in utraque parte antecedens est indistributum. quare arguemur ex puris particularibus ratione medij.

Obiectio

Sed obijciat aliquis in secunda figura ex maiori & minori propositione asserentibus ubi terminis efficiuntur paribus aut aequalibus aliquid colligitur, ergo falsum est, quod Arist. scribit. ut cum ita colligimus.

Omnis homo est susceptivus disciplinae,
Omne rationale est susceptivum disciplinae,
Ergo omne rationale est homo.

Solvitur

Diluitur ambiguitas si dicamus verum esse quod obijciatur sed
quoniam

quoniam hoc contingit ratione materie, non autem ratione dispositionis aut forme syllogismi Arist. huiusmodi coniugationem tanquam inutilem explodit. contemplatur enim ille formam syllogismi, non materiam.

Deinde questio est cur Arist. cum assignat terminos in quibus nulli numero utitur, & inquit. substantiam predicari de eo? si, ut constat numerus quantitas est, non substantia. Veteres interpretes ferunt hoc loco Arist. sequutum fuisse pitagoreorum opinionem qui cum omnia ex numeris efficerent etiam ad substantiam nomen numeri referebant. verum ut quidam volunt, atque id mihi magis probatur substantia pro essentia usurpatur. quo sensu de animali & numero predicatur.

Obiectio

solvitur

Neque quando de. n. nec de. x. nullo predicatur. m.

Rectius vertes neque quando de. n. & . x. nullo predicatur. m. quibus verbis significat inutile esse eam coniugationem in qua utraque propositio, maior in quam & minor est uniuersalis negans. ratio est, quia.

Versio castigatur.

Dantur termini in quibus omni, linea, animal, homo.

Nullum animal est linea,

Nullus homo est linea,

Omnis homo est animal.

Non inesse, linea, animal, lapis,

Nullum animal est linea,

Nullus lapis est linea,

Nullus lapis est animal.

Ex his colligitur quando vim habeat syllogismus utraque propositione uniuersali constans, his verbis.

Manifestum ergo quoniam si sit syllogismus ex uniuersalibus terminis necesse est terminos sic habere ut in principio diximus. Aliter enim se habentibus terminis non fit conclusio necessaria.

Explicatis coniugationibus omnino uniuersalibus transfert sermonem Aristoteles ad syllogismos particulares. & quoniam isti sunt in duplici differentia, alij omnino particulares, alij vero partim uni-

L uniuersales,

Cur pri⁹ refert cō- iugatio- nes par- tim uni- uersales. uersales, partim particulares primum exponit, primum genus syllo- gismorum, est enim illud altero perfectius. siquidem magis accedit ad omnino vniuersale & quia vniuersale vel ponitur ad maiorem propositionem, vel ad minorem prius explanat coniugationes illas in quibus ad maiorem ponitur vniuersale, quàm eas in quibus addi- tur ad minorem propositionem, atque ita inquit.

Cur pri⁹ illa cuius maior est vniuersa- lis. Si autem ad alterum sit vniuersaliter medium quando ad ma- ius fuerit vniuersaliter vel prædicatiuè vel priuatiuè, ad minus au- tem & particulariter & oppositè vniuersali dico (autem opposi- te si vniuersale quidem priuatiuum, particulare autem prædicati- uum, vel si vniuersale prædicatiuum particulare priuatiuum) ne- cesse est syllogismum fieri priuatiuum particulariter.

Duo mo- di vtilis particu- lares. His verbis significantur ab Aristotele duo modi vtilis, qui colli- gunt conclusionè particulare priuatiuam quando inquã maior est uni- uersalis negans minor opposita. particularis inquã maior est vni- uersalis asserens, minor opposita. particularis inquã maior vniuersa- lis asserens, minor particularis negans. & fit quartus modus, atque is sanè vtilis. ponit Arist. prioris modi exemplum dicens.

Nam si. m. nulli quidem. n. x. autem alicui inest necesse est. n. alicui. x. non inesse.

Hoc modo. Nullum. n. est. m.

Aliquod. x. est. m.

Ergo aliquod. x. non est. n.

Probat autem huius modi syllogismum esse vtilem reductione ostensua. conuersa enim maiori propositione simpliciter efficitur quartus modus primæ figuræ. ita enim inquit Arist.

Quoniam enim conuertitur priuatiuum nulli. m. in erit. n. m. verò supponebatur alicui eorum quæ sunt. x. non inesse. fit enim syllogismus per primam figuram.

Festino. Potest etiam huiusmodi syllogismus reduci per impossibile ad se- cundum modum primæ figuræ retenta maiori & opposito conclu- sionis posito pro minori.

Subducit deinde exemplum quarti modi vtilis in secunda figu-

am

I

ra cum inquam maior est vniuersalis asserens minor particularis ne-
gans. his verbis.

Rursus si. n. quidem omni. m. x. verò alicui non inest necesse
est. n. alicui. x. non inesse.

Omne. n. est. m.

Aliquod. x. non est. m.

Ergo aliquod. x. non. est. n.

Hunc autem syllogismum Arist. non probat esse vtilem ostensi-
ua demonstratione, quia maior conuerti non potest: est. n. particula-
ris, maior autem cum sit vniuersalis asserens si conuertatur efficie-
tur particularis. at qui vbi maior propositio particularis est in prima
figura nihil colligitur hæc est ergo causa cur ostensiuè non probatur
ab Aristotele huiusmodi syllogismus. probatur tamen deductione
ad impossibile ab eodem cum inquit.

Baroce.
Cur non
probat of-
tensiuè is-
tum mo-
dum esse
utilem.

Nam si. x. omni inest. n. prædicatur autem & m. de omni. n. ne-
cesse est. m. omni. x. inesse supponebatur autem alicui non inest
& si. m. n. quidem omni inest. x. autem non omni, erit syllogis-
mus quoniam non omni. x. inest. n. demonstratio autem eadem.

Reducitur autem hic syllogismus ratione eadem qua tres supe-
riores vtilis retenta inquam maiori & capto opposito conclusionis
pro minori. reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ.

Qua ra-
tione re-
ducatur
hic syllo-
gismus
ad perfec-
tum.

Si enim quispiam neget legitimum esse hunc syllogismum neces-
sario concedet antecedens verum esse & consequens falsum qua-
re consequentis oppositum siue contrarium sit siue contradicto-
rium verum est. ex maiori ergo & opposito conclusionis confi-
cio syllogismum in primo modo primæ figuræ, qui passim barba-
ra vocatur. cuius conclusionem oportet esse veram cum evidens sit
syllogismus & vtraque eius pars vera ex hypothese. Sed contra di-
cit minori prioris syllogismi vel est illi contraria. ergo duo contraria
aut contradictoria efficiuntur vera. si quispiam neget syllogismum

secun-

L ij

neget syllogismum secundæ figuræ esse legitimum. hæc eadem ratio accommodari cæteris potest ac debet.

Obiectio Sed obiçiet aliquis inepte facere Aristotelem qui syllogismum simplicem monstrat vtilem atque legitimum esse, ministerio atque ope syllogismi hypotetici, est enim syllogismus simplex apertior & planior hypotetico. atqui ex syllogismo hypotetico robur sumit deductio ad impossibile. verum hæc ambiguitas facile tollitur, si negemus probari simplicem syllogismum ab Aristotele per hypoteticum. Ille verò inde vim accipit quòd duo contradictoria consequantur vera, quod est sanè impossibile. & cum sit primum principium tam apertum est vt omnium mentibus hominum natura insitum sit.

Soluitur

Si autem de x. quidem omni. de n. verò non omni predicatur m. non erit syllogismus. termini inesse animal substantia coruus non inesse animal album coruus.

His verbis refert coniugationem quandam inutilem, quãdo maior est particularis negans. minor vniuersalis asserens verbi gratia.

Aliquod n. non est m.

Omne x. est m.

**Termini
vt omni
inesse.**

Dantur termini in quibus omni, animal, substantia, coruus,

Aliqua substantia non est animal,

Omnis coruus est animal,

Et omnis coruus est substantia.

**Vt nulli
inesse.**

Termini in quibus nulli, animal, album, coruus.

Aliquod album non est animal,

Omnis coruus est animal,

Et nullus coruus est albus.

Neque quando de x. quidem nullo de n. verò aliquo. termini inesse, animal, substantia, lapis, non inesse animal, substantia, scientia.

Altera coniugatio etiam inutilis est quando maior est particularis asserens, minor propositio vniuersalis negans, verbi gratia.

Aliquod n. est m.

Omne x. est m.

Dantur

Dantur termini in quibus omni, animal, substantia, lapis.

Aliqua substantia est animal.

Nullus lapis est animal.

Omnis lapis est substantia.

Termini
vt omni

Vt nulli

Termini in quibus nulli animal, substantia, scientia.

Aliqua substantia est animal,

Nulla scientia est animal,

Et nulla scientia est substantia.

Hinc colligit Aristoteles more suo.

Quando igitur oppositum est vniuersale particulari dictū est quando erit, & quando non erit syllogismus.

Subiungit statim philophus.

Quando autem similis figuræ fuerint propositiones vt ambe priuatiuæ vel affirmatiuæ nullo modo erit syllogismus.

Quibus verbis tangit alias quatuor prorsus inutiles coniugationes, cum inquam maior & minor eiusdem figuræ sunt, sed vna est vniuersalis & altera particularis, aut enim maior vniuersalis priuatiua est, minor particularis priuatiua aut contra, maior particularis priuatiua minor vniuersalis, aut maior vniuersalis asserens, minor particularis, aut contra vt ostendat verū esse quod dixit, subiungit.

Quat-
tuor con-
iugatio-
nes inuti-
les.

Sint enim primum priuatiuæ & vniuersale ponatur ad maiorem extremitatem.

Hoc est maior propositio sit vniuersalis minor particularis.

Vt. m. n. quidem nulli. x. autem alicui nō in sit, contingit ergo & omni & nulli inesse. n. termini quidem nulli inesse nigrum. nix. animal.

Dispositio hoc modo fit.

Nullum. n. est. m.

Aliquod. x. non est. m.

Dantur termini in quibus nulli, hac ratione.

Nulla nix est nigrum,

Aliquod animal non est nigrum,

Addit Arist. & nullum animal est nix.

L iij

Omni

Commentarij

Omni verò inesse non est sumere si. m. alicui quidem. x. inest alicui autem non. nam si omni. x. inest. n. et. m. nulli. n. etiam. m. nulli. x. inest sed positum erat alicui inesse non igitur sic sumere contingit terminos. ex indefinito autem ostendendum est.

Quando no liceat accipere sine discrimine terminos in quibus omni Itaque admonet philosophus non licere interdum sumere terminos in quibus omni. quando verò nō liceat ipse nos docet, si. n. me-
Qua ratione hoc probet Arist. dium puta. m. sic insit minori extremo, nempe. x. ut sit vera suapte natura utraque propositio particularis nempe aliquod. x. est. m. & aliquod. x. non est. m. non poterunt quidem accipi termini in quibus omni. hoc probat, Arist. deductione ad incommodum. nam si hæc vera esset propositio omne. x. est, m. in qua existunt termini. ut omni bene sequitur.

Nullum. n. est. m.

Omne. x. est. n.

Ergo nullum. x. est. m.

Termini in quibus omni quādo accipi non possunt. In secundo modo primæ figuræ. antecedens autem verum est, nam maior ex hypotesi vera est, & minor: quia constat terminis omni inesse ergo & conclusio est vera, quare duo contradictoria vera essent. si quidem eius contradictorium aliquod. x. est. m. ex hypotesi verum est, quare si particularis illa propositio suapte natura vera sit, non possumus accipere terminos in quibus omni. Si autem particularis vera sit, quia uniuersalis est vera & non suapte natura iā tunc integrum erit monstrare quod dentur termini in quibus omni & in quibus nulli hoc enim est quod ait Arist.

Quoniam enim verum est. m. non inesse alicui. x. & si nulli inest nulli verò cum insit non erit syllogismus. manifestum quoniam neque nunc erit.

Indefinitum quid vocet. Arist. Particularem propositionem indefinitam vocat tanquam vage atque incertæ significationis, nam interdum usurpatur pro particulari asserente interdum uniuersali negante.

Rursum si prædicatiue, & uniuersale ponatur similiter, ut. m. omni quidem. n. x. autem alicui insit, contingit ergo & omni & nulli. x. inesse. termini nulli inesse album, cygnus, lapis. Omni vero non erit sumere propter eandem causam ut prius sed ex indefinito monstrandum est.

Alter

Altera inutilis coniugatio est quam his verbis significat Arist. quando maior propositio est vniuersalis minor particularis sed tamen vtraque asserit. Verbi gratia.

Omne. n. est. m.

Aliquod. x. est. m.

Hoc probat Arist. communi illa ratione: Dantur. n. termini in quibus nulli, albus cygnus, lapis. hoc pacto.

Omnis cygnus est albus,

Aliquis lapis est albus,

Et nullus lapis est cygnus.

Quanquam autē liceat assignare terminos in quibus nulli, nullo modo licet reperire terminos in quibus omni propter illam causam quam supra reddidimus.

Si vniuersale ad minorem extremitatem est, & m. x. quidem nulli. n. verò alicui non inest contingit. n. & omni & nulli. x. inesse termini inesse album, animal, coruus, non inesse album, lapis, coruus.

Recenset Arist. iam eas coniugationes in quibus contingit minorem propositionem esse vniuersalem. illæ sunt duæ vna est cum vtraque negat. altera verò cum asserit vtraque. superioribus verbis priorem narrat. dantur termini in quibus omni, album, animal, coruus.

Aliquod animal est vel non est album,

Nullus coruus est albus,

Et omnis coruus est animal.

Termini vero in quibus nulli, album, lapis, coruus.

Aliquis lapis est vel non est albus,

Nullus coruus est albus.

Et nullus coruus est lapis.

Deinde posteriorem complicationem recenset his verbis.

Similiter autē & si predicatiuæ fuerēt propositiones. termini nō inesse album animal, nix. inesse, album, animal, cygnus hoc pacto.

Aliquod animal est album,

Omnis nix est alba,

Nulla nix est animal,

Commentarij

Aliquod animal est album,

Omnis cygnus est albus,

Omnis cygnus est animal.

Ex his colligit veluti correlarium quādo sit complicatio utilis ubi alterutra pars antecedentis vniuersalis est, particularis altera, cum inquit.

Manifestum est igitur quoniam si similis figuræ sint propositiones & hæc, id est altera, quidem vniuersalis, hæc (hoc est altera) particularis quoniam nullo modo fit syllogismus.

Recensuit hæc tenus duodecim complicationes partim vtilis partim inutiles in secunda figura iam enumerat quatuor alias quæ restant atque omnes illas prorsus inutiles & omnino particulares. aut enim vtraque est particularis asserens aut negans vtraque. aut maior asserit minor negat, aut contra. Dantur termini in quibus omni album, animal, homo.

Aliquod animal est album,

vel Aliquod animal non est album,

vel Aliquis homo est albus,

Aliquis homo non est albus,

Et omnis homo est animal.

Termini in quibus nulli album, animal inanimatum. duæ enim priores propositiones eadem sunt tertia verò, nullum inanimatum est animal. hoc Arist. his verbis docet.

Sed neque si alicui vtrique inest vel non inest vel huic quidem inest illi verò non vel neutri omni vel indefinitæ. termini autem communes omnium. album animal, homo, album, animal inanimatum.

Neutri
omni.

Indefini
te.

Correla=
rium.

Cessare.

Neutri omni inquit Arist. hoc est cum. m. non omni. n. & non omni. x. inest indefinitæ verò ait ut cum quispiam dicit. m. inesse. n. & x. vel non inesse. cum. n. sic enunciamus propositionem reddimus indefinitam ut planè constat. ex his quæ dixerat quedam colligit. Arist. vnum est quādo in secunda figura efficiatur syllogismus tunc enim solum efficitur ut diximus. cum maior est vniuersalis negans minor vniuersalis asserens. & modus iste primus vulgo appellatur

latur. Cessare. aut quādo maior est, vniuersalis asserens minor, vniuersalis negans. & hic secundus modus vocatur *Camestres*. aut quādo maior est vniuersalis negans, minor particularis asserens. & tertius iste modus vocatur *Festino*. aut tandem cum est maior vniuersalis asserens. minor particularis negans. & quartus iste modus dicitur *Baroco* ceteri modi inutiles prorsus sunt. istam sententiā sic explicat *Aristot.*

Camestres.

Festino.

Baroco.

Manifestum est igitur ex prædictis, quoniam si sic se habent termini ad inuicem vt dictum est, syllogismus ex necessitate fit. & si fit syllogismus necesse est terminos sic se habere.

Illā enim quæ diximus, vt efficiatur syllogismus sunt necessaria, & vbi adsunt: fit necessario syllogismus. secundo infert Arist.

Palam autem & quod omnes imperfecti sunt qui in hac figura sunt syllogismi.

Hoc probat Arist. a definitione imperfecti syllogismi his verbis.

Omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam, quæ vel in sunt terminis ex necessitate.

Hoc accidit quando per conuersionem reducimus imperfectos syllogismos ad perfectos. Sumimus enim eosdem vtrouique terminos. ordinem tantum inuertimus. cum ex subiecto prædicatum efficiamus: & ex prædicato subiectum.

Subiungit rursus vt secundum modum reducendi insinuet.

Vel ponuntur velut hypotheses. vt quando per impossibile ostendimus.

Postremo infert quod in hac figura, omnes syllogismi sunt priuatiui. cū habeant conclusionem, & alteram partem antecedentis negantem. præterea in eadem figura quidam sunt vniuersales modi, primus inquam & secundus alij particulares, tertius & quartus hoc ita refert Aristotel.

Et quod non fit affirmatiuus per hanc figuram. Sed omnes priuatiui & vniuersales & particulares.

Argumentum. Cap. sext.

Palam inquam est. in presenti capite *Aristot.* explanat tertiam figuram, atque etiam eiusdem partes, omnes recenset. Præterea modos vtilis, qui in eadē efficiuntur figura atque illos ab inutilibus separat. quod fecit

M

cum

Commentarij

cum primam atque secundam figuram explicaret.

Cap. sextum de tertia figura.

Si autem eidem hoc quidem omni illud verò nulli inest. vel ambo omni vel nulli figuram quidem huiusmodi voco tertiam.

*Modi in-
vtilis eã
dem figu-
ram ha-
bent cum
utilibus.* His verbis Aristot. definit tertiam figuram illa efficitur quando mediũ in vtraque propositione, maiore videlicet atque minore prædicatur: neque tantum modos quosdam his verbis tangit qui vtilis in hac figura efficiuntur, sed præterea quosdam inutiles. nihil enim prohibet inutiles modos eandem figuram observare cum modis vtilibus. quæ verò causa sit: cur istam Aristot. tertiam figuram vocet, exposui quo tempore de numero figurarum, orationem habui.

*Lex ter-
tia figu-
re.* idem appellat medium. hoc atque illud, extrema. cum finit figuram. Huius figuræ illa potissima lex est, & sine qua constare tertia figura nullo pacto possit ut sit minor propositio affirmativa. Sive universalis sit sive particularis. Nam si neget minor propositio tertia figura constare nullo modo potest. Ratio est, quia prima figura duabus legibus constat. Altera est, ut maior propositio sit universalis, altera ut minor asserat. Sed secunda figura quæ ex maiori propositione efficitur, servat primam legem, hoc est, ut sit maior propositio universalis, ergo tertia figura quæ a minori ortum habet: debet servare secundam legem. id est ut minor propositio asserat. & hæc sola lex est,

*Cur plu-
res modi
vtilis in
tertia fi-
gura effi-
ciantur
quam in
ulla alia
Mediũ.* satis ut in tertia figura efficiatur syllogismus. Atque hæc ratio est, cur plures modi in tertia figura efficiantur vtilis, quam in ulla alia figurarum, paucioribus enim opus est. ut in tertia figura fiat syllogismus quam ut fiat in quapiam alia. Definita figura medium atque extrema explanat philosophus, medium quidem hoc pacto.

Extrema Medium autem in hac dico de quo ambo predicamus. Medium enim in tertia figura est subiectum, in maiori propositione & de eodem ambo extrema prædicantur. maius inquam & minus, communi etiam finitione sic definit extrema.

Extremitates verò voco inquam quæ prædicantur.

Non contentus autem Aristot. communi utriusque extremi finitione propriam tradit singulorum atque etiam extremi. maius ex

tremum

extremum sic finit.

Maiorem autem extremitatem quæ longius sita est a medio.

Maius ergo extremum est quod procul a medio situm est. duplici vero nomine in tertia figura maius extremum dicitur longius positum esse a medio. tum quia medium in tertia figura nunquam est prædicatum. maius vero extremum bis prædicatur, in maiori videlicet propositione atque etiam in cōclusionē. Quare positione & situ procul abest a medio. Minus autem extremum: quoniam semel tantum prædicatur, nempe in minori propositione, dicitur propius situm esse.

Altera ratio est, quia si rationem elementorum quibus utitur Aristotel. ad conficiendum syllogismum in tertia figura habeamus reperiemus situm procul abesse a medio maius extremum. ipsum vero medium positione esse postremum, minus extremum medio loco collocari. accipit enim tres literas quas hac ratione disponit. P. R. S. & se consequuntur in græco alphabeto unde illas coepit Arist. π. ς. σ. Nam. P. utitur ut maiori extremo. R. ut minori. S. ut medio. ex his constat aperte finitio minoris extremi atque etiam mediæ. Sic enim ait Aristot.

Minorem vero quæ propius abest inquam a medio.

Ponitur autem medium foras quidem extremitatem: ultimum vero positione est,

Hæc ubi Aristotel. explicuit, quæ nam sit natura syllogismorum qui in tertia efficiuntur figura paucis docet his verbis.

Perfectus igitur non fit syllogismus neque in hac figura.

Dixerat enim cap. proximo in secunda figura, nullum esse perfectum syllogismum. Hanc vero sententiã ratione nõ probat Arist. sed tantum inductione atque exemplo syllogismorum qui existunt in eadem. Quanquam autem nullus in hac figura perfectus fiat syllogismus, efficiuntur quidem syllogismi quidam uniuersales. alij nõ uniuersales: quem admodum in cæteris figuris. Numerus vero modorum qui reperiuntur in ista figura idem est: qui in cæteris atque eadem omnino ratione inquiritur & constituitur. quoniam vero uniuersales syllogismi particularibus præstantiores sunt Aristotel. primũ explanat uniuersales syllogismos. Hoc est qui maiori & mi-

Maius ex-
tremum.

Cur ma-
ius extre-
mum lon-
gius sit a
medio.

Minus ex-
tremum.

In tertia
figura nõ
est perfe-
ctus syllo-
gismus.

Numerus
vero mo-
dorum ter-
tia figu-
re præ-
uniuersa-
les refe-

rat syllo-
gismos q̄
particu-
lares.

Comimentarij

nori propositione constat vniuersali, deinde particulares. hoc ost,
qui vtraque aut altera particulari propositione efficiuntur, atque ita
inquit.

Possibilis verò erit & vniuersaliter & non vniuersaliter exis-
tentibus terminis ad medium. Vniuersaliter quidem quando &
P. & R. omni inerunt. S. quoniam alicui. R. inerit. P. ex necessi-
tate. Nam quoniam conuertitur, prædicatiua inerit. S. alicui. R.
quare quoniam. P. inest omni S. & S. alicui. R. necesse est. P. alicui
R. inesse. fit. enim, syllogismus per primam figuram.

Primus
modus v-
tilis & v-
niuersa-
lis.

His verbis refert primam complicationem, aut modum vniuersa-
lem vtilem qui in tertia figura efficitur ille est cum vtraque propo-
sitiō: maior inquam & minor est vniuersalis asserēs. tunc enim col-
ligitur particularis asserens. hoc pacto.

Omne. s. est. p.

Omne. s. est. r.

Ergo aliquod. r. est. p.

Ratio.

Probat Aristot. hunc modum esse vtilem, quoniam cōuersa mi-
nori propositione in partem efficitur syllogismus in tertio modo pri-
mæ figuræ. hoc modo.

Omne. s. est. p.

Aliquod. r. est. s.

Subiūgit Arist. Ergo aliquod. r. est. p.

Est autem & per impossibile & expositione facere demonstra-
tionem.

Tribus
modis ab
soluitur
primus
modus.

Tribus itaque modis Aristot. inquit perfici posse syllogismos qui
vtilis in tertia figura efficiuntur. primum quidem per conuersionē,
quem modum paulo superius explanauimus. Deinde per impossibile.
hoc fit retenta minori propositione & posito opposito conclusionis,
pro minori. Atque iste modus communis est, omnium syllogismo-
rum tertiæ figuræ hoc pacto.

Omne. s. est. p.

Omne. s. est. r.

Ergo aliquod. r. est. p.

Deductio
ad impos-
sibile.

Si enim syllogismus non recte colligit, sumamus oppositum con-
clu-

elusionis. nempe, nullū. r. est. p. & efficitur huiusmodi syllogismus, in secundo modo primæ figuræ.

Nullum. r. est. p.

Omne. s. est. r.

Ergo nullum, s. est. p.

Consequentia quidem legitima est & utraque pars antecedentis vera, nam maior vera est quia eius contradictorium quod priori syllogismo colligebatur falsum est, minor etiam ex hypotesi est vera, ergo & conclusio, & contrariatur maiori propositioni quæ est vera ex hypotesi ergo duo contraria vera nisi ille syllogismus rectè colligat. hac ratione deductione ad impossibile monstramus legitimum esse syllogismum in tertia figuræ.

Tertius modus est per expositionem, id est, per syllogismum expositorium, hoc est argumento sensibili, id enim est expositivus syllogismus, quo antem pacto id fieri debeat docet Arist. cū inquit.

Tertius
modus ex
positione.

Si enim ambo omni. in sunt sumatur aliquod eorum quæ sunt. s. vt. n. huic & p. & r. inerunt ex necessitate, quare alicui. r. inerit. p.

Nam cum, p. & r. in sint omni, s. quia omne. s. est, p. & omne. s. est, r. p. & r. inerunt omni contento sub, s. sumit sub, s. n. & ita colligit.

n. est, p.

n. est, r.

Ergo aliquod, r. est, p.

Ista conclusio colligitur ex parte, s. ergo & ex omni, s. nã quod ex parte sequitur proculdubio ex toto colligetur, atque ita tribus modis, vt apparet probatur syllogismus qui in tertia figuræ efficitur, atque hic quem diximus est primus modus utilis in tertia figuræ.

Et si. r. omni quidem. s. p. autem nulli. s. inest erit syllogismus, quoniam. p. alicui. r. non inerit ex necessitate. nam idem modus erit demonstrationis conuersa. r. s. propositione ostendetur autè & per impossibile. quemadmodum in prioribus.

Hoc loco proponit secundum modum utilem & vniuersalem qui fit in tertia figuræ, Ille est cum maior est vniuersalis priuatiua.

Secundus
modus
vniuersalis
in tertia
figuræ

Commentarij

non est vniuersalis asserens. nam ex vtraque colligitur particularis negans. hoc modo.

Nullum, s. est, p.

Omne, s. est, r.

Ergo aliquod, r. est, p.

Probat Arist. efficacem esse hunc syllogismum primum quia conuersa minori propositione efficitur quartus modus primæ figuræ.

Nullum, s. est, p.

Aliquod, r. est, s.

Ergo aliquod, r. non est, p.

Deinde probat deductione ad impossibile seruata minori propositione & maioris vice posito, opposito conclusionis vti in superiori syllogismo fecimus. atque ita reducitur hic secundus modus tertiæ figuræ ad primum modum primæ.

Cur non
colligat
hæc figuræ
vniuersales.

Obijtiæ fortasse quispiam in tertiæ figuræ ex vtraque parte antecedentis vniuersali non tantum particularem propositionem posse colligi sed etiam vniuersalem, ratio est quia propositio particularis cum vniuersali colligit particularem, ergo cum maior sit vis vniuersalis quam particularis duæ propositiones vniuersales, vniuersalem conclusionem colligent. Diluitur quæstio si intelligamus vtramque partem antecedentis plus posse quam alteram, non quidem ad colligendum vniuersale sed ad euidentius colligendum. nam conclusio vniuersalis non omnino pendet ex vniuersali propositione assumpta sed etiam aliunde.

Soluitur.

Si autem in sit. r. s. quidem nulli. p. verò omni. s. non erit syllogismus. termini inesse. animal. equus, homo, non inesse, animal inanimatum, homo.

Modi inu-
tiles vni-
uersales.

Iam incipit narrare inuiles modos atque vniuersales qui fiunt in tertiæ figuræ. vnus est quem his verbis refert, quando maior est vniuersalis asserens. minor vniuersalis negans.

Omne, s. est, p.

Nullum, s. est, r.

Vitiū syl-
logismi.

Aliquis enim terminus distribuitur in conclusione. qui non distribuitur

tribuitur in antecedenti, nempe maius extremum. dantur termini in quibus omni, animal. equus homo.

Omnis homo est animal,

nullus homo est equus,

Nullus equus est animal.

In quibus nulli. animal inanimatum homo.

Omnis homo est animal,

Nullus homo est inanimatus,

Et nullum inanimatum est animal.

Neque quando ambo de nullo. s. dicuntur nō erit syllogismus. termini inesse animal equus inanimatū. non inesse, homo equus inanimatum. medium inanimatum.

Hic est secundus modus inutilis & vniuersalis cum inquā vtraque pars antecedentis negat. nam ex puris negatiuis, vt dicitur, nihil colligitur. Dantur termini in quibus omni animal equus inanimatum.

Modus.

Vitium.

Nullum inanimatum est animal,

Nullum inanimatum est equus,

Et omnis equus est animal.

In quibus nulli, homo equus in animatum,

Nullum inanimatum est homo,

Nullum inanimatum est equus,

Et nullus equus est homo.

Hæc vbi dixit more suo colligit quando efficiatur in tertia figura syllogismus ex vtraque parte antecedentis vniuersali, his verbis.

Manifestum est igitur & in hac figura quando erit & quando non erit syllogismus ex vniuersalibus terminis quando enim ambo termini sunt prædicatiui erit syllogismus. quoniā inest alicui extremitas extremitati. quando verò priuatiui, non erit syllogismus. quādo autem hic quidem priuatiuus ille verò affirmatiuus, si maior quidem fuerit priuatiuus minor verò affirmatiuus erit syllogismus. quoniam alicui non inest extremitas extremitati, si autem è conuerso, non erit.

Hæc omnia apperta sunt & explanata à nobis Paulo superius, Corella =

M iij

deinde rium.

Commentarij

Modi ubi deinde refert Arist. modos illos in quibus altera tantum pars antecede
altera. detis est vniuersalis siue illa maior propositio sit siue minor: atque ita
pars est inquit.

vniuersa
lis.

Si autem hic quidam sit vniuersaliter ad mediū, alter verò par
ticulariter si vterque sit prædicatiuus necesse est fieri syllogismū.
& si alteruter sit vniuersalis terminorum.

Itaque quando altera propositio est vniuersalis particularis alte
ra & vtraque asserit, modus quidem utilis est, siue maior sit vniuer
salis siue minor. ponit exemplum Arist.

Nam si. r. omni. s. in sit. p. verò alicui. s. necesse est. p. alicui. r. in
esse. nam quoniam conuertitur affirmatiua in erit. i. alicui. p. qua
re quoniam. r. omni. s. in est. s. alicui. p. & . r. alicui. p. in erit quare
& . p. alicui. r.

Istud autem est exemplum eiusmodi in quo maior est particula
ris minor vniuersalis verbi gratia.

Aliquod, s. est, p.

Omne, s. est, r.

Ergo aliquod, r. est, p.

Ratio

cur sit vti

lis syllo =

gismus.

Probat vtilem esse syllogismum quia per conuersionem maioris
propositionis & transpositionem maioris & minoris propositionis.

Rursum per conuersionem conclusionis syllogismus, in tertio modo
primæ figuræ efficitur.

Omne, s. est, r.

Aliquod, p. est, s.

Ergo aliquod, p. est, r.

Rursum si. r. alicui. s. p. verò omni. s. in sit necesse est & . p. alicui
r. in esse. nam idem modus demonstrationis. est autem demōstra
re per impossibile & expositione quemadmodum. & in supe
rioribus.

Alius ergo modus utilis est cum est maior propositio vniuersa
lis asserens. minor particularis etiam serens. tunc enim particularis
asserens colligitur syllogismo verbi gratia.

Omne, s. est, p.

Aliquod, s. est, r.

Ergo aliquod, r. est, p.

Hi autem syllogismi tribus modis probari possunt inquit Arist. primum quidem conuersa minori propositione simpliciter, hoc modo.

Omne, s. est, p.

Aliquod, r. est, s.

Ergo aliquod, r. est, p.

Tribus modis probantur isti syllogismi.

Deinde expositorie si sumamus aliquid eorum quæ continentur. sub. s. nempe, m. tunc sic.

m. est, p.

m. est, r.

Ergo aliquod: r. est, p.

Nam quod ex parte colligitur proculdubio ex toto colligetur.

Tertius modus est deductione ad impossibile seruata ut dixi, minori propositione & pro maiori accepto, opposito conclusionis, superior syllogismus reducitur ad secundum modum primæ figuræ. Hic verò ad quartum primæ. ut planè constabit volenti rem experiri.

Si autem vnus quidem sit predicatiuus alter verò priuatiuus, vniuersaliter autem predicatiuus, quando minor quidem fuerit prædicatiuus, erit syllogismus. Nam si. r. omni. s. p. verò alicui. s. non inest, necesse est. p. alicui. r. non inesse. si enim p. omni. r. & r. omni. s. & p. omni. s. inierit. sed non inierat. monstratur autem & sine deductione si sumatur aliquid eorum quæ sunt cui. p. non inest.

Transfert Aristoteles sermonem ad explicandum hos modos cuius altera pars asserat neget altera, rursù altera sit vniuersalis, particularis altera. si minor quidem fuerit vniuersalis asserens, maior particularis negans, utilis est syllogismus quo colligitur cõclusio particularis negans hoc modo.

Modi qui dissimilè habent figuram.

Aliquod, s. non est, p.

Omne, s. est, r.

Ergo aliquod, r. non est, p.

Hic autem syllogismus conuersione ab Aristotele minime probatur. nulla enim ratione per conuersionem ex isto modo tertiæ figuræ fieri potest prima figura, ut planè constare possit volenti rem considerare. maior enim propositio cum sit particularis negans conuer-

N tino

Commentarij

ti non potest, & minor vniuersalis asserens si conuertatur fit particularis atqui ex ambabus particularibus nihil colligitur. Duobus autem alijs modis, probari potest, deductione quidem ad impossibile, quare ratione diximus, fit primus modus primæ figuræ. Deinde probari potest sensibili expositione nam si sumamus sub. s. aliquid sic colligitur conclusio.

n. non est, p.

n. est, r.

Ergo, r. non est, p.

Quod si illa conclusio ex parte colligitur, colligetur etiã ex toto.

Quãdo verò maior fuerit prædicatiuus nõ erit syllogismus, vt si. p. insit omni. s. r. autẽ alicui. s. non insit termini omni inesse, animatũ homo, animal. nulli vero non est sumere si. r. inest alicui quidẽ. s. alicui verò nõ. si enim omni. s. inest. p. r. autem alicui. s. & p. inest alicui. r. sed positũ erat nulli. r. inesse sed quẽadmodũ i prioribus: dicẽdũ est. nã cũ indefinitũ est alicui nõ inesse nulli verò cũ inesset, nõ erat syllogism⁹. manifestũ ergo est qd nõ erit syllogism⁹.

His verbis narrat quandã cõplicationem inutilem ea est cũ maior propositio est vniuersalis asserens, minor particularis negans. v. g.

Omne, s. est, p.

Aliquod, s. non est, r.

Hæc enim inutilis est cõiugatio. probat hoc Arist. suo more. dantur enim termini in quibus omni, animatum, homo, animal.

Omne animal est animatum,

Aliquod animal non est homo,

Et omnis homo est animatum.

Cui ter= Terminis in quibus nulli. inquit Arist. non licet accipere. si minor
minos nul propositio perinde est cõtingens vt ea ipsa, atq; eius sub contrarium
li inesse verũ simul esse possit, ita vt vtraque ista propositio vera sit.

non liceat
capere.

Aliquod, s. non est, r.

Et aliquod, s. est, r.

Hoc probat. nam si vtraque vera existat propositio & dẽtur termini in quibus nulli, videlicet nullum, r. est, p. optime sequitur nullũ r. est, p. aliquod, s. est, r. ergo aliquod, s. est, p. consequentia est legitima quia in quarto modo primæ figuræ nepe inferio, maior est vera

ex hyppotesi, quia constat terminis in quibus nulli inest. minor etiã vera est exhyppotesi. simul cum sub cõtrario, ergo & conclusio, sed contradicit maiori prioris syllogismi, nempe omne, s. est, p. ergo vel duo contradictoria vera.

Omne, s. est, p.

Aliquod, s. non est, p.

Vel falsa est illa propositio, quæ vera posita erat nempe omne, s. est p. si vero particularis illa propositio aliquod, s. non est, r. quæ est minor syllogismi prioris sic est vera, vt altera particularis subcontraria vera esse non possit, sed ipsa æquiualeat vniuersali negati, ex indefinito probatur quod nulla sit illa coniugatio, quoniam vbi minor propositio in tertia figura est vniuersalis negans, nihil colligitur ergo neque vbi est particularis vniuersali non absimilis, & si id fiat dantur termini in quibus nulli animatum, lapis, animal.

Quando
liceat il-
los accipe
re.

Termini
nulli in-
esse.

Omne animal animatum,

Aliquod animal non est lapis,

Et nullus lapis est animatus.

Si autem priuatius sit vniuersalis terminus quãdo maior quidam priuatius fuerit. minor autẽ prædicatiuus erit syllogismus. si enim p. nulli. l. r. autem alicui inest. s. & p. alicui. r. nõ erit. Rursum enim prima erit figura. r. s. propositione conuersa.

His verbis refert postremum modum vtilem, qui efficitur in tertia figura, ille est cum maior propositio est vniuersalis negans, minor particularis asserens. colligit enim particularem negantem. v. g.

Vtilis mo-
dus sextus

Nullum, s. est, p.

Aliquod, s. est, r.

Ergo aliquod, r. est, p.

Conuersa, n. minori propositione simpliciter efficitur quartus modus primæ figuræ. hoc pacto.

Nullum, s. est, p.

Aliquod, r. est, s.

Ergo aliquod, r. non est, p.

Quã autẽ minor erit priuatius nõ erit syllogismus termini inesse

N ij ani-

Commentarij

Inutiles. animal homo ferum. non inesse animal scientia ferum medium
in vtrisque ferum.

Modi. Quando maior est particularis asserens, inquit Arist. minor vni-
Vitium. uersalis negans, inutilis est modus. nam distribuitur maius extremum
inconclusionone & non distribuitur in maiori propositione. dantur ter-
mini in quibus omni, animal, homo, ferum.

Aliquod ferum est animal,

Nullum ferum est homo,

Omnis homo est animal.

Termini in quibus nulli animal, scientia ferum.

Aliquod ferum est animal,

Nullum ferum est scientia,

Et nulla scientia est animal.

Neque quando ambo priuatiui ponuntur, est autem vnus qui-
dem vniuersalis, alter particularis. termini inesse quando minor
est vniuersalis ad medium, animal, homo, ferum, non inesse ani-
mal, scientia ferum.

Vitium. Hoc loco narrat quandam inutilem combinationem cum inquã
vtraque propositio est negatiua sed minor est vniuersalis. nã ex pu-
ris negatiuis nihil colligitur. dantur termini in quibus omni in his
animal, homo, ferum.

Aliquod ferum non est animal.

Nullum ferum est homo,

Omnis homo est animal.

In quibus nulli, animal, scientia, ferum.

Aliquod ferum non est animal,

Nullum ferum est scientia,

Nullus scientia est animal.

Ferum
qua signi- Nomen ferum non solum animal significat sed etiam plantas at
ficatione que arbores, est enim idem quod siluestre & mansueto aut domes-
in presen- tico opponitur.

tia usur- Quando autem maior, non inesse quidem coruus nix album.
petur ab inesse verò non est sumere. Si. r. alicui quidem inest. s. alicui autẽ
Aristot. non inest. Si enim. p. omni. r. in sit. r. autem alicui. s. & p. in erit ali-

cui. s.

in libros de priori resol.

SI

cui. s. positum est autem nulli. Sed ex indefinito monstrandū est, Inutiles est etiam inquit Arist. Ille modus cuius vtraque propositio negat, sed maior est vniuersalis negans verbi gratia.

Nullum, s. est, p.

Aliquod s. non est, r.

Ratione eadem qua superius paulo explicatus modus. Dantur quidem termini in quibus nulli, coruus, nix, album.

Nullum album est coruus,

Aliquod album non est nix,

Nulla nix est coruus.

Termini nulli inesse.

Terminos autem in quibus omni non est sumere, ait Arist. si minor propositio, aliquod, s. non est, r. ita vera sit vt particularis asserens ex eisdem confecta terminis vera sit. nam duo contradictoria vera efficiuntur. si enim dantur termini vt omni, ista propositio est vera omne, r. est, p. & illa similiter aliquod, r. est, s. ergo aliquod, s. est, p. cum consequentia sit in tertio modo primæ figuræ, sed illa erat etiam ex hypotesi vera, omne, s. est, p. quæ est maior modi inutilis, ergo duo contradictoria vera.

Terminos omni inesse cur nō liceat accipere.

Nullum, s. est, p.

Aliquod, s. est, p.

Quare debet accipi propositio particularis negans vera cuius sub contraria vera esse non possit aut monstrandum est ea ratione quia ex vtraque vniuersali negante nihil colligitur syllogisticè, ergo neq; ex altera vniuersali, particulari altera quæ virtute equalis est vniuersali.

Ratio.

Neque si vterque alicui medio inest vel non inest vel vnus quidem inest alter verò non inest. vel hic quidem alicui, ille verò nō omni. vel indefinitè. nullo modo erit syllogismus. termini cōmunes omnium animal, homo, album, animal, inanimatum album.

Postremo refert Arist. quatuor inutiles modos, qui efficiuntur quādo vtraque propositio, maior inquam & minor particularis est. nam aut vtraque asserit, aut vtraque negat, aut maior asserit minor negat, aut maior negat minor asserit. quod autem dicit de parti-

Quatuor modi inutiles ex vtraque particulari propositione.

N iij

culari ri propo-
tione.

Commentarij

**Termini
omni in
se.** *culari est etiam intelligendum de indefinita propositione. nam inde
finita. & particularis propositionis ad syllogismū, ratio est eadem.
Dantur termini in quibus omni animal homo album.*

Aliquod album est animal vel non est animal,

Aliquod album est homo vel non est homo,

Et omnis homo est animal.

**Nulli in
esse.** *Termini in quibus nulli animal, inanimatum, album.*

Aliquod album est animal vel non est animal.

Aliquod album est inanimatū vel non est inanimatū,

Et nullum inanimatum est animal.

**Primū co
rellariū.** *Ex omnibus quæ dixerat colligit quædam correllaria quod fecit
etiam duobus proximis capitibus, primum est quando in hac figura
fit syllogismus cum ita inquit.*

*Manifestum est igitur & in hac figura, quando erit. & quando
non erit syllogismus, & quoniam habentibus se terminis, vt dixi
mus fit syllogismus ex necessitate & si sit syllogismus necesse est
terminos sic se habere.*

**Secundū
corellari
um.** *Secundum correllarium est quod in hac figura nullus est perfectus
syllogismus, sed oēs quidē imperfecti quod his verbis significat.*

*Manifestum est etiam quod omnes imperfecti sunt in hac figu
ra syllogismi. omnes enim perficiuntur quibusdam assumptis.*

Tertium. *Tertium correllarium dicit qualis colligatur conclusio in tertia fi
gura his verbis.*

*Et quod syllogizzare vniuersale per hanc figuram non erit, ne
que priuatiuum neque affirmatiuum.*

*Manifestum, inquit, est quod in tertia figura non potest colligi
propositio vniuersalis, sed particularis tantum.*

**Modi vti
les tertia
figura.** *Constat ergo, ex his quæ à nobis dicta sunt ex decem & sex mo
dis huius figuræ, sex tantum esse vtilis qui significantur istis voci-
bus, Darapti felapton. Disamis, datisi, bocardo ferison qui per con-
uersionem ad modos primæ figuræ deducuntur habita semper ratio-
ne consonantis initialis, & litteræ, s. p. m. vel, c. adiectæ ad calcem*

aut me-

aut medium dictionis. Unde etiam planè constat omnes modos, qui
 utiles in tribus figuris efficiuntur esse quattuordecim & significari
 à latinis istis vocibus, quas illi artis voces nominant & versum cō-
 ficiunt. licet incultum & rusticanum ac sine sensu ullo verborum.
 numeros enim tantum habet barbara, celarem, Darij, ferio, cesare,
 camestres, festino, baroco, darapti, felapton, disamis, datisi, bocardo,
 ferison. cum dico quattuordecim solum numero illos qui rectè colli-
 gunt, nam qui obliquè colligant, sunt præter hos multi, potissimum
 vero quinque, baralipton, cælantes, dabitis, fapesmo frisesomorum.

Quot nu-
 mero sint
 uniuersi
 utiles mo-
 di.

Quibus
 vocabu-
 lis græci
 significet
 uniuersos
 modos
 utiles.

Græci vero quattuordecim voces habent quibus quattuordecim prio-
 res modos significant & versum cōficiunt, ac sensum reddunt, sunt
 ille.

γράφματα ἢ γραφαὶ τε ψυικὸς ἢ γραφε. κατέχε μέτριον ἄχο-
 λου. ἄπασιν ἐναχοσί σakis ὅσπιδιο μομος φέρισος.

Atque ut hæc quoque dicamus & intelligere possimus, ad quem
 modum perfectum singuli imperfecti per impossibile ducantur, pau-
 cis accipe. nam plura diximus de ea re lib. quinto sumæ. Quatuor se-
 cundæ figuræ qui significantur ista dictione odiebam, singulis sin-
 gulæ vocales respondent & significant conclusionem. A. uniuersa-
 lem asserentem, E. negantem, I. particularem asserentem. O. negan-
 tem. significant ergo modum imperfectum ad illum perfectum redu-
 ci cuius conclusio est talis & tanta qualis & quanta significatur il-
 la vocali.

Explican-
 tur voca-
 bula qui-
 bus modi
 significan-
 tur.

Modi vero tertiæ figuræ significantur istis duabus dictionibus,
 lectare romanis. sunt enim sex. & totidem existunt in illis duabus
 dictionibus vocales.

¶ Argumentum. Cap. septimi.

IN presenti cap. Arist. solum recenset quædam quæ sunt omnium triū
 figurarum communia quæ vel necessaria sunt, ut modus utilis efficiat-
 tur, vel postquam iam confectus est ex ea colligatur.

N iij Capir.

Commentarij

¶ Capit. septimum.

Palam autem & quod in omnibus figuris quando non fit syllogismus cū prædicatiui sunt vtriq̄ue termini & particulares nihil omnino fit necessarium.

Ad calcem proximi capitis admonui esse quasdam cōiugationes vtilis alias inutiles, & quæ vtilis quæ contra sint inutiles. quædam enim omnino sunt inutiles, nullo enim pacto ex eisde quidpiam potest colligi. aliæ tamen si sint inutiles aliqua ratione corrigi possunt vtrumq̄ue genus modorum inutilium recenset Arist. & rationem docet corrigendi quosdam inutiles modos. primum verò tradit prorsus inutiles propositis verbis. sunt illi in quibus vtrâque pars antecedentis particularis est. siue asserat vtrâque siue neget. Deinde proponit modos inutiles qui aliquo pacto emendari atque corrigi possunt & modum illos corrigendi apperit cum inquit.

Cum autem prædicatiuus & priuatiuus & vniuersaliter sumptus priuatiuus semper fit syllogismus minoris extremitatis ad maiorem. vt si a. quidem omni. b. vel alicui. b. autem nulli. c. conuersis enim propositionibus necesse est. c. alicui. a. non inesse.

*Qui modo =
di inuti =
les possit
emendari.* His autem verbis refert Arist. tres modos primæ figuræ qui cū sint inutiles corrigi quidem possunt. sunt illi qui constant altera propositione asserente altera negante oportet autem vt negatiua propositio vniuersalis sit, affirmatiua verò, nihil prohibet vniuersalem esse aut particularem, modo semper isti syllogismi obliquè colligant, hoc est minus extremū inconclusionem prædicetur de maiori. Primus ergo modus sic disponi potest.

Nullum. b. est, a.

Omne, c. est, b.

Ergo nullum, a. est, c.

Celantes.

Primus

*modus im
perfectus*

*sed utilis
in prima
figura.*

Conuersa enim conclusionem hoc pacto nullum, c. est, a. fit secundus. modus primæ figuræ. vocatur autem hic modus celantes. secundus hac ratione.

Omne. b. est, a.

Nullum, c. est, b.

Ergo aliquod, a. non est, c.

Appellatur

Appellatur hic modus *fapesmo*. Reducitur ad *ferio* conuersa maiori per accidens minori simpliciter. & transpositis maiori atque minori hac ratione.

Secundus
fapesmo.

Nullum, b. est, c.

Aliquod, a. est, b.

Ergo aliquod, a. non est, c.

Tertius modus hac ratione fit.

Aliquod, b. est, a.

Nullum, c. est, b.

Ergo aliquod, a. non est, c.

Tertius
frisesoni.

Vocatur *frisesom*. reducitur etiam ad *ferio* conuersis simpliciter maiori atque minori & transmutatis hoc pacto.

Nullum, b. est, c.

Aliquod, a. est, b.

Ergo aliquod, a. non est, c.

Sunt præter istos tres in prima figura duo etiam alij vnus est cū vtraque propositio est vniuersalis asserens, colligit enim particularem asserentem hac ratione.

Quartus

Omne, b. est, a.

Omne, c. est, b.

Ergo aliquod, a. est, c.

Ratio.

Cum enim duæ illæ propositiones colligant vniuersalem hanc omne, c. est, a. & hæc colligat particularem aliquod, c. est, a. & hæc per conuersionem colligat istam aliquod, a. est, b. eandem colligent duæ illæ propositiones. nam quod sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ sequitur ex eiusdem antecedenti. alter modus est cū maior est vniuersalis asserens minor particularis asserens, colligit enim conclusionem particularem in qua maius dicitur de minori hoc modo.

Quintus
modus.

Omne, b. est, a.

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, a. est, c.

Vocatur hic modus *dabitis*, absoluitur conuersa cōclusionem simpliciter hoc modo ergo aliquod, c. est, a. istorum quinque modorum duos

Dabitis.

O

tantum

Commentarij

tantum refert in presentia Arist. eos inquam qui colligunt conclusionem particularem negantem. tres vero reliquos recensuit cap. primo lib. secundi de priori resolut.

Palam etiam quod indefinitum pro prædicatio particulari positum eundem facit syllogismum in omnibus figuris.

Secundum correllarium tangit his verbis. Illud est indefinitum & particulare affirmatiuum eandem habere vim, quod spectat ad conficiendum syllogismum.

Sed quæres cur non meminerit etiam particularis propositionis negantis, fortasse, quia sub particulari asserente continetur particularis priuans est enim asserens propositio præstator negante. imperfectum vero sub eo quod perfectum est collocatur.

Manifestum autem & quod omnes imperfecti syllogismi perficiuntur per primam figuram. aut enim ostensiuæ aut per impossibile clauduntur omnes. utroque autem modo fit prima figura. et ostensiuæ quidem perfectis, quoniam per conuersionem clauduntur omnes, conuersio autem primam faciebat figuram per impossibile vero monstratis, quoniam posito falso syllogismus fit per primam figuram. ut in postrema figura si, a. & b. omni, c. insunt quoniam, a. alicui, b. inest. nam si nulli & b. omni, c. nulli, c. in erit, a. sed inerat omni.

Tertium correllarium quod etiam ex superioribus colligitur illud est quod omnes syllogismi imperfecti reducuntur ad syllogismos perfectos primæ figuræ. vno ex duobus modis videlicet ostensiuæ aut per impossibile ostensiuæ quando per conuersionem vnius aut plurium propositionum aut transmutatione maioris atque minoris. per impossibile vero reducuntur quia concesso aliquo quod falsum est nempe syllogismum in secunda. aut tertia figura non esse efficacem. efficitur syllogismus in prima figura posito contrario aut contradictorio conclusionis modo pro maiori modo pro minori, & retenta nunc maiori propositione prioris syllogismi. nunc vero minori. exemplum adhibet Arist. tertiæ figuræ, sed quoniam nos exempla multa tradidimus cum duas posteriores figuras explicarem non opus est in presentia de ea re dicere.

Est autem

Est etiam reducere oēs syllogismos ad vniuersales syllogismos primæ figuræ. Nā qui sunt in secūda figura, manifestū quoniā per illos perficiūtur, verūm non similiter oēs: sed vniuersales quidem priuatiua cōuersa, particulariū aut vtraq; per. Ad impossibile reductionē. Qui verò in prima sunt particulares, perficiūtur quidē per se. Est aut & per secundā figurā ostēdere ad impossibile ducētes: vt si A omni B, & B alicui C, quoniā A alicui C inerit. Si enim nulli, B autē omni, nulli C inerit B. Hoc enim scimus per secundā figuram. Similiter autem & in priuatiuo erit demōstratio: si enim A nulli B, & B alicui C inest, A alicui C non inerit: nam si A omni C, B autem nulli inest: nulli C inerit B. Hæc autem fuit media figura: quare quoniam qui in media sunt syllogismi, omnes reducuntur in primæ figuræ vniuersales syllogismos: qui verò particulares sunt in prima, ad eos qui sunt in media: manifestū est, quòd & particulares reducētur ad eos, qui in prima figura sunt, vniuersales syllogismos: qui verò sunt in tertia, cūm vniuersales sint quidem termini, statim perficiuntur per illos syllogismos. Si autem particulares, sumuntur per particulares syllogismos primæ figuræ sed hi reducti sunt ad illos: quare & tertię figurę particulares. Manifestum ergo quòd omnes reducuntur in primæ figuræ vniuersales syllogismos.

Hoc est vltimum correllarium in quo nobis Arist. significat oēs Ad duos modos reduci posse ad duos vniuersales primæ figuræ. Hoc facit modos v= eo consilio vt doceat qui modi maximè perfecti sint atque accom= niuersa= modati maximè demonstrationibus conficiendis. Huiusmo= les primæ di sunt barbara & celarent. Ad quos tanquam ad perfectissimos re= figura cæ feruntur. Hanc ipsam sententiam argumento probat Aristoteles ues modi quod ita explicatur, aut modi sunt primæ figuræ, aut secundæ aut ter= tæ. imodi secundæ figuræ ad vniuersales modos primæ reducuntur sed tur. diuersa ratione. nam duo vniuersales: cæsare. Camestres per conuer= sionem conficiunt modum secundum primæ figuræ. duo alij, festino, baroco, per impossibile. festino quidem ad celarent. hoc enim in dicat vocalis. e. huius dictionis. odiebam. qua significatur tertius modus. Secundæ figuræ baroco ad barbara quod significat vocalis, a. modi particulares primæ figuræ cūm per se hoc est suapte natura perfecti sint. Siquidem nullius alterius indigent vt appareat necessario colli

Commentarij

gere. non reducuntur ad modos imperfectos secunda figura vt perficiantur sed vt per eosdem reducantur. ad modos vniuersales prima figura. ergo darij & ferio reducuntur per impossibile ad secundam figuram darij ad camestres hoc modo.

Omne, b. est, a.

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, c. est, a.

Rursum, Nullum, c. est, a.

Omne, b. est, a.

Ergo nullum, b. est, c.

Ferio vero reducitur per impossibile ad cesare. hac ratione.

Nullum, b. est, a.

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, c. non est, a.

Fit secunda figura hoc modo.

Nullum, b. est, a.

Omne, c. est, a.

Ergo nullum, c. est, b.

Sed isti modi per conuersionem reducuntur ad modum vniuersalem prima figura ergo & particulares. prima figura modi possunt etiam per se hoc, est sine secunda figura ex modis particularibus prima fieri modi vniuersales verbi gratia.

Omne, b. est, a.

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, c. est, a.

Reducuntur ad cesarem sumpto opposito conclusionis & conuerso hoc modo.

Nullum, a. est, c.

Omne, b. est, a.

Ergo nullum, b. est, c.

Vltimus modus reducitur ad celarem conuersa maiori & capto opposito conclusionis verbi gratia.

Nullum, b. est, a.

Aliquod

Aliquod, c. est, b.

Ergo aliquod, c. non est, a.

Ita enim fit secundus modus primæ figuræ.

Nullum, a. est, b.

Omne, c. est, a.

Ergo nullum, c. est, b.

Et fortasse hæc causa est cur Arist. dixit modos particulares primæ figuræ perfici per se. quasi dicat referri ad vniuersales absque vlllo mediæ figuræ præsidio. modi verò tertiæ figuræ aut reducuntur proxime & absque medio aliquo ad vniuersales primæ aut ad particulares si ad vniuersales nulla alia re opus est si verò ad particulares, cum hi vt ostensum est reducuntur ad vniuersales, illi etiam ad vniuersales referentur. verum est ergo quod Arist. inquit omnes modos posse reduci ad duos vniuersales primæ figuræ. postremo velut epiloogo colligit Arist. sufficienter disputatum esse de syllogismis qui constant propositionibus inexistentibus aut de inesse & quibus môstramus quidpiam inesse aut non inesse, cum inquit.

Igitur syllogismi inesse vel non inesse ostendentes, dictum est quomodo se habent & ad eos qui in eadem sunt figura. & ad inuicem. & ad eos qui ex alijs sunt figuris.

De syllogismis verò qui colligunt contingens aut necessariũ alio tempore deo duce dicemus quo tempore in quam commentaria in re aliqua capita fecerimus. nam in præsentia non est animus plura dicere. neque enim id licet per occupationes. hæc verò illa tantum gratia à nobis scripta sunt vt quibusdam placeremus atque etiam vt schola haberet aliquid quod de hac ipsa re legeret, accuratius fortasse scriptum quàm quod est hæctenus amplexa. culpa potius quorundam alienæ felicitati, atque gloriæ invidentium quàm temporum.

hæc si intellexerimus probari vulgo animum sumemus ad ea scribendum quæ his nostris commentarijs de sunt, interim æqui atque boni hæc consulat lector.

FINIS.

O ij

77
Martini Torre collegæ tri-
LINGVIS DE LAVDIBVS
præceptoris sui lyricum carmen.

Sicut antiquæ sophiæ magister,
Cui dedit sacras Academus umbras:
Primus incultas decorauit amplis.

Vocibus artes.

Non secus musis, Latijs honorat,
Gaspar ornatu, phalerisq; linguæ:
Quicquid a Graijs varios in vsus.

Fontibus haufit.

Non enim vires minus hic remittit,
Quàm Plato grandes numeros loquendi:
Nec madent huius minus vberanti.

Flumine ripe.

Namque dicendi veneres secutus,
Urget, impellit, remoratur, instat:
Et Pericleo quatit, atque versat.

Fulmine mentes.

Mulcet, & fessos animos relaxat:
Qualis argutis per amænus vndis,
Inter vmbrosos nemorum recessus,

Labitur amnis.

Hinc fit errorum nebula remota,

Primus

Primus vt nobis aditus recludat:
Quos ad hæc clausos tenuere fœdæ.

Tempora sordes.

Dum viam munit facilem iuuentæ:
Quam gradu post hac queat ire tuto:
Et iubet falsos auidis sophistas.

Vrere flammis.

Ergo Cardillum redimite musæ,
Vosq; odoratis Dryades capillis.
Huic serenatam viridante frontem

Cingite lauro.

Phœbus hunc plectro resonans eburno
Tollat ignitos super orbis axes:
Qui sophistarum salebras Iberis.

Pellit ab oris.

Compluti,

¶ Ex officina Ioannis Brocarij.

1 5 5 7.

¶ Vidit & probauit doctor Serranus Moralis phi
losophiæ professor Autoritate. D. D. Ioannis
Cerdæ Canonici Toletani & Vicarij

Complutensis.

Primum ut nobis aditus recedat.
Quos ad hoc clausos tenuere sedes.

Tempora sedes.

Dum vitam tuam faceret iuuentur.

Quam gradu post hoc ducere tunc.

Et super illos stidis sopulitas.

Vere hauritis.

Ergo Cardillum redime mule.

Vos: odoris Dignas capillis.

Hic serenam vidant fontem.

Cingit lauro.

Probus hunc plectro resonans eburno.

Tollat ignitos super orbis axes.

Qui sopulitas in labris hauris.

Pellit ab oris.

Complentis

Ex officio Joannis Brocchi

1777

Vidit & probavit doctor Serenus Moralis phi

lophilus professor Anatomiae. D. D. Joannis

Cardi, Canonici Tolentini & Vicarij

Compluentis.

CANI

De

Penitentia.

1

69